

నవ్యాంధ్ర భవ్య జీవనుత్పత్తి

Blank Page

111

శ్రీ శ్రీ రామలక్ష్మి

Blank Page

పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారి

స్వీయ చరిత్రము

పుట్టితి రెడ్డివంశమున - బుట్టుకతోడ గురుత్వ మేర్పడన్
బుట్టితి రామచంద్రముఁడు - పుట్టిన పుణ్యదినంబునంద నే
బట్టితి రామపాదములు - పట్టుగ సేవలొనర్చి కోర్కెమో
బట్టితి సత్కవిత్వమును - పండితపాళి కృపాబలంబునన్.

*

*

శ్రీరామ నామధేయుఁడ

శ్రీరామ పదారవింద - సేవారతుఁడన్

ధీర జనాశీర్షలమున

నీ రహి సద్గ్రంథ నిచయ - మే రచియింతున్.

*

*

నీతి తొలంగుచో జగము - నిందయొనర్చును నీతి యొప్పుచో
ఖ్యాతియు గౌరవంబు వెద - కం బనిలేక లభించు నేరికిన్
నీతియె ముఖ్యదై వతము - నీతియె సంపద యెల్ల మేలుముల్
నీతియె మోక్షదాయకము - నీతియె నీతికినై శ్రమించితిన్.

మాయది పూతలపట్టు గ్రామము. ఇది చిత్తూరుజిల్లా
లోనిది. పురాతన ప్రసిద్ధ పట్టణము. కౌంతేయుఁడగు భీముఁ
డిచ్చటనే సాగంధికము తెచ్చి యిచ్చె నందురు. అందుచే
పూతలుపట్టని ప్రసిద్ధికెక్కెను. ఇందు భీమేశ్వరాలయము, వరద
రాజస్వామి ఆలయము అను రెండు గొప్ప దేవాలయములు

కలవు. భీమేశ్వరాలయము భీమప్రతిష్ఠ యని ప్రతీతి. పల్లవులు పెద్దదిగా కట్టించినట్టు శిలాశాసనముకలదు. వరదరాజాలయము చోళులు నిర్మించినది. చిల్లర దేవాలయములు లెక్కకు మిక్కిలిగా కలవు. పట్టణము క్రమక్రమముగా క్షీణించి గ్రామమైనది. ఊరినడుమ మా తండ్రిగారు కట్టించిన శ్రీ కోదండరామ భజన మందిరము కలదు. మా తండ్రి పెద్దబుచ్చిరెడ్డి శ్రీరామభక్తుడు. నిత్యభజనసేయు శీలము కలవాడు. ఆయన ఈ గ్రామసమీప మందలి కలిగిరిపై శ్రీ వేంకటేశ్వరాలయము నిర్మించెను. మా తల్లిగారు లక్షాంబగారు. మా తండ్రిగారు నిత్యము భజన సేయుటయేగాక గుడియొద్ద శ్రీరామ నవమి దినములలో హరి కథలు సేయుచుండువారు. అది వారి వృత్తికాదు. ప్రజలకు భక్తి యుద్బోధించుటకు మాత్రమే. ఆ కథలు వారురచించినవే.

జ న న ము

క్రీ. శ. 1892 ఏప్రిలు 5 వ తేదీ నందనవత్సర చైత్ర శుద్ధ నవమి మంగళవారము రేయి ధనుర్లగ్నమున మా తండ్రి గారు శ్రీరామ ధ్యాన మగునై శ్రీరామ జననకథా కాల క్షేపము సేయుచుండు సమయమున నేను జనించిన కారణమున నాకు శ్రీరామాభి ధానముంచిరి. నా వెనుక మన్మథ వత్సర శ్రావణ బహుళాష్టమిని నా తమ్ముడుదయించె. అతనికి బాల కృష్ణుడను పేరుంచిరి.

వి ద య

ఐదేండ్లు కాగా నన్ను మా గ్రామములోని ప్రాథమిక పాఠశాల కంపిరి. అచ్చట అయిదేండ్లు చదివితీ. చదివినంత

వఱకు బడిలో ప్రప్రథమ శ్రేణిలో ఉత్తీర్ణుడ నగుచుంటి. నాకు ధారణాశక్తి అధికముగా నుండెను. ఒకసారి చదివినది మరల చదువసక్కఱ లేకుండెను. మా ఉపాధ్యాయులు ఎద్దనపూడి శేషయ్యగారు నన్నధిక వాత్సల్యముతోఁ గాంచువారు. వారు గొప్ప వేదాంత వేత్తలు. ప్రతి శనివారము గ్రామమున జరుగు తత్త్వవిచార సభలో వారు పన్యసించు చుందురు. దానికై వారు వ్రాసిన వ్యాసములు నాచే శుద్ధ ప్రతి వ్రాయించువారు. అందలి పద్యములు విషయములు నాకు కంఠస్థములే. ఆ యుపన్యాస ములలో కొన్ని అచ్చైనవి. వారు వేసిన పునాదియు మా తండ్రిగారి సంకల్ప బలమును నన్నింతవానిగా నొనర్పజాలినవి. ఇంగ్లీషు చదివింప మా తండ్రిగారి కిష్టములేదు. కులము చెడి పోవుదునను భయమధికము. మా మేనత్తభర్త శ్రీ రామారెడ్డి (కొళందరెడ్డిగారి తండ్రి) కట్టమంచినివాసి. తాను నన్నుకొని పోయి చదివింతునన్నను మా తండ్రి బొత్తిగా సమ్మతింపలేదు. కావున నా బడి విద్య అంతటితో సమాప్తి చెందినది. మా తండ్రిగారు రచించిన హరికథలు నేను ఎత్తి శుద్ధ ప్రతి వ్రాయు చుంటి. అవియెల్ల నాకు కంఠస్థములే.

సంగీతము

మా గ్రామమున చెంగయ్య అనుగురిని కడ సంగీత విద్య నేర్వ మా తండ్రి నియమించెను. అయిదేండ్ల కాల మభ్యసించి స్వరములు జంటవరుసలు హెచ్చుస్థాయి వరుసలు పిల్లారిగీత ములు స్వరజతులు తానవర్ణములు కొన్నికృతులు నేర్చితి. వెన్నపడు సమయమున బాస పగిలిన చందమై నా దురదృష్ట

కారణమున మా సంగీత గురుఁడు కాలధర్మము నందెను. తరువాత మఱియొక గురుని యొద్ద ఫిడేలు కొంతకాల మభ్యసించి వర్ణములవఱకు వ్రాయించితి. అదియు పూర్తిగాక అటగొటగా నిలిచిపోయెను. నాకు పదునేడేడులు పూర్తియగు నప్పటికి మా తండ్రిగారు పరమ పదము చేరిరి. అంతటితో నా సంగీత సాహిత్యములు కట్ట కట్టఁబడి అటుకపై కెక్కెను. సంసార భారము తలపైఁబడెను. మా తల్లిగారు నా పందొమ్మిదవ యేటనే నాకు వివాహము కావించి తమ భారము దించుకొనిరి. నా పిన్న వయసుననే సంసార భారము తలపైఁబడుటకు తోడు ఏఁట జరుగు శ్రీరామ జయంతి ఉత్సవములు జరుపుట కష్టతర మయ్యెను. కథకులు దొరకు టరిదియయ్యె. నా మిత్రుల ప్రోత్సాహ మధికరించుటచే వచ్చియు రానిస్థితిలో జంకు కొంకుతో కథలుచెప్ప నారంభించితి. కొంతకాలమునకు జంకు తీరి నిర్భయముగా కథలుచెప్పఁగలిగితి. ఫిడేలు హార్మోనియము వాద్యములు స్వయంకృషిచే కొంతవర్ధిలై.

ఇరుగుపొరుగు పల్లెలవాండ్లు మా తండ్రిగారిపైఁగల గౌరవముచేతను, నాపైఁగల వాత్సల్యముచేతను నన్ను ప్రోత్సహించు కోరికతో రమ్మనఁ గాదననేరక అటనట కొన్ని కథలు జరపితి. ఆ కాలమున నా మేనత్తకుమారులు రంగస్వామిరెడ్డి, కృష్ణారెడ్డి అనువారలు వారి అన్నగారి (కొశందరెడ్డి) ఆదరువున బందరులో చదువుచుండి వారికి దొరకిన కావ్యములను నాకు తపాలు మూలమున పంపుచుండిరి. వానిని చదువుటచే నా భాషాజ్ఞానము క్రమక్రమముగా అభివృద్ధిచెంది కవిత్వముచేయ దారితీసివది. కవితయం దభిరుచి కలిగించినవానిలో ముఖ్య

మైనవి శ్రీ తిరుపతి వేంకటకవుల నానారాజ సందర్శనము, శతావధానసారము, శ్రవణానందము, చిలకమర్తివారి నాటకములు మున్నగునవి. నా కవితాజ్ఞానము కొంత గట్టిపడఁగా 'కీరవాణి' అనునొక ప్రబంధము రచించితి. తరువాత 1919 సంవత్సరమున పాకాల మాధ్యమిక పాఠశాలయం దాంధ్రోపాధ్యాయుఁడుగా చేరితి.

హరికథ లెవ్వ రెందడుగ నప్పుడ తప్పక చెప్పుచుంటిఁ బామర జనరంజకంబుగ సుమారొక యిర్వది వత్సరంబు లాసరణియు మానవాళికి శ్మశాన విరాగితచంద మాటచే మఱియొకత్రోవఁబోవ మది మార్చితి బాలురకై శ్రమించితిన్.

*

*

బాలకపాళికిం దగిన - భావములం బహు పుస్తకంబులం బోలఁగ వ్రాసితిం దెలివి - పుట్టఁగ నక్షర రాజునుండి నిర్వేలగ మంచి పాండితి వరించెడుదాఁక నవీన పద్ధతుల్ గ్రాలఁగ వాచకంబులు పురాణకథల్ తగు శబ్దశాస్త్రముల్.

ఇంత శక్తి స్వయంకృషిచే ఎడతెగని సద్గ్రంథ పఠనముచే వృద్ధియైనది. మా సహోపాధ్యాయులు నాతో మేము లక్షణమునేర్చి లక్ష్యములు సాధింతుము. మీరు లక్ష్యములతో లక్షణములు సాధించుచున్నారని యనుచుందురు. మా సన్నిహిత బంధువులు పూజ్యులు మదీయ హితైషులు డాక్టరు కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు 'మందలింపు' అను నా చిన్ని పోత్తము (శతకము) నకు చిన్న పీఠిక వ్రాయుచు ఇట్లనిరి.

ఇప్పుడు మా బంధువులలో సరసులును, పండితులును

కవులునై వఱలు వారలలో పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిగారు
గణనీయులు. వీరు స్వయంకృషి య ప్రధానముగ విద్య నార్జిం
చినవారు కాన సహజ పాండిత్య లనఁదగుదురు. లోకోపకారక
ముగ అనేక గ్రంథములు వ్రాసియున్నారు. వీరు ముఖ్యముగ
నాశించుపరమార్థముశీలము. నడవడిలేనిది నడపీనుఁగులగుటయ.

హిందువులలో యోచనలకు కొఱత లేదు. ప్రపంచమున
కంతయు మాటలతో మాత్రము దారిచూపుటలో వీరు అద్వి
తీయులు. భావములు మెండు. తత్త్వములు తఱుచు. అనుష్ఠా
నము మాత్రము అత్యల్పము. శ్రీ గాంధీమహాత్ముల ప్రభావ
ముచే శీలము వృద్ధియైనది. కావలసినంత కాలేదు. వారిని
పూజించువారు అనేకులు. అనుసరించువాగు కొంతమందియ.
మొత్తముమీద సంకల్ప దార్ఢ్యము, సత్యము, ధైర్యము,
స్థైర్యము మనయందు చాల తక్కువ. త్రికరణశుద్ధి న్యూనము.

ఈ క్షయస్థినిచూచి మనసు కమలినవారై శ్రీరాములు
రెడ్డిగారు దుశ్శీల ఖండనములును, సుశీల ప్రేరేపకములును
అయిన కొన్ని పుస్తకములవ్రాసి ప్రకటించి నీతిని నిల్ప ప్రయ
త్నించు చున్నారు. వానిలో “మందలింపు” “ఇప్పటికలి” ముఖ్య
ములు. వారి యీ వాక్యములు కటువులుగా నుండునేమో !

“కార్యగతుల తెఱఁగు - కలరూపు సెప్పిన

నధికమతులు దాని - నాదరింతు

రల్పభాగ్యబుద్ధు - లగు వారలకు నది

విరస కారణము - విసమునోలె”

(భారతము)

భావములు పరుషములుగా నున్నను శైలి యెంతయు సరళము. చక్కెర పూసిన మాత్రలు. వీరి నీతిగ్రంథములు లోకోక్తులతోను, సహజోపమలతోనునిండి చదువువారికి తీపిగా నుండును. వీరిదైన శీలోద్ధరణోద్దేశము సఫలమగునుగాక.

పద్మ ప్రభా స
చిత్తూరు

కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి.

ఈ వీరి వాక్యములబట్టి నా నడవడి, స్వభావము సువ్యక్తము. ఆత్మస్తుతి యనవసరము.

పాకాల మాధ్యమిక పాఠశాలలో 1919 లో చేరి తొమ్మిదేండ్లు పనిచేసితి. 1924 లో ఒక పెద్ద వ్యాకరణము వివరణప్రాయముగా 'ఆంధ్రభాషా లక్షణ శిక్షణము' అనుపేర వ్రాసి అచ్చొత్తించితి. 1928 కడపట చిత్తూరు ఉన్నత పాఠశాలకు మార్పబడితి. అట ఉద్యోగజీవితము పూర్తిగాఁ గడపి 1948 లో విశ్రాంతి నందితి. మరల అధికారుల ప్రార్థనచే రెండేండ్లు అందే పనిచేసి విసుగుతో వదలఁగా చిత్తూరు పుర పాలక సంఘమువారు సన్నియకొలిపి తమ కస్తూరిబా బాలి కోన్నత పాఠశాలకు రప్పించుకొనిరి. వారి వేడికోలు కాదన లేక అట అయిదాతేండ్లు కడపి పదప పూర్తిగా విరమించితి.

ఉద్యోగ కాల పరిస్థితులు

పరుల ధనమునకు విద్యా

పరిణతికిం దేజమునకు - బలమునకు మనం

బెరియఁగ నసహ్యపడు న

న్నరుఁడు తెవులులేని వేద - నంబడు నధిపా.

అను విదురనీతికి అనుభవసిద్ధమైన దృష్టాంతములు పెక్కు-
లేర్పడినవి. మిత్రద్రోహములు, సహచరద్రోహములు, ప్రోత్సా-
హకారక గురుద్రోహములు పెక్కులు గలిగినవి, అన్నిటిని
ఓర్పువలననే జయించితి. అవి తమయంత సన్నగిల్లి నశించినవి.
వారికి దేవుఁడు కావించిన శిక్షలు నేను కోపించి చేసియుండఁ
జాలను.

ఒకనిద్రోహి సుమిత్రపద్ధతుల సంయోజించి దాపించి పు
స్తకముల్కొన్నిగ్రహించి కంపెనికి మొత్తంబిచ్చి రొక్కంబు కో-
రిక నిప్పించెదనంచుఁ బిమ్మటఁ బ్రతారించెన్ స్వకీయాభిధం
బ్రకటించెన్ ధనమేమి నీయకయె నామా లేసి నిర్భీతిమై.

*

*

కృపణుండొక్కఁడుసూనుఁదోడికొని యర్థిన్ వచ్చి యెంతెంతో తి-
య్యపుఁబేర్మిన్ బతిమాలి యైదుసమయ్యన్ మెక్కి బన్నంబు ల
గ్గపడం గూర్చెను తిండివెట్టితిని చొక్కారంబుగా విద్య నే-
రిపితిం దండుగగాఁగ రొక్కమును వేరే యిచ్చితిన్ మోసచే.

*

*

ఆ పనుల్ నమ్మిన స్వయంకృతాపరాధ
ములె యటంచు నోర్చితి నొక పుణ్యజనుఁడు
బాల్యమిత్రు శాహృదమును పాడుచేసె
నయ్యది తలంప నిపుడు నన్నలఁచుచుండు.

అదియటుండ పండితులని పేరొందిన కొందఱు నా గ్రంథ
ములు చదువ తీరికయే లేకుండె ననువారును అభిప్రాయము
తెలుపుదుమనియు. మీ జీవిత చరిత్రము వ్రాయ నిశ్చయించి

యన్నాగమనియు, మఱియు సనేక విధములుగా గ్రంథము
లుచితముగా తెప్పించుకొని యేండ్లకొలది మూతలై యుండిన
వారు నీ యాంధ్రావనియందు కొందఱు కలరు. ఇంతకు ముఖ్య
కారణ మొక గొప్ప ప్రసిద్ధ పండితుఁడు నీవు బ్రాహ్మణుఁడవై
పుట్టుక పోయితివయ్యా! అదియే నీ యందలి పెద్దలోటు,
అన్నాఁడు. అదిమాత్రము నా జన్మజన్మములకు వలదని రాముని
ప్రార్థించితిని. అయినను అందఱును అట్టివారే యనఁజాలను.
వారట్లు వచించుటయే యిందుల కుదాహరణముకదా !

సంపాదనము

నా తోడియుపాధ్యాయుఁడు నాకంటె తక్కువ గ్రంథ
ములు వ్రాసి యచ్చొత్తించి యధికధనము గడించెను. కను
రెప్పలమీఁది. వెండ్రుకలవలె ఎదుగూ బొందుగులేక నాస్థితి
ఎప్పుటియెట్ల యున్నది. నాకు కుమారులు లేరు గ్రంథ సంతా
నము తక్కు. నలువురు కుమార్తెలు. వారిని చదివించి వివాహ
దికము లొనరించి దుహిత్యాణవిముక్తి నొందితి.

నా స్థితిగతులు తెలుపు పద్యములివి.

మొనపున నించుమించుగను-ముప్పది గ్రంథము లచ్చగూర్చితిన్
ధనము గడించు మార్గములు - తత్పరతం బరికించి చూచితిన్
మనమున నించు కేనియును - మన్నన గూర్పనివంచు నెంచితిన్
మనసును చంపుకో జగిసి - మానితి వర్తకచింత నంతటన్.

*

*

ధనమునిచ్చి కొనెడు - ఘన వదాన్యులకంటె
నురకకొను మహాత్ము - లుండు పెచ్చు

వెట్టిసెట్టిబేర - మిట్టింకులం బొందు
చందమయ్యె గొన్ని - సమలలోన.

*

*

మొదలుచేడు బేర మిట్టులు
తుది మట్టకయుండ దొరలె - దొరతనమందున్
బదిలములగు శాసనములు
తుద కది విఘ్నేశుపెండ్లి - తోయంబయ్యెన్.

ఇట్లు నే ననేకవిధముల నష్టము లొందుచుండినను విసు
గక కాదనక తగదనక అడిగినప్పు డడిగినంత ధనము సాయము
చేయుచుండిన శ్రీ కొత్తకోట రామస్వామిరెడ్డిగారును, వారి
కుమారులు శ్రీ వేంకట్రామారెడ్డి గారును నాకు సర్వదా
సర్వధావంద్యులు.

తనయుఁడు తండ్రియున్ బహువిధంబులఁజేసిన సాయమే ననున్
జనులకుఁ జూపఁగల్గినది చాలిన సజ్జనసంఘ మాన్యుఁగా
ననయము వారు పెట్టిన ప్రియంబగు దీపమే మద్భ్రహంబునన్
గొనకొని వెల్లుచున్నయది కూరిమి తైలముతోడ నేటికిన్.

పాఠశాలా సుబంధ గ్రంథములు వ్రాయుట మానితి.
శాశ్వతముగా కీర్తికరముగానుండు గ్రంథము లేవైన వ్రాయఁ
దగుఁగదా యని యోచించితి. కాళిదాస కుమారసంభవము
పదునేడు సర్గలును, జగద్గురు శంకరాచార్యకృత ప్రశ్నోత్తర
రత్నావళియు, భారతాంతర్గత యక్ష ప్రశ్నలు తెనిగించితి.
తక్కినవి చర్విత చర్వణములే యని మానితి.

ద్రవిడభాషయందు కొంత ప్రవేశము సంపాదించుకొని
యందలి యుత్తమ గ్రంథములు త్రివర్గము (తిరుక్కుఱళ్) కంబరామాయణము పదివేల అయిదువందల డెబ్బదినాలుగు
పద్యములుగల మహోత్కృష్ట గ్రంథము తొమ్మిదివేల అయిదు
వందల పద్యములుగా తెనిగించితి. తిరుక్కుఱళ్ తమిళ వేదము.
కంబనియింటి కంబమును కమ్రకవిత్వము చెప్పనేర్చునను నా
నుడిగల రామాయణ గ్రంథము అఱవలకు పరమ ప్రమాణ
గ్రంథము. దీనినిగూర్చి కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు “విషయ
మునందు లోకారాధ్యము, శైలియందు లోకానందము.” అని
పీఠికయందు నుడివి యున్నారు. (చూ. నా కంబరామాయణ
పీఠిక) మఱియు పీఠికయందు తుది నిల్లుపేర్కొనిరి. “శ్రీరాముఁడు
సేతువును గట్టి లంకకు మనకు యానసౌకర్యము కల్పించినాఁడు.
కాని యది సంహారక్రియకై. ఈ శ్రీరాముఁడు భాషాసేతువును
గట్టి తమిళులకు మనకు పరస్పర విద్యాజ్ఞాన వికాసములకై
సౌకర్యము గల్గించియున్నాడు. ఆ సేతువును సముద్రము ముంచి
మ్రింగివైచినది. ఈ వాఙ్మయసేతువు ఆచంద్రార్కము శాశ్వత
ముగ నిలిచి అఱవలకు, నాంధ్రులకు నాగరకతా సాంగత్య
మును పెంపొందింపఁ గలదు.” ౪ చతుష్పది (నాలడియార్)
౫ పెద్దపురాణము శైవుల (నాయనారుల) దివ్య చరిత్రము.
౬ విద్యార్థికోశము (చిన్న నిఘంటువు) ౭ శబ్దార్థ కల్పకము
(పెద్ద నిఘంటువు) అన్ని పారిభాషిక పదములు చేర్పఁబడినవి)
౮ అభిధాన దర్పణము (ఈ ౩, ౪, ౬, ౭ అచ్చు గా లేదు)
౯ అందియకత (శిలప్పదిగారము) ౧౦ మణిమేఖల ఈ రెండును

తిరుపతి దేవస్థానమువారు ముద్రింపించి ప్రకటించిరి. ౧౧ భారతి
 వారి మధురకవితా సంహిత దీనిని కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ
 వారి యాజ్ఞానుసారము తెనిగించితి. విజయవాడ విశాలాంధ్ర
 గ్రంథాలయమువారు ప్రకటించి యున్నారు. ౧౨ తెనుఁగు
 సందేశము ఇంతవఱకు ఆంధ్రభాషలో లేనిది. ౧౩ నీతిగుచ్ఛము
 (సామాన్య నీతులు, అన్యైక దేశములు సుమారు నాలుగు
 వందల పద్యములు.)

మఱియు శతకములు, వాచకములు, ఉపవాచకములు,
 పెక్కులు రచించితి. అవి ఇప్పుడు పయోగ దశాదూరము
 లైనవి. మదీయ విరచిత గ్రంథములు రమారమి డెబ్బది.

స న్మా న ము లు

ముఖ్యములు కొన్ని,

7-3-1953 నెల్లూరిలో ఏఁటేటజరుగు తిక్కన వర్ధంతికి
 వన్ను పిలిపించి కవిచకోరచంద్రులు శ్రీ తిక్కవరపు రామిరెడ్డి
 గారు సత్కరించి కంబరామాయణ ముద్రణమునకు మూఁడు
 వేల గూఁపాయ లొసఁగిరి.

28-3-1953 కార్తైక్కుడి కంబకవి సంఘము వారు
 ఏఁటేట జరుపు కంబకవి తిరునాళ్ళకు పిలిపించి జాంబూన
 దాంబర మొసఁగి గౌరవించిరి.

23-6-1957 మదరాసు ద్రవిడ రచయితల సంఘము
 వారు స్వర్ణపతక మొసఁగిరి.

16-1-1960 గుడివాడ ఆంధ్ర నలంద సంఘమువారు స్వర్ణఫలక మొసగి సత్కరించిరి.

6-5-1960 హైదరాబాదులో జరిగిన అఖిల భారత తెలుగు రచయితల మహాసభ ప్రథమ సమావేశ సమయమున సత్కరించిరి.

19-7-1962 గద్వాలపుర ప్రముఖులు పిలిపించి సన్మానించిరి.

భాష

సలక్షణభాష నాకు సమ్మతము. గ్రామ్యమని వ్యావహారికాంధ్రమని పేరు లొందుచున్న భాషనా మదికి నింపవు. భాష కాల క్రమమున మాటుచుండలేదా యందురా? కలదు. దాని కొప్పుకొందును. వికారభాష, చాల నీచజాతులు మాటలాడు గ్రామ్యము సమ్మతముకాదు. దానినే, సమ్మతించుచో పాఠశాల లక్కర లేదు. ఉపాధ్యాయు లక్కర లేదు. ఎవనికిదోచినట్లు వాడు వ్రాయవచ్చు, మాటలాడవచ్చు. అది నియమరహిత భాష యగుచున్నది. పంచభూతములు, సూర్యచంద్రులు, నియమము మీటుచుండిరా? తల్లిదండ్రుల మాటలు వినఁతనయులు, గురువుల పలుకులు లెక్కపెట్టని శిష్యులు ఏమగుదురు? అంతయే నియమరహిత భాషయు.

సీ॥ కారణ జన్మలఁగాంచి జగమ్మన

ఘనత గాంచినది మా తెనుఁగుతల్లి

కొహినూగుకంటె నెక్కుడు జీవరత్నాలఁ

బడసినయది తెల్లు భాగ్యలక్ష్మి

పెన్న గౌతమి కృష్ణవేణి పయస్సుచే
 బుష్టినొందిన దాండ్ర పూతదాత్రి
 అఖిలదేశమ్మన కాహార మొసంగి ర
 క్షీంచు చున్నది ఆండ్ర జీవదాత్రి

సత్కవి ప్రవరులకిది జన్మభూమి
 బహువిధావధానుల కిది పంటపొలము
 పావన క్షేత్రములకిది ప్రథితధరణి
 భరతమాతృ హృదయమండ్ర భవ్యసీమ.

*

*

నీ॥ నాదమై జనియించి నాదుతోవర్ధిల్లి
 నాద లీనయగుచు నాణెమందె
 అక్షర రూపిణియై కీర్తి కాంతితో
 నలరి సుందర పుస్తకాంగియయ్యె
 సంగీత సాహిత్య సారస్వతమునేర్చి
 జీవులలో మేటిస్థితి యొసంగె
 మంచిమాటలు తెల్పి యంచిత మతినిల్పి
 యశము గౌరవము నింపారఁగూర్చె

తిండికై పుట్టవలదను తెలివినిచ్చె
 సత్యశౌచదయాదుల సరణివినిచె
 కన్నతల్లి సుగుణమల్లి కల్పవల్లి
 తేటతెల్లమై వెలిగడి తెలుఁగుతల్లి.

*

*

సీ॥ సంగీతమునకుఁ బ్రశస్త భాషయనుచుఁ
 దీరుతీయములు స్తుతించినారు
 తేనెవంటిదనుచుఁ దేట తెనుంగని
 పలువురు పలుమరు పలికినారు
 లిపియు నుచ్చారణ లీనమైనవనుచు
 ధీరవరులు సన్నుతించినారు
 ఆంధ్రుడై పుట్టుట ఆంధ్రంబు నేర్చుట
 పూర్వపుణ్యమనుచుఁ బొగడినారు
 తెలియునది తెలుఁగని వినుతించినారు
 జానుతెనుఁగనినారు విశ్వకవి వరులు
 పరులె నీ సేవ చేసిరి భక్తులగుచు
 మధుఃమయివమ్మ మా యాంధ్ర ముజువాణి.

*

*

అపశబ్దముల కుమ్ముదమ్ముగొని బహ్వర్థక్షయమ్మనలో
 నపలాపింపక వృత్తభంగమున కత్యానందులై యేచి ని
 స్త్రువులై యాంధ్రమునందదుర్విటులచందంబొందు గ్రామ్యార్థవా
 గ్విపరీతాత్ములఁ ద్రిప్ప నూతనవిధా విస్రప్త జన్మించునే?

*

*

సరళాదేశము చేయ లేదని యనుస్వారంబు లేదంచు సం
 ధిరహిం జేయరయంచు వ్యర్థముగ వాదింపంగనేలా మహా
 నిరయం బబ్బిన దాంధ్రభారతికి వాఙ్మిర్వీర్య మూర్ఛాలిచే
 చొరఁగం ద్రోవంగరండు తెండదియు కాదో ముఖ్యకార్యంబిటన్

ప రి చ య ము

ద్రావిడ గ్రంథములు గొప్పవి యనువదించుట వలన కంబన్ తిరునాళ్ళలో కార్తైక్కుడి యందును, మదరాసులో తమిళ రచయితల సంఘమునందును సన్మానింపఁ బడుటవలన దక్షిణదేశమునం దించుమించు పండితులు మొత్తము నాకు మిత్రులైరి. ఏచోటకేగినను సన్నెఱుగనివారు గౌరవింపనివారు లేరు. ఆంధ్రదేశమున నెల్లూరిలో గుడివాడలో హైదరాబాదులో జరిగిన సన్మానముల వలన ఆంధ్రదేశమునం దంతటను పండిత వర్గమునకును భాషాభి మానులకును ఎఱుకగలవాఁడ నైతి. నేనుద్యోగము చేయుచుండిన చిత్తూరులోఁబ్బ హైస్కూలు మా జిల్లాలో పెద్దదిగనుక పలుప్రాంతములనుండి వచ్చి చదువుచుండిన విద్యార్థుల సంఖ్య అమితమగుట చేతను అనువత్సరమును అధిక సంఖ్యాకులగు విద్యార్థులు చదువు ముగించుకొని బడివదలి కళాశాలలలోను పలుశాఖలందు ఉద్యోగములలోను చేరుటచేతను మాశిష్యులు లేని పట్టణమే భారతదేశమందు లేదనవచ్చును.

ఏచోటకేగిన సగుమొగములతోఁ గానవచ్చు శిష్యులసంఖ్యాకులు. అన్ని శాఖలందును ఉద్యోగులుగా నుండుటచే నాకు క్రొత్తచోటు లేదనుట అతిశయోక్తికాదు. మా జిల్లాలో ఏ ఆఫీసునకు వెళ్లినను శిష్యవర్గమే కనిపించు చుండును. సంతోషముతో నా వచ్చినపని మున్నగ నెఱవేర్చుచుందురు. ఏ కొండకుపోయినను, ఏకోనకుపోయినను మీశిష్యులు గానవచ్చుచుందురని మా మిత్రులు కొందఱు ఛలోక్తు లాడుచుందురు.

నాతో ముఖపరిచయము లేనివారు పెక్కండ్రున్నను

గ్రంథముల మూలమున నెఱిగినవా రధికసంఖ్యాకులు. నా యుపన్యాస మొక్కపరి విన్నవారు మరల నన్ను మఱచుట కల్గ. సమస్తము శ్రీరామానుగ్రహము.

నన్ను ప్రేమతో గౌరవించువారలు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి అధ్యక్షులు రెండుపర్యాయములు సభ్యత్వ మొసగిరి. తిరుపతి సర్వకళాశాలవారును మొదటినుండి సెనేటు సభ్యునిగా ఎన్నుకొన్నారు.

ని వా స ము - ప్ర వా స ము

నేను పుట్టినది పెరిగినది విద్య నేర్చినది పూతలపట్టుననే. కవిత్వ యభ్యసించినదియు స్వగ్రామముననే. తండ్రి మరణానంతరము కుటుంబభారము తలపైఁబడఁగా సేద్యము చేసితిని. అదియు గ్రామమునకు మార్గదర్శకముగాఁ జేసితి. ఇద్దఱ జీత గాండ్ర నుంచుకొని నేనును కష్టించితిని. వ్యవసాయమునం దన్ని పనులు చేసితిని. దున్నట, చదరకట్టుట, విత్తుట, గూడవేయుట ఏతమెత్తుట, మోటతోలుట, ఏతము మోట యంత్రస్థాపనము చాలుమూలగ నెఱుఁగుదును. ఒకసారి ఏదేండ్ల కఱవు రాగా సుమారు మైలుదూరమునుండి మోటతోలి చేసిన పైరు గాపాడితిని. కుటుంబభారము మితిమీఱఁగా పాకాలలో మాధ్యమిక పాఠశాలయం దాంధ్రోపాధ్యాయ పదవిలోఁ జేరితిని. అప్పటి నా జీత మత్యల్పము. ఇరువదియైదు రూప్యములే. కుటుంబము భరింపరాని బరువైనది. శ్రీరాముని ప్రవాసము వలెనే నా ప్రవాస మేర్పడెను. కాని తారతమ్య మత్యధికము. అతనికి కుటుంబ రాజ్యభారములు వదలెను. నాకు హెచ్చెను.

ఆతఁడు దుష్టులఁ బరిమార్చి శీలోద్ధరణ మొనర్చెను. నేనును శీలోద్ధరణమునకై ప్రయత్నించితి. ఆతనికి శాశ్వతఖ్యాతి లభించెను. నాకు నల్పకీర్తి కలిగెను. అది శాశ్వతమో అశాశ్వతమో నేను నిర్ణయింపజాలను. రాముఁడు తుదిని అయోధ్యకు వచ్చి పట్టముఁ గట్టుకొని తమ్ములతో సుఖించెను. నేనును డిద్యోగ విరమణానంతరము పూతలపట్టుచేరితి. అప్పటికి తమ్ములు నన్నువీడి పరలోకముచేరిరి. నేను ఒంటరివాఁడనైతిని. గ్రామ వాసము మునుపటికంటె కడుంగడు దుర్భరమయ్యెను. కారణ మేమందురా? పూర్వము గ్రామ జీవితము అమాయకము. మోసము వంచన లేనిది. పాలలో నీరు కలుపరు. క్షీరవిక్రయము అన్న విక్రయము మహాపాతకములుగ నుండెను. ఇప్పుడవి ముఖ్యవృత్తు లయ్యెను. రాజకీయములన నేమో ఆనాటి గ్రామిణు లెఱుఁగరు. ఈనాఁడు ఓనమాలు రానివాఁడు మంత్ర సత్తముల విమర్శించు మహాపాథ్యాయుఁడు.

“అధికారమొక్కటి యబ్బదుగాని మే
జప్రేట్లు వారికి సములుగారు
ఫీజులేదనుమాట వెల్లియొక్కటిగాని
ప్రీడర్లు వారికి జోడుగారు”

అను మహాకవి వాక్యమునకు, లక్ష్యములై యున్నారు. వంచనము, మోసము, అసూయ, మున్ను పట్టణములయందే యుండెను. ఇప్పుడు వానికి పల్లెపట్టులు ఆటపట్టులయ్యె. పట్టణములలో కరారుబేరము లేర్పడెను. పాలలో నీరుకలిపి, నేతిలో నూనె కలిపి అమ్ముట పల్లెలలోనికివచ్చి నిలిచెను. పట్టణము

లలో వానివాని వృత్తివ్యాపారము వానిది. పొరుగింటివారి పొత్తు వారి కక్కఱలేదు. పల్లెటూళ్ళలో కత్తులు కోర్టువ్యాజ్యములు, కొట్లు, తిట్లు ప్రబలి ఐకమత్యము నశించినది. పీన్న పెద్ద తారతమ్య మడుగంటినది. పట్టనములలో ఆయా వృత్తులవారికి సంఘము లేర్పడి క్రమపద్ధతి, ఐకమత్యము నెలకొనఁగా పల్లెటూళ్ళలో పేరులేక పోయినది. దానము, ధర్మము, భక్తి పూర్వము పల్లెటూళ్ళలోనుండి యిప్పుడవి నాగరికతా వ్యామోహాలవలె పట్టణములలో చేరెను. పూర్వపు దేవాలయము లన్నియు నిప్పుడు గబ్బిలముల కునికిపట్టులయ్యెను. నిత్యపూజలు నిశ్శేషము లయ్యెను. గుళ్ళన్నియు నూరివారికి మఱుగుదొడ్లయ్యెను. పట్టనములలోని దేవాలయములు కైలాస వైకుంఠములయ్యెను.

కావున తుదిజీవితము స్వగ్రామమున గడువ నిశ్చయించిన నాకది దుస్సహ మనోవేదనకు కారణమైనది. విడువ లేకయు, ఉండి భరింపలేకయు రెంటికీజెడ్డ రేవనివలె నున్నాడను.

కేంద్రప్రభుత్వము నా రచనా పరిశ్రమను గుర్తించి యిచ్చు కొలఁదిపాటి ఉపకార భృతితో విశ్చింతముగా కాలము గడపుచున్నాను. ఆ స్తిలేదు. అప్పులేదు. తేదను చింతయులేదు. నెమ్మదిగా జీవిత శేషము క్షడపుచున్నాను. ఇఱ్ఱుది, మదీయ జీవిత సంగ్రహ చరిత్రము. నమస్సులు.

సెలవు.

పూలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి.

పండిత సత్యనారాయణరాజు

పండిత రాజు, కవిరాజు, తెలుగురాజు, కవితావిశారద,
విద్వాన్, మొదలగు బిరుదములు పొంది, జయపుర సంస్థా
నాస్థాన కవియై, ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి కార్యనిర్వా
హక సభ్యుడై అఖండఖ్యాతి కాంచుచున్న పండిత సత్యనారా
యణరాజు పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా వరసాపురము తాలూకా
వేడంగి అను గ్రామములో

అది వికారి సంవత్సరమందు మార్గ
శ్లేర్ బహుళ చతుర్థి బుధార్ద దినము;
వృష్యమీ ఋక్షమునయందు బుట్టినాడు
తల్లి పుట్టింట బుదుగు లుల్లసిల్లి.

20 డిశంబరు 1899

‘తెలుగురాజు’ పేజి 5.

వేడంగి మాతా మహాల యూరు. మాతామహీ
వేంకయ్య. మాతామహుడు వత్సవాయి సుబ్బరాజు.

*తల్లి రాఘవయ్య. తండ్రి వేంకటవతిరాజు. ఇంటిపేరు
మెమెచ్చ. వీరి యూరు కౌకరపట్టు.

‘పండితాకరమ్మ పశ్చిమ శౌరమీ
మండలాంతరాళ మండనంబు
తమకు లంకసేను దనడు కౌకరపట్టు’,

రాజు జన్మభూమి.

*క్షత్రియ శ్రీ పేరుగల అయ్య - పదము శౌరవనూచకము. ఇట్లే
స్కృత్తుండగాని శౌరవ శ్రీంకు పూర్వము శుక్ అను పదము చేర్చి
పిల్చుడునాడు. శ్రామ

౧-౨౦

శ్రీ పండిత సత్యనారాయణరాజు

BLANK

మనిరచ్చట తత్ పూర్వులు
 ధనంజయ సగోత్రులును వదాన్యులు కాత్యాయన
 నూత్రులు శశికులజాలు
 మనుమార్గము వీడనట్టి మాన్య గుణాధుల్. 2-పే.

*

*

జనులు పెనుమెచ్చ నిరతము
 ఘనతర కార్యములు తాము కావించుటచే
 పెనుమెచ్చ యింటిపేరును
 గొనినా, రదె (మాకు) నాటగోలెం జెల్లున్. 2-పే.

*

*

పెనుమెచ్చవారు :

మొగలిదుర్తి విభుల మ్రోలను వీరుతా
 విజయనగర వృపుల విపుల సభల
 ముఖ్యమంత్రులొఱచు జాలిచిరి తతపూర్వు
 లేలినారు ర్యాలినేల, లీల. 2-పే.

*

*

ఈ కాకరపర్తి పెనుమెచ్చవారు ముక్కానులనుండి -
 అజ్జరము - అచ్చటనుండి కాకరపట్టు వచ్చి స్థిరపడినారు.
 అసలు పెనుమెచ్చవారి పూర్వపూర్వులు నేటి కృష్ణాజిల్లాలోని
 పెనుమెత్త గ్రామమునుండి వచ్చి తమకు తాలూకాలోని
 గుమ్మంపాడు అను పల్లెటూరిలో, మొట్టమొదట స్థిరపడి
 పిమ్మట వంశములు వృద్ధియైనకొలది చాలగ్రామములకు వెడలి

స్థిరపడినారు. క్షత్రియులున్న గ్రామములో పెనుమెచ్చవారు లేనిచోటు లేను.

క్షత్రియులలో ఒక కథ కూడ వాడుకలో ఉన్నది. ఒక క్షత్రియుడు పెనుమెచ్చవారు లేని గ్రామములో కాపురము చేయుదునని యెంచి పోయిపోయి అంతర్వేది సముద్రపుటొడ్డున ఒక గ్రామములో ఇల్లు కట్టుకొనుటకై ఒక చెట్టుకొమ్మను కొట్టుచున్నాడట. వెంటనే ఒక రాజుల కుఱ్ఱవాడు వచ్చి అటకాయించెనట. ఎవరు నీవని కొమ్మ కొట్టుచున్న వ్యక్తి ప్రశ్నించెనట. ఆ కుఱ్ఱవాడు నేను పెన్మెచ్చవారి దొహిత్రుడను అనెనట. 'ఓహో ఇక్కడకూడ నీవున్నావా' అని అతడు మఱో గ్రామము తరలిపోయెనట.

సారాంశ మేమన, పెనుమెచ్చవారి వంశము అంత తామరతంపరగా ప్రతి గ్రామములో అల్లుకొని యున్నదని.

ఒకప్పుడు పెద్దాపురము సంస్థానాధీశ్వరులైన వత్సవాయి తిమ్మజగపతి మహారాజులుంగారు కాకరపట్టు పదునాటునందలి ముంది సిబ్బందీతోరాగా వారికి సత్యనారాయణరాజుపూర్వులు మీగడతో విందు చేసెనట. ఆ మహారాజు ఆశ్చర్యపడి 'నారికిడిమిల్లి' అను గ్రామము మొఖాసాగా ఇవ్వగా వీరు రాజు లిచ్చువారే కాని పుచ్చుకొనువారు కారను భావమును తెలుపగా మహారాజు సంతసించి గోభూమిగా కొంత భూమిని విడిచిపుచ్చెను. అది మొన్నటిదాకా వీరి వంశస్థులు అనుభవించుచునే యుండిరి.

పండితరాజు పితామహుడు లక్ష్మీపతిరాజు. పితామహీ నీలయ్య.

కాకరపట్టు - పండిత గ్రామము. గోదావరి (వసిష్ఠ)
తీరమున నున్నది.

రాజు నాల్గవ తరగతివఱకు శ్రీ పురాణపండ పేరయ్య
గారు-సూరయ్యగారు అను వారలయొద్ద చదువుకొని సంస్కృ
తము - ఆంధ్రము - ఉభయ వ్యాకరణములు మహాకవిపండితు
లైన చర్ల నారాయణశాస్త్రిగారియొద్ద 'గురుకులవాసము' చేసి
చదువుకొనెను. వేంకట రామకృష్ణకవులు, వ్యాకరణాచార్య
నేదుల రామశాస్త్రిగారు, చర్ల గణపతిశాస్త్రిగారు, పండిత
రాజు సతీర్థులు.

కావ్యములు చదువు రోజులలోనే రాజునకు కవిత్వము
చెప్పు నేర్పు సహజముగా అలవడినది. ఒక సంక్రాంతి పండుగకు
రాజు గురువుగారు నారాయణశాస్త్రిగారు, రామకృష్ణకవులలోని
రామకృష్ణమ్మగారు మొదలగు పండితకవులు సరదాగా పేకాడు
చున్నారు. అందఱు చక్క-ని గ్లాసుకోమల్లు క్రొత్తపంచెలు
కట్టుకొన్నారు.

రాజులు, కాపులు, కమ్మవారు మొదలగువారు కోడె
పందెములు సాగించినారు. అది కాంచి రాజు,

పేకాటయనివిన్న పేరెముల్ వాటుచు

బేస్తుమీద కుదేళ్ళు పెట్టువారు

నేతబట్టలటన్న రోత మాకంచును

గ్లాసుకోమల్లులు కట్టువారు

కోడెపందెములన్న కోర్కె మాకంచును

పోరుగూళ్ళ కేప్రొద్దు పోవువారు'

అని ఒక పెద్ద సీసమాలిక ఆశువుగా చెప్పెను. గురువు గారగు నారాయణశాస్త్రిగారు రామకృష్ణమ్మగారితో 'రామ కృష్ణమ్మా ! కోకిలకు గానము సహజముగా అబ్బినట్టు రాజుకు కవిత్వము సహజముగా అబ్బినదోయి' అని మెచ్చుకొన్నారు.

కలావీలాసినీ సంస్కృత కళాశాలలో జరుగు ప్రతి పరీక్ష లోను రాజు ప్రథమశ్రేణిని జయముగాంచి కుమారసంభవ హితోపదేశాదికావ్యాలు బహుమానముగా పొందెను. రాజుకు 18 ఏండ్లు వచ్చునాటికి తండ్రిచేసిన కృషి అనావృష్టి అతివృష్టు లచే ఫలింపలేదు. పండిన పంటలు తెచ్చి యింటిలోపోసి ధర రాగానే అమ్ముకొందమని అనుకొనుచుండగా హఠాత్తుగా ఇల్లు అగ్నికి ఆహుతయయ్యెను. కట్టుగుడ్డలతో సర్వము నాశన మాయెను. ఈ కష్టమునకు సాయము గోరుచుట్టుపై రోకటిపోటు అన్నట్లు రాజు రెండవసోదరి 'నీలయ్యమ్మకి' భర్త్యవియోగము కలిగెను. దీనితో రాజు తలదండ్రులు చాల క్రుంగిపోయినారు. తండ్రికి ఋణబాధ లధిక మయ్యెను. రాజు అన్నదమ్ములు ముగ్గురు. అక్కచెల్లెండు నలుగురు.

నాటకాలు - వ్యాకరణములు (కౌముది-బాలవ్యాకరణము) చదువుచున్న రాజు, తండ్రి పడుచున్న బాధలు చూచి లోలోన కుమిలిపోవుచు స్తిమితత్వము లేకయుండెను. విదుషీ మణియగు తల్లి రాజుకు ధైర్యము చెప్పుచు చదువుకొనుటకై ప్రోత్సహించు చుండెను. గురువు నారాయణశాస్త్రిగారు ఏమి రాజూ ! ఆలా వున్నావు. ఒక్క ఏడాదిపాటు బాగా చదువు. గట్టు ఎక్కుదువు. మహాకవిగా పేరుగాంచెదవు అని ప్రోత్సహించినారు.

రాజు గురువుగారితో

‘తాతలు భూమి విప్రుల కుదారత దానము చేసినట్టి వి
ఖ్యాత చరిత్రులయ్య ! కనినయ్యయు అట్టిడయైన నేమి మా
వ్రాతలు దుర్విపాకఫల భాక్కులు కావుట మాన్యమంతయున్
మా తలయెత్తునాటికె ఋణంబుల పాలయిపోయె దేశికా !’

అని కన్నులనీళ్ళునిగించినాడు. గురువు ఓదార్చి ధైర్యము
చెప్పి వ్యాకరణ రహస్యములు కవితారహస్యములు విప్పిచెప్పి
తనంతటివానినిగా రాజును తీర్చి దిద్దెను.

అంతలో 1920వ సంవత్సరము జూలై నెలలో గుడివాడ
హైస్కూలునకు తెలుగు పండితుడు కావలెనని ఆంధ్రపత్రి
కలో ప్రకటన చేయబడెను. ఆ ఉద్యోగమిచ్చు అధికారి
బండి శ్రీహరిరావు నాయుడు (డిప్యూటీ కలెక్టరు). ఆ ప్రకటన
చూచి రాజును పిలిచి గురువుగారగు నారాయణశాస్త్రిగారు
రాకపోకలకు పదిరూపాయ లిచ్చి గుడివాడ వెళ్ళి అధికారిని
చూచిరమ్మనినారు. రాజు గుడివాడవెళ్ళి శ్రీహరిరావు నాయుడు
గారిని దర్శించి -

‘ఓ కరుణాతరంగ కలితోదధి ! దీనదయాళు శేవధీ !

కాకరపట్టు నాగ నొక గ్రామము రాజులుచుండు తణుకు తా
లూకున పండిత ప్రతతులున్ గలరందు, ద్వితీయ కాశి నాఁ
జేకుతె దాన నొక్కప్రథ చెప్పక చెప్పెడు చూచువారికిన్.’

*

*

మాకు నివాస మయ్యది శ్రమంబొనరించితి సంస్కృతాంధ్ర భా
షాకలనంబునం దుభయశాస్త్రములందును కొంత కొంతగా

సాకతమైన చర్లకులచంద్రునితోడ, మదీయ గ్రామమం
దే కులమందు క్షత్రియుడ నేనిట యున్నత పాఠశాలలో
తేకువ నిర్వహించెద సుధీపద మార్దరునిచ్చి పంపవే
ప్రాకట సత్కవీంద్ర పరిపాలక శ్రీహరిరావు నాయకా!

*

*

అని దరఖాస్తు వ్రాసి పఠించి యిచ్చెను. శ్రీహరిరావు
నాయుడుగారు ఆ పద్యము లాలించి ఆనందించి గుడివాడ
హైస్కూలులో జూనియరు తెలుగు పండితుడుగా నెలకు
పదునైదు రూపాయల జీతముపై నియమించినారు. ఆర్థము
తీసికొని కాకరపట్టువచ్చి పూజ్యపాదులగు గురువులకు మ్రొక్కి
తలిదండ్రులకు నమస్కరించి నాయనమ్మకు వినతుడై మరలి
వచ్చి 1920 ఆగష్టు 2 వ తేదిని గుడివాడ హైస్కూలులో
చేరెను.

చేరిననాడే రాజు మూడవ ఫారములో పాఠము చెప్పు
చుండగా హెడ్మాస్టరు క్లాసులోనికి వచ్చి

“హితడవు చతురవచోనిధి

వతుల పురాణాగమేతిహాస కథార్థ

స్మృతియుతుడవు - అను పద్యముయొక్క అర్థము
విని - స్మృతి - జ్ఞాపకముతో - యుతుడవు - కూడికొన్న
వాడవు - అని రాజు చెప్పిన అర్థము సరికాదని ‘స్మృతి -
స్మృతులతో - అని చెప్పవలెనని వాదించి, పండితుల సందరిని
రావించి అడిగెను. అందఱు రాజుచెప్పినదే సరియనిరి. అంతతో
ఆగేక వావిళ్ళ - ఆనంద - ప్రస్థులవారి మనుచరిత్ర వ్యాఖ్యా

నములను తెప్పించి చూచి రాజు చెప్పినట్లే యుండుటచే శాంతించి వెడలిపోయెను. దానితో రాజుపేరు గుడివాడ హైస్కూలులో మోగిపోయెను. మఱి హెడ్మాస్టరు రాజు క్లాసున కెన్నడు వెళ్ళలేదు.

హైస్కూలులోచేరి రాజు పూటకూళ్ళిండ్లం గడపుచు కాలము పుచ్చుచుండెను.

ఒకనాఁడు రాజు తన సహోపాధ్యాయు లొకరితో కలిసి గుడివాడ సీమకు తలమానికమై వెలయుచున్న అడుసుమిల్లి గోపాలకృష్ణయ్యగారి మేడకు వెళ్ళుట తటస్థపడెను. గోపాల కృష్ణయ్యగారు రాజు పుట్టుపూర్వోత్తరములను తెలిసికొని తన మేడమీదికి వచ్చి ఉండుమని ఆహ్వానించెను. రాజు తన మకామును పూటకూటింటినుండి అడుసుమిల్లివారి మేడపైకి మార్చెను. అచ్చట తీరికసమయములలో శ్రీ గోపాలకృష్ణయ్య గారిపెద్దకుమార్తె శ్రీమతి దుర్గాంబగారికి సంస్కృతాంధ్రములు చెప్పదొడంగెను. తరువాత దుర్గాంబామతల్లి శ్రీ వెలుగపూడి రామకృష్ణ ఐ. సి. యస్. గారికి అర్ధాంగి అయ్యెను.

హైస్కూలులో రాజు మోహనాకారుడై మధుర కంఠముతో పద్యాలు చదివి చెప్పట, ఆశుకవిత్వములు అల్లుట అవధానములు చేయుట మొదలిడెను. పిల్లలందఱు రాజును బ్రహ్మరథము పట్టసాగిరి. ఎందఱో రాజుశిష్యులు కవులైరి. రాజు జీతము 15 నుండి 25 కు పెరిగినది. నాటి రాజు తీరు తియ్యము లిట్లుండెను.

“తరుణ శశాంకమండల నిధానమనందగు నిండు మోముతో
 అరవిరి మల్లెపూల నపహాసము చేసెడు సుస్మితంబుతో
 వరిమడి నారుపోసినటు వచ్చుచునుండిన మీసకట్టుతో
 సరిగ గులాబీరంగుల పసందులఁ జెందెడు కోరపాగతో
 విరిసిన బంతిపూవులటు వెల్లుచునుండిన సిల్కుకోటుతో
 సురుచిర సుభ్రదీధితుల చుంగులు వాతెడు పంచెకట్టుతో
 ఇరువదియేండ్ల ప్రాయమున నీ గుడివాడకు తెల్లుటొజ్జగా
 అరుసముతోడవచ్చి మురియంగను జేసెను శిష్యజాలమున్.

*

*

కఱపెను సత్క-విత్వమునఁ గావ్యములల్లుట శిష్యకోటికిన్
 గఱపినవారిలోఁ బ్రతిభగాంచిరి వేంకటరత్నమున్ సుధీ
 వరులగునట్టి సూరిభగవంతులు నారల వేంకటేశ్వరుల్”

ఇది నాటి శిష్యుల హృదయములకు అత్తుకొనిపోయిన
 రాజు చిత్రప్రతిభ.

1922 ఎ. రామారావు అను ఒక డి. ఇ. ఒ. రాజు
 క్లాసునకు వచ్చెను ఆయన పాశ్చాత్యదేశాలలో విద్య నభ్య
 సించిన రసికాగ్రగణ్యుడు. మూడవఫారము విద్యార్థులచేతనే
 రాజు పద్యాలలో కాంపోజషను వ్రాయించుట చూచి ఆశ్చర్య
 చకితుఁ డాయెను. ఉపాధ్యాయులతో డి. ఇ. ఒ. సభ తీర్చెను.
 రాజును ఆశువుగా పద్యాలు చెప్పమని హెడ్మాస్టరు ప్రోత్స
 హించెను. రాజు నాటి పండితుల స్థితినిగూర్చి అటువది పాద
 ములుగల ఒక ఉత్పలమాలిక చెప్పెను అందలి కొన్ని పంక్తు
 లిందు పొందుపఱచు చున్నాము.

మెత్తనివారమయ్య మము మేలగు శాల్వలు పట్టుపట్టుముల్
 చిత్తమెలర్ప నిచ్చి సరిచేయుట కేనియు డి. పి. డబ్ల్యువోల్
 సత్తువశాఖవారలము సారసనేత్రుడ కాకపోవుటన్
 సొత్తుల నిచ్చువారలిటఁ జూపుచునుందురు తొంటచేతులన్
 బత్తెము చాలకుంటఁ దన భార్యను బుట్టివయింట నుంచఁగా
 అత్తయుమామయుం గరము నాఱిడిచేయుచు దిక్కుమాలి సం
 బంధము దాపురించెనని పల్కుచునుండుదు రంతెకాదు పో
 కొందఱు - ఇద్దు పొద్దులట కొంకును జంకును లేక అమ్మకల్
 పెందలకడలేచి తమ పేరిమికత్తెలఁగాంచి 'వింటివే
 సుందరి వారి అల్లుడట స్కూలున మాప్టరటే మతేమిటే
 బొందియు నల్లపూస యిడిపోయెను మూఁడునుగాదు నాలుగో
 వందల యత్తరాలిడిన వచ్చి కళావతి చూచిపోడే యే
 మందల మమ్మయని యాదర మొప్పఁగఁ జెప్పుకొండు మా
 అందఱుచందమున్ బళిర ! యద్దిర ! యద్దియ రామరాయడా!

*

*

సంగర శక్తిలేదు వ్యవసాయము చేయఁగ భూమిలేదు సంతలో
 అంగడిపెట్టి యమ్ముటది యంతకుమున్నె హుళక్కి, పొత్తకాల్
 రంగున వ్రాతమన్నను సరాసరి కాగితపున్ వ్యయంబుకే
 టింగులు చాలనయ్య యొకటే యొక నుండెగదయ్య యేమనన్
 బొంగు భుజాన వేసికొని పోవుటయే యది పోతిపో
 మంగళసూత్రధారణము మానుఁగజేసిన అర్థదేహ నే
 గం గను గల్పనయ్య అదికాదు సతీసహితం బటందువో
 మంగలఁజెప్ప మర్చితిని మూగురు వృద్ధులు గల్గియుంట యీ
 బెంగలుతీర్ప మీపయినె పెట్టితినయ్య సమస్త భారముల్.

ఇది విని డి. ఇ. ఒ. కరంగి నీరై ఎంతో మెచ్చుకొని జీతము హెచ్చించు అధికారము తనచేత లేదని వగచి స్కూలు పైనలు పరీక్షకు అసిస్టెంటు ఎగ్జామినరుగా నియమింపచేసి యార్థికసాహాయ్యము చేసెను.

ఆశుకవితలచే - అవధానములచే - రాజు గుడివాడలో ఆబాలగోపాలముచేత కీర్తింపబడుచుండెను. డాక్టరు సంఘారి శివరావు, జంధ్యాల శివన్న శాస్త్రి మొదలగు కవిపండితులు రాజుగారి ప్రతిభా ప్యుత్పత్తులతోడి కవిత్వశక్తిని మెచ్చుకొని ప్రోత్సహింప సాగిరి.

గుడివాడలో ఉండగానే రాజు చంపకమాలినీ పరిణయము అను అచ్చతెలుగు ప్రబంధము అర్థానుస్వార శకట రేఫచంద్రికవ్రాసి ప్రకటించెను. అచ్చతెలుగులో ఇంత ముచ్చటగా మాటుమూల పదములు ప్రయోగింపకుండ వ్రాసిన కావ్యము లేదని కళాప్రపూర్ణ జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు మున్నగువారు మెచ్చుకొనిరి. మచ్చన కొకటిరెండు పద్యాలు-

‘కోరిక నాప్రోలుంగల

వారువములతోడ లేళ్లు పందెమ్మిడి వే

పాటంగ నోడుటగాదే

కాగాకులఁదినుచు దిరుగుఁ గానలవెంటన్.

ఎంజల్ మెండుగఁ గాయగాఁదొడఁగె మీయిల్లాండ్రుపెన్ బాళియై నొండేకర్జములూనకే దిగులుతో నున్నారు మిమ్మారయన్ పొండోహోయని బాటసారులను వేపుత్తెంచులా గొప్పఁగన్ గండుంగోయిల లెల్లమూలల నహో గద్దించుచున్ గూసెడున్.

1920 ఆగష్టు 2 వ తేదీనుండి - 1924 ఏప్రిల్ 17 వ తేదీదాకా గుడివాడ హైస్కూలులో తెలుగు పండితుడుగా ఉన్న రాజు తణుకు హైస్కూలునకు బదిలీయై 18 వ తేదీన తణుకు హైస్కూలులో ప్రవేశించెను. “గుడివాడ యింక నీకు గుడ్ బై గుడ్ బై” అని గుడివాడవీడి వచ్చునాడు శ్రీ రాజు గారికి సన్మానము ఆనాటి గవర్నరులకుగూడ జరుగ లేదనుట సత్యదూరముగాదు.

అప్పటికే రాజు వ్రాసిన అనేక సాంస్కృతిక వ్యాసములు, పద్యములు - శారద, కృష్ణాపత్రిక, ఆంధ్రపత్రిక మొదలగు వానిలో ప్రకటితములైనవి. రాజుపేరు తెలుగునేల నలుచేటం గుల వ్యాపించెను.

తణుకు హైస్కూలులో రాజు సీనియర్ తెలుగుపండితుడైనాడు. భారతి మున్నగు పత్రికలకు అనేక సాహిత్య వ్యాసాలు వ్రాయుటతోపాటు అనేక గద్య పద్య కావ్యాలు - అలంకారశాస్త్రాలు వ్యాకరణములు శతకములు - ద్విపద కావ్యములు, ఖండకావ్యములు వ్రాసెను. వీధిబడిలో చదువు మొదటితరగతి విద్యార్థులు మొదలు విద్యార్థి విద్యార్థులవఱకు రాజు రచనలు పఠనీయములైనవి.

హరిజన దేవాలయ ప్రవేశమునుగూర్చి రాజు వ్రాసిన ‘ఆరాధన’ కావ్యమునకు వీతిక వ్రాయుచు నార్ల వేంకటేశ్వర రావుగారు

“పండిత శ్రీ సత్యనారాయణరాజుగారు నాకు చిన్ననాటి గురువు. వారి శిష్యకోటిలో నే నొకడను. గురువుగారి కావ్యా

నికి శిష్యుడు పీఠిక వ్రాయడం లోకవిరుద్ధమైనా నన్నీ కార్యానికి నియోగించడం ఆయన శిష్యవాత్సల్యానికి తార్కాణం. నే నిందుకు సాహసించడం కేవలం నా గురుభక్తి ప్రాబల్య ప్రేరే పణతోనే.

పాఠాలు చెప్పి పరీక్షలు ప్యాసు చేయిస్తూనే దేశభక్తిని, ప్రగతిశీలాన్ని నూరిపోయగలవారు బహు కొద్దిమంది. అట్టి హరిహో ఎన్నదగినవారు మా గురువుగారు. చిన్నయసూరి వ్యాకరణ సూత్రాలను విశదీకరిస్తున్నా ఆయన దేశభక్తిని ప్రేరేపించగలరు. ప్రగతిదృష్టిని పెంపొందించగలరు. అందువల్లే ఆయన ప్రతికావ్యం నిష్కళంక దేశభక్తికి కర్పూర నీరాజనం. నిరంతర ప్రగతిమార్గానికి జాబ్యల్యమాన కరదీపిక.

కలాన్ని బట్టినా మా గురువుగారు కట్టును మూలపడ వేయలేను. ఆయన పండిత రాజు మాత్రమేకాదు. పండిత రైతు కూడా.

అందువల్లే సాహిత్యరంగంలో పండితుని ప్రాగల్భ్యంతో పాటు జీవితరంగంలో కర్మకుని సన్నిహితత్వాన్ని కూడ ఆయన ప్రదర్శించగలరు. అవసరం వస్తే ఆయన కత్తిపట్టగల ధీరులు కూడా.

కలంపోటు, కట్టుబడుపు, కత్తిపదను వీటి సమ్మిశ్రమమే ఈ ఆరాధన.

ఇంతేకాదు. పాతక్రొత్తల మేలు కలయికలనుకూడా వీరి కావ్యంలో చూడవచ్చును. మూస పాతది. దానిలో పోయ బడ్డ లోహం కొత్తది. కథాసంవిధానం పాతది. కథ ద్వారా

చాటబడిన సందేశం కొత్తది. ఈ వైశిష్ట్యం వైలిలోనైతం ప్రస్ఫుట మౌతున్నది. అంతలో సంస్కృతపు జిగి. అంతలో తెలుగు తియ్యదనం. అంతలో ప్రబంధప్రేధిమ. అంతలో సవ కవితా లాలిత్యం.

వీరి కృతులన్నీ ఆధునిక సాంఘిక వైజ్ఞానిక రాజకీయ మతాది సమస్త విషయములను రసవత్తరంగా లోకానికి అందిస్తాయి.”

కావ్యములు చదువునాడె సవ్యకవిత్వము వ్రాయుట నేర్చిన రాజు

చంటిబిడ్డలు దొరకొని శాస్త్రవేత్త
లందఱునుగూడఁ జదువఁగా సర్వమైన
పద్య గద్య ప్రబంధముల్ వ్రాసివ్రాసి
ప్రజల విజ్ఞానదీ ప్తికై పాటుపడితి
చిత్తు సాఫనువ్రాత నా చేతగాదు
తలపు కలిగిన వెంటనే కలముతీసి
గద్య పద్యాత్మకములైన కావ్యములను
వడిగ వ్రాయుట నాకు స్వాభావికంబు.

అని వ్రాపికొనుటలో తప్పేమి, ఒప్పేయఁగును. అని వారి కావ్యములలోని ధారాశుద్ధి కాంచినవారికి తోచకమానదు.

ఆరాధన

‘అభినవములగు భావములనుపుపఱచి
నవరసంబులు చిప్పిలునట్లుగాఁగ
తెలుఁగుదన ముట్టిపడునట్లు.....

వ్రాసిన

ఈ పద్యములు గాంచుడు.

పార్వతీపరమేశ్వరులు నందివాహనముపై ఎక్కిరి. నంది
ఎక్కినఁ దొక్కటల్ పడక యించుక తోకనుత్రిప్పి యెత్తి మై
నిక్కఁగ వీనురిక్కఁగ ఖణిల్లని అంకియనెట్టి కొమ్ములన్
బ్రక్కకునెట్టి జిల్లుమెడపట్టెడ మువ్వలు ఘల్లుఘల్లునన్
రిక్కల దారిలో మెరిపు రెక్కొనునట్లు దువాళి వాటుచున్.

పోయిపోయి హరిద్వారము చేరినది. అచ్చట శర్వాణి
శ్వరులు

రంగత్పన్నగ రాజరాజతమణి నైవేయ హారాళితో
లింగాకారమునన్ వసించునెడ నిర్లిప్తాంతరంగుల్ రణో
లింగుల్పంగ విభంగచంగులు సమాశ్లిష్టాప వర్యాంగనా
సంగుల్ శైవవిధాన పంగులు”

వారిని సేవించిరి. అచ్చట ‘ఆవగింజలువోని అక్షి
యగ్గమువాఁడు, మొఱకుదేటిన పాడుమోమువాఁడు - పాచి
కంపునుఁగొట్టు పలుచాలుగలవాఁడు-వ్రేలాడు పెనుతొట్ట పెదవి
వాడు.....చీముగాతెడు దొప్ప చెవులవాఁడు, గడ్డిమోపును
బోలు మడ్డిదేహమువాఁడు.....అయినబ్రహ్మబంధుడు వారికి
పూజారియై దాపురించినాఁడు. రామశబ్దంబైన రానట్టి యతఁడు
ఒక పంచమ భక్తుని గుడిలోనికి రారాదని ఆటంకపఱచినాఁడు-
హరిజనుఁడు

ఎవ్వఁడజాతశత్రుఁడు నిరీహుఁడహంకృతిదూరుఁ డాతఁడే
సువ్వె మనీషి బ్రాహ్మణుఁడు.....మేనొక బుద్బదంబుపగిది

విధ్వస్తమాను 'గుణ్యుడగు వాని కేటికి గొలముగోల' 'జీవున కెపుడున్ చావును పుట్టువు కలుగవు'.....అక్రోధుడై బాహ్యా ణుడగు, సక్రోధుండగును జూవె చండాలుండు - క్షమయే మోక్షము - స్వర్గము - ఈశ్వరేశ్వరు తనయుల మెల్లరమును. తండ్రి సేవింపరానట్టి తనయుడున్నే! ఎఱుగజెప్పమని యడక్కిని మేని, తెలిసికొందును పూజరీ! కలనిజంబు - అని నిలువఁ బెట్టి యడిగెను. పూజారి కోపించి దుడ్డుఁజ్జితో, భల్లున వాని మూర్ధమును బద్దలువాఱఁగఁ గొట్టినంతటన - మాలఁడు - నెత్తురుకాఱు తలతో ప్రక్కకు వ్రాలెను. శివలింగమును నెత్తురు కాఱుచు వ్రాలెను. భక్తుడు తన తలపెంకుతీసి ఈశ్వరలింగము తల కతుకఁబోయెను. 'అర్థేందుమాళితో, ఆకాశ గంగతో,ఘనఫణి గై వేయకంబుతోడ లింగముననుండి వెలువడి లేచి నిలిచి, ఈశ్వరేశ్వరుడైన గౌరీశ్వరుండు, మందహాసము మోమునఁ జిందులాడ అభయ హస్తంబుతోడఁ బ్రత్యక్ష మయ్యెను. పూజారి భక్తుని క్షమార్పణ వేడెను. శివుండు పూజారిని నా స్తికునిగా జన్మించుమని శపించెను. ఈ ఇతివృత్తము గల ఆరాధన మహోదా త్తమైన శైలిలో వేదాంతసారగ్రంథమై విలసిల్లినది. పాండిత్యమునకు కవిత్వమునకు ప్యాకరణ పరిజ్ఞాన మునకు ఇది యొక గీటుగాయియై విలసిల్లినది.

ఆరాధననుగాంచి ఆనందించిన పాఠకుఁడు కవిత్రయా వేదన సరించినచో బాహ్యప్రపంచమే మఱచిపోవును. కవిత్ర యమే పండిత రాజుగా అవతరించెనా? అని ప్రతివాఁడు తలఁప వలసినదే.

నన్నయ అనుచున్నాడు తిక్కనతో

నిండుమనంబు నవ్యనవసీత సమంబుగఁ గావ్యకల్పనా
ఖండ తపోవిభూతిమెయిఁ గాల్పనికంబులు బౌద్ధ జైన దు
ర్మండలి బోధముల్ తెగడి వ్రాసితిఁ బంచమ వేదమంచు రా
ణ్మండలి దండిగా పొగడ మానిత భారత సంహితార్థమున్
ఉదయాస్తాచల సేతుశీతనగ మధ్యోర్వీపతుల్ తారు నా
పదలాలిత్య సమాసశయ్యలకపూర్వానందముం జెందుచున్
మదమాతంగ తురంగ కాంచన లసన్నాణిక్య గాణిక్య సం
పద లోలిం గొనితెచ్చి యిచ్చి ముద మొప్పంగాంచి లాలింపరే.

ఇట్టి నా కవిత్వమును భావకవులు కాదనువారా ?

కాదనకిట్టిపాటి అపకావ్యవిభావ కవిత్వవేదులకు
యతులూ బ్రాసములుండిన
గతికిని లోపంబు లొదవఁగలవటె యిక ని
ర్యతిప్రాసముగ రసమొలుకఁ
గతలల్లెదరట్టె భావకవు లెల్లెడలన్

శ్రవణసుఖంబుగా సామగానంబులు
చదివెడు శుకముల చదువుఁదగిలి
ఆజ్యహవిర్ధృతపూజ్య సౌరభధూమ
వల్లికాతతుల రూపముల నెఱిఁగి
చూచి యూటడలేమి నేచి తనర్చి త
లిర్చిన క్రోవులలీనతఁగని
అతిరుచిరాగతమైన శీతలవాత
పోతము లొగిసోడు ముట్టనాని

మనము సలిపిన సృష్టివర్ణనముపట్ల
వళులు గణములును రసప్రవాహమునకు
నేమి యడ్డులుగూర్చెనో యెఱుంగమైతి
మనుడుఁ గొండ్లొకసేపు తా నట్టుచూచి

*

*

చిడిముడిపడి యప్పులుకుల
కెడఁగలకోపంబు నాఁగకెద్దెడు కవితా
జడమతి తిక్కన వలికెన్
సడయాడు మగఁటిమతోను నన్నయభట్టున్

‘వదాజ్ఞాదృఢబంధ సంయమిత శుంభ ద్వేగమైకాక నేఁ
వలీలం దమ తిక్కనద్విపము క్రోధావేశ దుర్దాంత ద
్యవిలాసోద్భటభంగి నేపడరి దుర్భావాంబుజశ్రేణిఁ జి
క్రవడంజేయదె యొక్క ప్రేల్మిడినమీకున్ వేడ్కసంధిల్లఁగన్

ల్లంబుగాదె మీకెల్లను గుకవులు

సెడు కుటిల విచేష్టితమ్ము

ట నాతో మీరు నాంధ్రాన నిడుమలఁ

ందితి రొకభంగిఁ బోయెఁగాల

ని భావ కవికాలము..... తెలుగును కేవల క్రోధులై
మిపన వేతురు.

డకు వానకోర్చి తనయిల్లు ప్రవాసపుఁజోటునాక ఆ
డు నలంగుదున్ నిదురకుం దటితప్పెడు డప్పిపుట్టె నొ
ండన యెట్లొకో యనక కల్పనచేసితి భారతంబు నా
డినపంట నేటికి అభావ కవీశులచేతఁ జెల్లెడిన్.

అజ్ఞులు కొందటిప్పు డపహాసము చేయుచు భారతంబు భా
షాజ్ఞతలేమి నెవ్వయ్యె విచార విదూర విమర్శలేశముల్
ప్రాజ్ఞులు నవ్వజేయుటకుఁ బొల్పడుచుండ సహించి యుందునే
ప్రాజ్ఞులుసూపి వారి పనిపట్టక ముట్టక మిన్ను ప్రేల్చిడిన్.

అని భావకవుల నిరాకరించి 'అనువాదంబన మూ
భారతకథా వ్యాఖ్యాన మాత్రంబుగా, బొనుపారన్ వలెఁగాఁ
నీరసకథాపుంజంబె చందంబుగా బొనరింపం బనిపూను టొక్క
బళి రే పుంభావవాద్దేవతల్, కన నిన్నాళ్ళకు భారతంబు తెనుగు
గావించి కున్నట్టుగా అని నవీన భారతాంధ్రీకరణ కర్తల నిఁ
సించి, యెఱుఁగఁగూడి కవిత్రయమువారు మనుష్యాకారులై
పితాపురాధీశ్వరులైన శ్రీ సూర్యరాయమహారాజును, జయపుర
ధీశ్వరులైన శ్రీ విక్రమదేవవర్మ మహారాజులుంగారిని, శ్రీ కా
నాధుని నాగేశ్వరరావుగారిని దర్శించి నేటి యాంధ్రభాష
దుస్థితిని వివరింపగా వారు గ్రాంథిక భాషోద్ధరణమునకై బృ
కంకణు లయ్యెదరు.

ఈ కవిత్రయావేదన శ్రీ విక్రమదేవవర్మ జయపుర మహా
రాజువారి అధ్యక్షమున జరుపబడిన 'భారతీ తీర్థ' వార్షిక
సభలోఁ జరువఁబడెను. ఆ సభను, వర్షముల చిన సీతారామ
స్వామిగారు, శ్రీ గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు, శ్రీ సెట్టి
లక్ష్మీనరసింహముగారు, మున్నగు మహా పండితకవులు వెయ్యి
మంది అలంకరించియున్నారు.

పండిత రాజుగారు 'కనితే వినితే తిక్కనార్య' అని
చదువఁగానే వత్సవాయి నీలాదిరాజుగారు - అనువారు అది

విక్రయ ప్రయోగమా ? అని ప్రశ్నించినారు. పండిత రాజు
 'రు ఔనని సవినయముగా చెప్పినారు. కాదని ఆయన వాదించి
 'రు. మహారాజావారు, సెట్టివారుకూడ కవిక్రయ ప్రయోగమే
 న్నారు. అది అవునా కాదా అని చెలరేగి గిడుగు రామ
 నార్తిగారికి 'రిఫర్' చేసినారు. ఆయన ఉగ్రులై ఎవరు కవి
 క్రయ ప్రయోగము కాదన్నవారు తిక్కని నిర్వచనోత్తర
 మాణములో ఉన్నదీప్రయోగ మన్నారు. సభలో పండిత
 రాజుగారికి అఖండవిజయము-పాపము ఎదిరి ప్రచ్ఛకునకు.....
 వపు గలిగినది. శ్రీ విక్రమదేవవర్మగారు మెచ్చుకొని 'కవితా
 శారద' అను బిరుదు ఆ సభాముఖమున పండిత రాజుగారికి
 చ్చినారు.

ఇట్టి మహాత్తరకావ్యము వ్రాసిన కవిరాజు విజయశ్రీ
 కును కావ్యము వ్రాసి భారతీయులను ఆత్మదేశరక్షణకై
 రికొల్పెను.

ఇందలి యితీవృత్తము ఒక పేదరాలు తన కొడుకునకు
 గానాకష్టాలుపడి స్కూలుఫైనలువలకు చదివించి యేదైన
 గాకరీ సంపాదించుకొనుమనెను. వాడు పోయి యుద్ధచిత్రము
 నుచూపు సినీమాచూచి ఉప్పొంగి పెక్కిషియనుగా రికూపై
 పదకు పెద్ద ఇంజనీరై విమానాలు, ట్రాక్టరులు మొదలైనవి
 ర్మించి దేశోద్ధారకుడయ్యెను.

ఆ పేదరాలు కొడుకును గాంచి

రెగరనైన వంటకము కమ్మని కూరలు ఊరుగాయలున్
 పెరుగును పాలునున్ కడుపునిండుగ నీకిడుకాల మెన్నఁడేన్

దొరకునె ? నాయనా ! చినుగుధోవతియే ధరియించి వీధిలో
తిరిగెడు నిన్నుఁగాంచ మది నీరయి పాతెడు నాకు మాటికిన్

ఊమ్మన రోకలి కట్టుక
క్రమ్మరి యిల్లిల్లు దంచి కొలుచులు నీకే
నిమ్మెయి నాలుగు ముక్కలు
నమ్మికఁ జెప్పించినాను.....

లేమికిని చావునకు భేదమేమిలేదు. ఏదైన నాకరీ సంఘ
దించుకో అన్నది. అతఁడు బయలుదేటి పోయి

‘యుద్ధ చిత్రంబులను జూపుచున్నయట్టి
యొక్క మాజిక్కులాంతరు ప్రక్కఁజేరి
నిలువఁగాబడి తెఱమీఁదఁ బలువిధాలఁ
గానఁగాఁబడు బొమ్మలఁ గాంచుచుండ.

చటులోద్భూత ఛటచ్చటార్భటి నభోజ్యమార్గరోధమ్ముగా
పటు ధూమాగ్ని శతఘ్ని రాణ్ముఖపరీవాహమ్ము లాశాంతభూ
తట భాగంబులు క్రమ్మిపాటఁ బయిపైఁ దండోపతండంబులై
రట దాకాశ విమానరాజిమిణుఁగుల్ రాల్పం గ్రుధాకృద్ధ్వనిన్

చూచి

మొగము విప్పారఁ దెగువ పెన్ బిగువుదేఱఁ
దలఁపు లిగురొత్త మేనెల్లఁ బులకతెత్తఁ
చిక్కబిగియెక్క రోమముల్ చక్కనిక్కఁ
బెదవు లదరంగ భుజములు పొదలిపొంగ

రిక్రూటింగు ఆఫీసరువద్దకేగి మొదట పైలట్టుగాచేరి,
అందుండి యంత్రాగారమునఁ బ్రవేశించి యింజనీరై ‘లీల’

అను రిక్రూటింగు ఆఫీసరు టైపిస్టును పరిణయమాడి సిరిసంపద
లతో దేశమును తులతూగజేసి సుఖముండును. విజయశ్రీ
వ్రాసిన పండిత రాజు కలమునుండి వెలువడిన పండిత రాజు
చాటువులు జగన్నాథ పండిత రాజు చాటువుల కనువాదములు
గాక సోపజ్ఞమూలకములై విలసిల్లుచున్నవి - వడ్డివ్యాపారుల
గూర్చిన యీ చాటువు తిలకింపుడు. తాటిచెట్టుపై అన్యోప
దేశముగా చెప్పినది.

నిలువగ నీడ లేదు శయనింపంగ సెజ్జయులేదు కట్టఁగా
వలువలు లేవు చేత నొకపైసయు నేనియులేదు గాదెలన్
కొలుచులు లేవు నీరసము క్రోలెడివారికి తాళవృక్షమా
కులికెదవేల యిట్లు తడిగుడ్డల గొంతులుగోసి లీలగా.

కొంపలగూల్చు ధనికులనుగూర్చి చిలుకపై చెప్పిన యీ
పద్యము పరికింపు. డెంతటి మనోహరమైన వ్యంగ్యమో !

పచ్చగ ఉన్న వాడవని పల్కుల తేనియ లొల్కువాడవం
చచ్చపు రాగముంగురియు ఆస్యము కల్గినవాడవంచు ని
న్నిచ్చడలంచి మెచ్చుకొని రింతియకాని యొకండు నేనియున్
త్వచ్చరితంబు సర్వఫల భంగకరంబని యెంచడో శుకా !

వ్యంగ్యప్రధానమైన ఉత్తమ కావ్యలక్షణమును పుణికి
పుచ్చుకున్న వీరి కవిత రసాలములోని - ప్రసవపావము స్త్రీలు
పూలు - ఆంధ్రాన్నత్యము - గ్రహణ మోక్షములు అను
శీర్షికలుగల ఖండ కావ్యములలోఁ గూడ ప్రస్ఫుట మగును.
'అంకితము' అను ఖండకావ్యము నన్నియ కవితాసరణిపై చేసిన
చక్కని విమర్శాత్మక రచన. విప్రలబ్ధ, యమునాప్రాభవ

స్మృతి - భక్తి ప్రేరకములు - కమ్మరఁడు - యుద్ధముల నిర
సించి శాంతి నాకాంక్షించును - 'ఉల్లికోళ్లు' కరుణారసపూరిత
మగు పేదరాలగు హరిజనస్త్రీ దానిద్ర్యగాధ. పనిలేక పేద
రాలైన హరిజనస్త్రీ పస్తుండగా ఒకరైతు ఉల్లి కాడలిచ్చి -
అమ్ముకోమన్నాఁడు. అవి తీసికొని ఆమె వీధివీధి తిరిగినది.

ముదురుకోళ్ళని యొకతల్లి మూతివిటిచె
ఎండుకోళ్ళని యొకతండ్రి యీసడించె
పాడుకోళ్ళని యొకయన్న చూడఁడయ్యె
వెధనకోళ్ళని యొకయక్క విసరికొట్టె.

చాకిరీచేసెన సాకుదు నందునా
అస్పృశ్యతాదోష మడ్డుతగులు
వడ్లు దంచెనను బ్రతికింతునందునా
మఱవచ్చి మానోళ్ళ మట్టిగొట్టె.....
ఎట్లు బిడ్డల పోషింతు ఏమిసేతు

దారి కనరాదు తుదకు గోదారె దిక్కు - అని ఆమె
దీవయై వాపోవును - రసాలమునిండ ఇట్టి వెన్నియో ఖండ
కావ్యములు కలవు.

ఇన్ని కావ్యములు - ఖండకావ్యములు వ్రాసిన కవిరాజు
శ్రీనాథునివలె రామకృష్ణము అను ద్విపదకావ్యము శ్రీ వెలగ
పూడి రామకృష్ణగారి జీవితచరిత్రను చిత్రించి రచించి శ్రీవిక్రమ
దేవవర్మగారికి అంకితమిచ్చి - కవిరాజు బిరుదమును, నూతన
రాలు భూమి, ఒక మేడ పారితోషికముగా వడసెను. మచ్చు
నకు అందలి వది పాదాలు రామకృష్ణ యాపురేకలు

హాటకపు సలాకయా నంగయన్తీ
 అతి నిర్మలాసందమైనట్టి దృష్టి
 పూర్ణిమాచంద్రునిబోలు నెమ్మొము
 వెన్నెలన్ వడఁదాకు పెనుపైన గోము
 సిరి యొల్కుచుండెడు చిన్నారినవ్వు
 చీకట్లు క్రమొడ్డు చిప్పకూకట్లు
 వదులుగా కట్టిన బలు పంచెకట్లు

కలిగి

శ్రీరామకృష్ణ విద్యాభ్యాసము చేసెను. రామకృష్ణగారు జయ
 పూరు దివానుగా ఉండఁగా 1929 లో శ్రీ రాజుగారికి అప్పటి
 మహారాజగు శ్రీరామచంద్రదేవు మహారాజుకుఁ జెప్పి ఇంద్రా
 వతీనది చెంతఁగల ఆసనా అను నూర నూతెకరాల భూమి,
 యిల్లు, వాకిలి ఇచ్చి మైత్రి నెఱపెను. ఆ భూమి - యిల్లు -
 వాకిలి రాజుగారు తన సోదరుల కిచ్చివేసెను.

ద్విపదను ఇరువది మాదిరులుగా చదివి రాజు సభ్యులను
 రంజింపఁజేయును.

కావ్యకవిత్వముతోపాటు వీరి శతక కవిత్వముకూడ విశ్వ
 జనీనమై వెలసినది.

దక్షారామ భీమేశ్వర శతకములో

చొక్కంబొనట నాంతమగుదు అ-ఇ-ఉన్ సూత్రంబులన్ బల్కునీ
 ధక్కానాదములాలకించి మెయిబుల్కుల్ పొడ్డుగా వ్యాకృతిన్
 చక్కన్ వ్రాసినయట్టి పాణినసుతుండన్ గాను కాబట్టి స
 మ్యక్కావ్యంబు లొనర్చు శక్తియిడు దక్షారామ భీమేశ్వరా !

అని ప్రార్థించి

వారస్థానము నృత్యమున్ సలుపఁగా వర్ణింపఁగా సత్కవుల్
పౌరస్త్రీలు నివాళులీయఁగ సనమోకంబులీ భక్తులున్
హోరాటంబుగ డంబుగా హోయలుగా ఊరేగుత్వన్ముర్తికిన్
ఆరాధించి ప్రదక్షిణించెదను దక్షారామ భీమేశ్వరా !

అని ప్రపత్తి ప్రకటించుకొనును. విక్రమదేవ శతకమునందు

తనకున్నది పదిమందికి

తనియంగాఁ బంచియిచ్చి తనిసినవాడే

ధనవంతులందు ధన్యుఁడు.....విక్రమదేవా ! అనును.

అంతేకాదు

అన్నమునకు అల్లాడెడు

పిన్నలఁ బెద్దలనుగాంచి పెంచెడు నదియే

యెన్నఁబడు దొరతనంబని.....విక్రమదేవా !

అని తన సామ్యవాద సిద్ధాంతమును ప్రకటించెను. జ్ఞానాంజలి
యనుపేర వెలయించిన పన్నెండువందల ఆటవెలఁది పద్యాలు
వేమన పద్యాలవలె చిరస్థాయులు.

సన్ననూక నేల జాతీచి జల్లెడ

ముతకనూక గొనెడు వితముగాను

మంచి విడిచి చెడ్డ మన్నించు నీచుండు

కలిత దివ్యతేజ ! తెలుఁగు రాజ !

కులము కులమటంచుఁ గొందఱు మూఢులు

క్రమములాడుచుండ్రు కులముకొఱకు

గుణము కలిగెనేని కులముతోఁ బనియేమి ?

కలిత దివ్యతేజ ! తెలుఁగు రాజ !

తనదు బాగుగోరి తత్త్వంబు బోధించు
గురువు తిట్టవచ్చు కొట్టవచ్చు
తల్లి బుగ్గిలి త్రాగింపదా ఉగ్గు - క. తెలుగురాజు !

ఇట్టి తేటతెలుగుపద్యాలువ్రాసిన తెలుగురాజు అలంకారికుడై
రాజానందమును తన అలంకార గ్రంథములో సూక్ష్మా
లంకారము నెట్లు తెలిపెనో చూడుడు.

ఏపగు సూక్ష్మము పరహృత్
జ్ఞాపరసాకూత చేష్ట అడరినచోటన్
భూపాలుడు కనినంతనె
పాపటమణి కురులగప్పె భామామణి తాన్.

అని లక్ష్యలక్షణములు నిరూపించెను.

హరికారికావలి తెనిగించి వైయాకరణు డయ్యెను.
కలనలురాజు అను వీరి ఖండకావ్యము - ప్రకృతికి ప్రతిబింబమై
వెలసినది.

అక్షులు విప్పార నక్షత్రరాశితో
ప్రొద్దుపోవగను గోబూచులాడి
పండువెన్నెలరేల నిండుచందురునితో
బత్తిమై వెన్నెల వత్తులాడి
గున్నమామిడిచెంతనున్న పక్షులఁగూడి
ప్రీతితో డాగురుమూతలాడి
వడిఁ గొమ్మపై గెంతు ఉడుతల బారితో
మచ్చికఁ గ్రోతికొమ్మచ్చులాడి

....

ప్రకృతితో, బంతులాడెడు ప్రాజ్ఞుడతడు
రాజమాత్రుడై కలనలు రాజుతాను.

పరిభ క్తియను ఖండకావ్యము - రామకృష్ణ యశోభూషణ
మను శబ్దాలంకారార్థాలంకార లక్షణ గ్రంథములు పండితుల
మన్ననల కెక్కినవి.

ప్రాచీన నవీన మార్గములలో వ్రాసిన తన కావ్యము
లన్నియు తెలుగురాజు కృతులనుపేర ప్రకటించి శ్రీ వెలగ
పూడి రామకృష్ణ ఐ. సి. యస్. గారికి అంకితము చేయుచు
చెప్పిన పద్య మొగత చక్కని చమత్కారజనకమై రసగుళికమై
యున్నదో చూడుడు.

‘ఐ. సీ. య’స్సు నటంచు నాను సుతనీవాలంబు కావించితేన్
గాసింజెగిదిఁ జేర రమ్మనిన అక్కాలంబునం దానునున్
ఐ సీ యస్సునియే జవాబునిడు శ్లేషార్థంబుగా గాన నీ
వేసాలిచ్చట చూపబోవక సఖా మన్నించు మత్కన్యకన్’

ఇందలి వ్యంగము పండిత రాజు గాచటికముతోడ ఆత్మ
గౌరవమును సూచించుచున్నది..

ఇతవఱకు తెలుగు వాఙ్మయచరిత్రలో ఏ కవియు
ఏ మహారాజును తన యింటికి ఆహ్వానించి సమ్మానించినట్లు
కానము. ఈ రాజ కవిరాజు జయపుర మహారాజగు శ్రీ విక్రమ
దేవవర్మ సాహిత్య సమ్రాట్టును - కళాప్రపూర్ణుని తాను
తఱుకునకు మూడు మాట లాహ్వానించి సమ్మానించెను.
నూలుకాళ్ళ ఎడ్లను పూంచిన రథముపై ఊరేగించెను.

రాజులు పూర్వమందు కవిరాజుల నేనుగు నెక్కడేసి
 రవ్యాజపుభక్తి రాజనగరంబులు దిప్పిరి పౌరులెల్ల నీరాజన
 మాయ నేను కవిరాజును గావుట దణ్ణులో మహారాజును
 దిప్పినాడ రథరాజముమీఁదను విక్రమేశ్వరునిన్ అని సగర్వ
 ముగా చెప్పుకోగలిగెను. తనకుచేసిన సన్మానము లందుకొని
 పండిత రాజు దేశ విదేశాలలో ఓడలలో విమానములలో
 పంపరించి -

మేడయు పంటభూములు సమేయుడు విక్రమదేవవర్మ న
 ప్పడిత సత్కవీంద్రునిగ నెంచి యెసగుటచేతఁగాదే నే
 కోడల గాలియోడల మహోత్సవతం జరియించి యెన్నియో
 మాడుగఁదగ్గ భూములను జూచితి భారత భాగ్యసీమలన్.

ఘటికొండలు దొట్టి ఘూర్జర కళింగోవ్యస్థలుల్ మెట్టిరిన్
 రాట బ్రహ్మ మరాట వంగ కురు సారాష్ట్రాంగ కాశ్మీర క
 థాటాంధ్రాది సమస్త దేశ నగరీ నవ్యభి రాణ్ణిర్రీ
 గోటీ కాననశైల శృంగతలి గన్గొంటిన్ మహోత్సాహివై.

అని చెప్పుకో గల్గెను. సమయోచితముగా సారస్వ
 మొప్పార పలుకుట మధురముగా పద్యము చదువుట రాజుకు
 వెన్నతో పెట్టినది. ఈ కవిరాజు తాను శ్రీరామకృష్ణ శ్రీవిక్రమ
 దేవవర్మ మున్నగువారికి అంకితముచేసిన కావ్యములు అన్నియు
 తానే తన సొంతసొమ్ముతో అచ్చువేసి వారికి సమర్పించెను.
 కావున పండిత రాజు మహారాజుచే భూములు మేడలు పొంది
 శ్రీరామకృష్ణగారిచే నెలకు మూడువందల రూపాయలు పారి
 తోషికముగా పొందుచున్నాడు.

పండిత రాజు హైస్కూలు పండితులలో ఎస్. ఎస్. ఎల్. సి. కి ఛీఫ్ ఎగ్జామినరు, టి. బి. సి. మెంబరు అయినవారిలో ప్రప్రథముడు.

సాహిత్య అకాడమీ కార్యనిర్వాహక సభ్యుడూకూడ. వీరు సంపాదకులుగా సాహిత్య అకాడమీ వెలయించిన సూక్తి సుధాకరమను వేయి పుటల గ్రంథము. ఆంధ్రులపాలిటి సూక్తి కల్పవృక్షము. ఇందు 354 కావ్యములనుండి 714 శీర్షికలతో సుమారు 6000 వేల సూక్తులు కలవు. వీరిటీవల శ్రీరామకృష్ణ మహాకావ్యం - ను సంస్కృతములో వ్రాసి శ్రీ రాజగోపాలాచార్యులు (రాజాజీ) మున్నగువారి మన్ననల నందికొనిరి.

రాజాజీ ఏమన్నారో చూడుడు -

C. RAJAGOPALACHARI June 18 '63

60, BAZLULLAH ROAD
TYAGARAYANAGAR
MADRAS - 17

Dear Krishna Srinivasan

I thank you for sending me your book on Sri Venkateswara - the Mahakavya in fine Cantos. I don't know if any one else in India has been honoured in this manner. Sri Venkateswara is a good friend and an able enterprising good man. I am glad you have eulogised him. Yours (Rajagopalachari)

పండిత : రాజుపేర తణుకులో 'పండిత రాజుగారి వీధి' కూడ వెలసినది. రాజుగారియెడ తణుకు పౌరులకుగల శౌరవమునకిది తార్కాణమై వెలయుచున్నది.

శ్రీ సత్యనారాయణరాజుగారు తానై
 శ్రీ విక్రమదేవవర్మ మహారాజుగారిని
 శ్రీ వెలగపూడి రామకృష్ణ వి. సి. యస్. గారిని
 శ్రీ పి. యస్. కుమారస్వామి రాజుగారిని
 శ్రీ తాతారాయడు శాస్త్రిగారిని
 శ్రీ ముళ్ళపూడి తిమ్మరాజు, హరిశ్చంద్ర ప్రసాదుగార్లను
 శ్రీ కల్లూరి చంద్రమూళిగారిని
 సమ్మానించి ప్రఖ్యాతి గాంచెను.

పండిత రాజు గుడివాడలో జూనియర్ తెల్లుపండితుడుగా ప్రవేశించి, సీనియరు పండితుడై రెండవ ప్రపంచయుద్ధ సమయమున రిక్రూటింగ్ ఆఫీసరై గుడివాడ ఆంధ్ర నలంద ప్రాచ్యకళాశాలలో తెలుగుశాఖాధ్యక్షులై ప్రస్తుతము చాగల్లు షుగరు ఫ్యాక్టరీకి పబ్లికు రెలేషన్సు ఆఫీసరుగా పనిచేయుచున్నారు. వీరికి భీమేశ్వరి, ఇందిరాదేవి అను ఇరువురు కుమార్తెలు, రామకృష్ణ రాజు బి. యస్.సి. ఆనన్సు కుమారుడు. అందరు సంతాన వంతులు. ఎందఱో మంత్రులతో ఉన్నతోద్యోగులతో ఆబాల గోపాలముతో పండిత రాజునకుగల పలుకుబడి అనన్య సామాన్యము. ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తులో అనేక కళాశాలలలో, సభలలో, రేడియోలలో, ఆయన కావ్యగానములు సాహిత్యోపన్యాసములు చేసెను.

ఇట్టి సర్వతోముఖ	భాషాసేవచేసిన వీరి పద్య గద్య
కావ్యాలు ఇవి :	
రామకృష్ణము (ద్విపద)	తెలుగురాజు (స్వీయచరిత్ర
ఆరాధన	ప్రథమ భాగము)
శక్తిత్రయావేదన	శ్రీరామకృష్ణ మహాకావ్యమ్
విజయశ్రీ	(రామకృష్ణగారిజీవితచరిత్ర)
చంపకమాలినీ పరిణయము	ఉత్తర రామాయణము
(అచ్చ తెలుగు)	గోరువంక
రసాలము	మొగలి రేకు.
భీమేశ్వర శతకము	గాంధి శీలము
విక్రమదేవ శతకము	నవకథావళి
జ్ఞానాంజలి	మనస్విని
వతిభక్తి	రత్నసుందరి
కీచకవధ (ఆశువు)	ప్రతిజ్ఞ
కరుణకము	విజ్ఞానసాగరులు
పద్యకథలు	రతిరహస్యము
రాజానందము (అర్థాలంకార	తపోభూమి
ములు)	నవజీవనము
శ్రీరామకృష్ణ యశోభూషణము	ఆంధ్రాన్నత్యము
(కావ్యాలంకారములు)	వ్యాసావళి
శిష్టవ్యాకరణము (హరిహరి	భారతాచ్చికపద నిఘంటువు
కావలి)	(అచ్చుకాలేదు)
క్రిష్టమస్ యస్కర్షను	సూక్తిసుధాకరము
కలనలురాజు	అర్థానుస్వారశకటరేఖచంద్రిక

51

పండిత కొత్త సత్యనారాయణ చౌదరి 1907

కమ్మ వంశము, తల్లి రాజ రత్నమ్మ;
తండ్రి బుచ్చయ్య. అభిజనము గుంటూరు
మండలములోని అమృతలూరు. జననము
31-12-1907. వృత్తి - కళాశాలాధ్యాప
కత్వము. అభిమానకృషి - సాహిత్య
వ్యాసంగము, గ్రంథరచన, కవిత్వదీక్ష.
రచనలు - ఇప్పటికి ముద్రితములు -
ముప్పదియేడు.

అముద్రితములు - ఇరువది యెనిమిది.

పండిత కొత్త సత్యనారాయణ చౌదరి

సత్యనారాయణచౌదరి పితామహుని పేరు శ్రీ వేంకట రత్నము. ఆయన మొదటిబిడ్డ బుచ్చయ్య చౌదరి. ఆయనకు యుక్తవయస్సు వచ్చునందాక ఆ వంశమువారికి అభిజనము 'సంగం జాగర్లమూడి' గ్రామము. బుచ్చయ్యసోదరు లిర్వరు. ఆ తమ్మునిపేరు సుబ్బయ్య. ఆ యిర్వరు బాల్యమందే తండ్రిని గోల్పోవుటజేసియు వారి కేదో రవ్వంత మాతామహి ఆస్తి పాస్తులు వచ్చుటజేసియు మాతామహి జన్మవాసమైన అమృత లూరు గ్రామమే వారికి కాణాచి యయ్యెను. అందువలననే సత్యనారాయణ చౌదరి, తాను చిన్నవాడు వ్రాసికొన్న ఒకానొక పద్యములో, 'మాది 'అమర్తలూ' ర నెడి మన్నన చెందిన దొడ్డగ్రామ' మని మురిసిపోయెను.

బుచ్చయ్య - రాజరత్నమ్మ దంపతులు, కన్న సంతానము ఆటుగురిలో మగబిడ్డ లిర్వరు. వారిలో సత్యనారాయణ చౌదరి మొదటివాడు. రెండవయతడు నెంకటరత్నము.

ఈ వంశములో తరతరాలుగా ఆనాటికిఁ దగిన చదువు సంధ్యలు గడించినవారు ఉన్నారనియు పురాణములన్నను పౌరాణికులన్నను ధర్మమన్నను దైవమన్నను శ్రద్ధాధక్తులు కలవారు పెక్కురున్నారనియు ఆ రోజులలో పుట్టినవారి 'వంశావళి' యను పద్యగ్రంథమువలన గ్రహింపవచ్చును.

ప్రవంగనామ సంవత్సర మార్గశీర్ష - బహుళ - ఏకాదశీ మంగళవారములో సత్యనారాయణచౌదరి జన్మించెను. అనగా

౨-౩౯

శ్రీ కొత్త సత్యనారాయణ చౌదరి

Blank Page

ఆ రోజు - పందొమ్మిదివందల ఏడవ సంవత్సరములో డిసెంబరు ముప్పటియొకటవ తేది.

అల్పాల్పమైన 'కొండ' సాగుచేసికొనుచు స్వయముగా నేర్చిన ఏదో కొంత 'జమా-కర్చు' లెక్కల పరిజ్ఞానముచేతను వ్యవహారదక్షతచేతను వ్యాపారసరణిలో దిగి కొంత సొమ్ము గడించి బుచ్చయ్యచౌదరి, ఆ గ్రామములో ఒక మంచిరైతుగా మన్నన కెక్కెను. బిడ్డల పెంపకములో చదువుసంధ్యలు నేర్పించుటలో సప్రదాయము విడువక సంస్కారము పాటించుచు పితృధర్మమును జక్కగా ఆచరించెననియే ఆయన సంతానము గర్వించును.

ఆ రోజులలో ఇప్పటివోలె ఇంగ్లీషుచదువులు అందఱకు అందుపాటులో ఉండెడివికావు. జిల్లాలలో ఏ రెండుమూడు చోట్లనో ఉన్నతపాఠశాల లుండుటయు ఆ చదువులకుఁ బోవలయునన్న వ్యయప్రయాసలు మిన్నగా ఉండుటయు కద్దు. ఇంచు మించు ఏబదియేండ్లకు మున్నే అమృతలూరులో సంస్కృత పాఠశాలను నెలకొల్పిరి. ఆ చదువులు అందఱకు నక్కవనియు కొందఱే వానిని జరువుకొందురనియు అది పవిత్రమైన దైవ భాషయనియు అది చదివినవారికి సత్ప్రసర్తవ ము వడుననియు ఆ భాష, భారతజాతి నాగరికతకు మూలమనియు, భారతీయులలో ఆసేతుహిమాచలము స్ఫురించు అనేకత్వములో ఏకత్వమును గూర్చునది సంస్కృతమే అనియు ఈ దేశములో ఒక ప్రసిద్ధియున్నది. ఈ దృష్టిలో తెలుగుదేశములో అమృతలూరు పోరులు ఈ పాఠశాలను స్థాపించి మంచిపని చేసిరనియే అభిజ్ఞాలు మెచ్చుకొందురు.

నాలుగు కాసులు వెచ్చించి పాఠశాలను స్థాపించిరే కాని పాఠములు చెప్పవారెవరు? అది యొక పెద్ద 'సమస్య' అయ్యెను. దేశములో ఈ పాఠములు చెప్పగలవారు లేరని కాదు; ఆ చెప్పనేర్చినవారిని ఆహ్వానించి సత్కరించి పాఠశాలలో ప్రవేశపెట్టిన కొన్ని నాళ్ళకే ఏదో వంకతో వారు నట్టేట పుట్టె ముంచెడివారు. అబ్రహ్మాణులకు సంస్కృతవిద్య చదువుటలో అర్హత ఉన్నదా! అని ప్రతి పండితునకు సందేహమే పుట్టెడిది. ఒక వేళ - ఆమాట పైకి జెప్పలేక జీతనాతములమీది మమతచే ఎవ్వరో ఒకరువచ్చి ఈ కొలువులో కుదిరినప్పుడు ఊరిలోని 'వాతావరణము' కొంత కస్సుబుస్సుమని ఆ పండితుని సాగనంపినదాక నిదురపోవని పరిస్థితియు దాపరించెను.

ఆ గ్రామములో 'రైతుపెద్ద' ఒకరు ఈ పరిస్థితి గమనించి పాఠశాలా నిర్వహణమునకై నడుము కట్టెను. ఆయన పేరు శ్రీ పరుచూరు వెంకయ్య చౌదరి. దేవుడు వెంకయ్య - అని ఆయననుగూర్చి వాడుక ఉన్నది. ఆయన మంచి వ్యవహార దక్షుడు; లోకజ్ఞుడును. ఆయన పొలమునుండి వచ్చుచు ముల్లు గట్టిమీద మొగము పూనికచేసి దూరముగానిలిచి వినుచున్నాడని తెలిసినప్పుడు పౌరాణికుడు ఉన్న తెలివిపోయి 'పప్పులో కాలువేయుట'కద్దు. ఆయనకు సంస్కృతమన్నను ఆయుర్వేదము మున్నగు ప్రాచీన విద్యలన్నను ఎంతో అభిమానము. ఆ యభిమానము మూలముననే ఆయన, పాఠశాలమీద కన్నుఉంచి, రాయలసీమనుండి విద్వాంసు నొకని దీసికొనివచ్చి పాఠశాలలో ప్రవేశపెట్టెను. గ్రామవాసము లేర్పడిచినగాని ఈ పండితులు

నాలుగుకాలాలు నిలువరని పూర్వానుభవమువలన గుర్తించి ఆయనకొక 'ఇల్లు' కట్టించి యిచ్చెను. ఇంటిల్లిపాదికి తగిన గ్రాసమిచ్చెడి పొలము కొంత ఆయనపేరఁ బెట్టెను. ఆ రైతు పెద్ద బ్రదికియున్నంతదాక ఆ పండితుని వలన ఆ పాఠశాల చక్కగా సాగెను. ఆయనపోయిన వెంటనే ఆ పండితుఁడు ఆ 'గ్రాసవాసము' లను చేతిలోఁ బెట్టుకొని అనుభవించుచు, ఆ గ్రామము విడిచి పట్టణములో మకాముపెట్టి ఇంగ్లీషుబడిలో 'టీచ' రయ్యెను. ఆయన పుణ్యమా యని పాఠశాల విద్యార్థులు పంచకావ్యములవఱకు చదువఁగలిగిరి. కాని, అక్కడనే ఉన్నది 'సమస్య.' 'కౌముది' ప్రారంభింపవలె. అది వ్యాకరణ శాస్త్రముగదా ! శాస్త్రముజోలికి ఈ పిల్లలు రారాదుగదా ! 'రైతుపెద్ద' పోయినవెంటనే ఈ 'సమస్య' ఈ తీరుగఁ దీర్చుకొని ఆ పండితుఁడు తనపని తాను జూచుకొనెను.

ఈ ఘట్టములో కొన్నాళ్ళకు ఆ యూరివారి అదృష్ట వశమున దాక్షిణాత్యులైన పండితు లొకరు పాఠశాలకు దక్కిరి. ఆయన అప్పుడే మైలాపూరు సంస్కృత కళాశాలలో 'మీమాంస శిరోమణి' లో ఉత్తీర్ణుఁడై అధ్యాపక వృత్తికి సిద్ధముగా ఉండిరి. ఆయనపేరు కంబంపాటి స్వామినాథశాస్త్రి గారు. వారి పూర్వులు దక్షిణాదికి వలసపోయిన తెలుగువారు. ఆయన, అమృతలూరు పాఠశాలలో అడుగుపెట్టిన వెంటనే ఊరిలో 'బాహ్మణ్యము' చేయదగినంత అలజడి చేసిపెట్టిరి. దాని కా శాస్త్రీవర్యులు అదరక బెదరక స్తిమితముగా నిలిచి యుండి చిరకాలము పాఠశాలను జక్కఁగా పెంచి ఎందఱనో శిష్యులను సిద్ధము చేసెను. ఆయనపెట్టిన 'భిక్ష' వలననే ఈ

సత్యనారాయణచౌదరివంటి విద్యార్థులు ఎందరెందరో రెక్కలు వచ్చి విద్యాగంధము రవ్వంతైన మూచూడఁ గలిగిరి. ఆ 'బ్రహ్మణ్యులు' ఈ ప్రాంతమువారికిఁ గావించిన అత్యంత సహకారమును మనస్సులో భావించుకొని సత్యనారాయణ చౌదరి తాను సంస్కృతములో వ్రాసిన 'శకుంతలా' గ్రంథమును ఆయనగారి కంకితమిచ్చి ఋణములో రవ్వంతైనఁ దీర్చుకొని గలిగితినిని సంబరపడును.

సంయుక్తాంధ్ర మద్రాసు రాష్ట్రంలో పల్లెటూళ్ళలో ఉన్న సంస్కృత పాఠశాలలలో అమృతలూరు పాఠశాలకు మంచి పేరుప్రతిష్ఠ లున్నవి. అర్థశతాబ్దికిపైగా ఆ ప్రాంతము వారెందరో పంచకావ్యములదాక అందే చదివి పేరు గడించిరి. 'బాపూజీ ఉద్యమమువంటి అనేక మహోద్యమములకు సైతము పరోక్షముగా ఆ పాఠశాల అనుబంధము కలిగి యుండెడిదని చెప్పవచ్చును. ఆడుపిల్లలలో సైతము సంస్కృతవిద్య అంతో ఇంతో అంటినదన్న ప్రఖ్యాతి ఆ రోజులలో అమృతలూరు గ్రామమునకే దక్కినది.

శ్రీసత్యనారాయణచౌదరి ఆ పాఠశాలలో ఆతేగడ్లు సంస్కృతముచదివి 'ప్రవేశపరీక్ష'లో ఉన్నతశ్రేణిలోఁగి తీర్ణుడయి ఆవల బందరు పరగణాలో ఉన్న చిట్టిగూడూరు నారసింహ సంస్కృత కళాశాలలోఁ జేరెను. అక్కడ 'గురుకులవాసము'గా నాలుగేండ్లు గడపి 1929 మార్చిలో "ఉభయ భాషాప్రవీణ ఎ" పరీక్షలో రెండవ తరగతిలో ఁ తీర్ణుడయ్యెను. ఆ సంవత్సరమే జూలై 22 వ, తేదిని గుంటూరుజిల్లా రేపల్లె బోర్డు హైస్కూలులో ఉపాధ్యాయ పండితుఁడుగా ఉపక్రమించి అయిదాఱు

ప్రసిద్ధములైన హైస్కూల్-శ్యూల్ ఇరువది ఎనిమిదేండ్లు అవిచ్ఛిన్నముగా పనిచేసెను. 1957 వ సంవత్సరములో జిల్లాబోర్డు ఉద్యోగమును విడిచివైచి, నిడుబ్రోలు - పి. బి. యన్. కాలేజీలో తెలుగు లెక్చరరుగాజేరి ఏదో కొంత భాషాసేవతోపాటు కాలక్షేపము చేయుచున్నాడు.

1928-29 సంవత్సరములలో సంస్కృత కళాశాలలో 'సంస్కృత భాషా చరిత్ర - వాఙ్మయచరిత్ర' పాఠ్యముగా విన్న అంశములను శ్రద్ధగా వ్రాసిపెట్టుకొని దానికొక ఆకృతిఇచ్చి 1931 లో 'వైదిక వాఙ్మయచరిత్ర' అన్న పేరుతో తొలిగ్రంథముగా శ్రీ సత్యవారాయణ చౌదరిగారు వ్రాసి అచ్చువేయించెను. అది సంస్కృత కళాశాలలో 'విద్యార్థిగుడ' పరీక్షలకు పాఠ్యముగా అక్కటకు వచ్చినది. ఆ రోజులలో అచ్చునకై ఆ పుస్తకమునకు ఆటువందల రూప్యములు కర్చుపెట్టి ఇంటిలో తండ్రిగారికి సైతముచెప్పక ముద్రించుటజేసి కొంత "వ్యసనము" కలిగి వెంటనే పాఠ్య పుస్తకములు కొన్ని వ్రాసి ఆ యప్పుతీర్చి తమ్మలమున గ్రంథ రచనోద్యమములో ఉత్సాహము పెంచుకొనెను. హైస్కూల్-శ్యూల్ పిల్లలకు కేవలము పాఠాలు చెప్పుటయే గాక ప్రత్యేక వ్యాసంగముగా గ్రంథ పఠనము చేయుచు నిత్య కృత్యముగా కొంత "రచన" అభ్యాసముచేయుచు "వైదిక వాఙ్మయ చరిత్ర"తోపాటు "గ్రంథమండలి" యొకటి "స్వయం రాజా స్వయం మంత్రి" అన్నట్లు తానే స్థాపించుకొనెను. దాని పేరు "భాషాపోషక గ్రంథమండలి". దాని ఉనికిమనుకుల తీరు త్రియ్యము లివిగో - ఇవి:—

“ఆంధ్రభాషాయోషకు ససియగు బలుపు నాకాంక్షించి ఈ గ్రంథమండలిని వెడలించితిమి. ఏతన్మూలమున అతివిశాల మగు సంస్కృత వాఙ్మయముపైని పాశ్చాత్య పండితులు వెలయించిన విమర్శనములను ప్రదర్శింతుము. స్మృతులు పురాణములు లోనగువానిలో విశిష్టములగు వానిని అందఱి కవగాహ మగునటులు తేటతెలుఁగున వివరింతుము. సరసములగు సంస్కృతాంగ్ల గ్రంథములను ఆంధ్రబాలురకు ఉపయుక్తమగు వానిని బయలుపఱతుము. బాలికా బాలకులకు సాహ్యపడు పద్యగద్య కావ్యములను - “కలిపురాణ” శ్రేణిని ప్రకటింతుము.” సంపాదకుఁడు; సర్వాధికారి - సత్యనారాయణ చౌదరి.

ఇట్టి సంకల్పముతో ముప్పదినాలు గేండ్లనుండి ఏదో తొలచినట్లు పద్యములో గద్యములో రచన చేయుచు దరిదాపు డెబ్బది గ్రంథములను శ్రీ సత్యనారాయణ చౌదరి ఒక రూపునకుఁ దెచ్చెను. వానిలో ఇప్పటికి ముప్పదియేడు మాత్రమే ముద్రితములు. ఇంటిలో ఎదిగియుండి అవివాహితులైన ఆడు పిల్లలవోలే తక్కిన రచనలు అచ్చుకోస మెదురుచూడవలసిన అక్కఱ కల్గుచున్నది.

శ్రీ సత్యనారాయణ చౌదరిగారికి భాషాప్రపంచములో అభిమానమూర్తి శ్రీ పరవస్తు చిన్నయసూరి. సూరివంశమునకే తలమానికమైన చిన్నయ్య, ఆంధ్రికి పెట్టిన “భిక్ష” ఇంతయంతయని చెప్పలేము. కొలమునుబట్టి ఆ మహావ్యక్తిని తక్కువచేసి తన్మూలమున తెలుఁగు వాఙ్మయమునకే అపరాధముచేసిన విద్వాంసులు మనదేశములో ఉన్నారు. ఆ విషయమై శ్రీ సత్య

నారాయణ చౌదరిగారు తనకు దొరికిన ఆధారములతో “చిన్నయ్య” అన్న పేరుతో ఒక చిన్న రచనచేసి తెలుగు వారి కిచ్చెను. ఇతర విద్వాంసు లెందఱో పనిపూని నడుము కట్టి చిన్నయసూరి కీ ర్తిమూర్తికి కళంకము తేవలెనని ప్రయత్నించినను, చిన్నయ్య హృదయము చక్కగా గ్రహించి ఏబదియేండ్లుగా శిష్యుకోటికి సూరి రచనలు బోధించుచు తాము గుర్తించిన సత్యమును నిరాఘాటముగ లోకమునకు వెల్లడిచేసిన మహావిద్వాంసులు బ్రహ్మశ్రీ దువ్వూరి వేంకట రమణశాస్త్రివర్యులను ఈ ఘట్టములో పేర్కొననిచో కృతఘ్నతయే కావచ్చును. సంస్కృతభాషలో “కాముది”కి ఈడు జోడు కాగలిగి తెలుగులో పుట్టిన సర్వవ్యాకరణములకు మేలుబంతి యైన బాల వ్యాకరణమునకు సమీక్షగా “రమణీయ” మను బృహద్ద్రాగధమును రచించి “దువ్వూరి” వారు తెలుగువారికి జేసిన మహోపకారము ఇంతింతకాదు. ఆ శాస్త్రివర్యుల ముఖ్య శిష్యులలో ఒకడుగా ఉండనోచితినని శ్రీ సత్యనారాయణ చౌదరిగారు అనుక్షణము సంబరపడుచుండును.

పూర్వ వాఙ్మయములో కులగోత్రాల పేరుతో జాతి మతముల వంకతో కావలసినన్ని కల్మషములు పుట్టి పెరిగి అదియొక సంప్రదాయముగా సనాతనాచారముగా వర్ధిల్లి తన్మూలమున వీడితులైన వారికి సైతము అదే ఉపాస్యమన్న ధోరణిలో వెలసినది. ఈ దేశములో ఈ రహస్య మెఱిగినవారు ఎందఱోఉన్నను రచనలో కవితలో నిబ్బరముగా నిరాంతకముగా బయటపెట్ట నేర్చినదిట్ట, ఒక్క త్రిపురనేని రామస్వామి

చౌదరియనియే చెప్పవలెను. ఆ త్రోవలో వ్యాసంగముచేసి ఆ రహస్యములను మఱి కొన్నింటిని గుర్తించి ఆ వంశ కే కలము త్రిప్పి శ్రీ సత్యనారాయణ చౌదరిగారు “కలి పురాణశ్రేణిని” వెలువరింప సాగెను. “కలి పురాణ” మన్న పద్యకావ్యము ఇంత వఱకు అయిదు భాగములుగా వెడలినది. వర్ణాశ్రమ ధర్మమన్న పేరట-సనాతనాచారమన్న ధోరణిలో, అవకాశము కలిగినప్పు డెల్ల తెలుగులో “విశ్వనాథవారు” వ్రాసెడి వ్రాతలు చదివి ఏవగించుకొనువారు నూటికి ఎనుబది మందికిపైగా ఉన్నను వ్రాతలో పానిని ఖండించువారు ముందుకు రారైరి. ఆయన కేదో ఇంత ప్రతిష్ఠ ఉన్నదన్న భ్రమచేత- ఆయన నోటివెంట వచ్చిన మాటలకెల్ల “భజగోవిందము” పాడు శిష్యసరమాణు పులు కొందఱు పిల్లగంతులువేయు చుండుటచేత అధికారిక ముగా సాంఘికముగా రాజకీయముగా ఏవేవో ఇబ్బందులున్న వన్న “స్వార్థము” చేత, విశ్వనాథవారి రచనలలోని అవక తవక లను దెలిసియుఁ గొందఱు గ్రంథస్థము చేయరు. విషయమందే గాక రచనలో శయ్యలో శాబ్దికముగా ఆర్థికముగా ఆయన చేసెడి దోషములు లక్షలుగా ఉన్నను ఉపేక్ష వహించుటయే విద్వాంసుల కనేకులకు ఆచారమైనది. “శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్షము” మహా కావ్యమనియు, కవిత్రయమువారు పోతనా మాత్యులు భారత భాగవతములను తెలుగునకుఁ దెచ్చిరే గాని వాల్మీకమున కనువాదము నేటివఱకు సరియైనది రాలేదనియు ఆ లోపము “వైశ్వనాథము” తో తీరినదనియు వాల్మీకమునకే “కల్పము” అచ్చముగా భాష్యము వంటిదనియు ప్రసిద్ధులైన

రంస్కృతాంధ్ర మహాకవులనేకులు పోవని పోకడలు ఈ కల్ప
వృక్షములో ఉన్నవనియు శ్రీనాథాదులనే గాక వాల్మీకిని
సైతము ఈ గ్రంథకర్త ఒక విధముగా రచనలో మించెననియు
విశ్వనాథవారి బృందముతోపాటు విశ్వనాథులవారికిని ఈ భావ
మున్నట్లు ఉపన్యాసములవలన ప్రసంగములవలన స్పష్టమగు
చున్నది. ఈ భావమే ప్రకోపించి ఎదురెవ్వరు లేరన్నధీమాతో
భాష్యమని వంకపెట్టి వాల్మీకమును వికృతపఱచి అందలి పాత్ర
లను అపాత్రులనుజేసి లాక్షణికముగా లక్షోపలక్షలుగా అప
భంశములు కావించి, తెలుఁగు మర్యాదనే చెఱచి ఛందస్సునే
పఱచి విశ్వనాథవారు యథేచ్ఛముగ సంచరించిన ఘట్టము
లనేకము లున్నవి.

“విశ్వనాథ పంచశతీ” పేరుపెట్టి ఆయనవ్రాసిన అయిదు
నందల పద్యములలో బూతు లెన్నెన్నికలవో జాతినిండ - వర్గ
మాషణ ఎంతెంత కలదో సోపపత్తికముగా శ్రీ సత్యనారాయణ
చౌదరిగారు వ్రాసియుండెను. దానిపేరు “పంచశతీపరీక్ష.” తీరిక
లేనివారు ఓషిక చూపలేనివారు విశ్వనాథ రచనలు అన్నీంటిని
చూడవలసిన పనిలేను; “పంచశతీపరీక్ష” అనెడి ఈ చిన్న సమీ
క్షను జూచినఁ జాలు; ఆయన తత్త్వము అక్షరాల ఆ రచనలో
పరిబింబించి కన్నులకుఁ గట్టినట్టు స్పష్టమగును. వాల్మీక మొక
చేతిలోఁ బెట్టుకొని “కల్పవృక్షము”ను ప్రత్యక్షరము పరిశీలించి
చూడఁగా తెలుఁగుభాషకు ఆయనచేసిన ద్రోహము వాల్మీకి
మహర్షికి ఆయన కావించిన అపచారము వృక్షముకాఁగలదన్న
భావవతో శ్రీ సత్యనారాయణ చౌదరిగారు “కల్పవృక్షఖండన”

మని పేరుపెట్టి తెలుగువారి కెటుకపటిచెను. ఇదే ధోరణిలో “వేనరాజు - వేయిపడగలను - గూడ పరీక్షలోపెట్టి ఆయన తత్వము స్పష్టపఱుపవలెనన్న సంకల్పముతో శ్రీ సత్యనారాయణచౌదరిగారు కృషి చేయుచున్నాఁడు.

ఇక అధ్యాపకవృత్తి :—

1929 లో హైస్కూలులో ఉపాధ్యాయుఁడుగాఁ జేరి ఇరువదియేనిమిదేండ్లు చేసిన బోధకు - కృషికి కాలేజి ప్రవేశము మిక్కిలిగా సహకరించినదని శ్రీ సత్యనారాయణ చౌదరిగారి భావము.

ఆ చదువులకు ఈ చదువులకు అంతరమెంతో ఉన్నందు వలనను కఠివ్రతీరునట్లు కవిత్వయమువారి రచనలుగాని లాక్షణిక భాగములుగాని ప్రసిద్ధఘట్టము లెన్నో కాలేజిలో పాఠ్యము లుగా ఉండుటవలనను శ్రీ సత్యనారాయణ చౌదరిగారి గ్రంథ రచనోద్యమమున కెంతో “స్థాయి” చిక్కినదని చెప్పవచ్చును. రచనకుఁ గావలసిన “గ్రాసమే” కాక విశ్రాంతియు మిక్కిలిగా దొరకుటచే దినదినాభ్యుదయముగా ఏదో కొంత భాషాసేవ చేయుటకు అవకాశము చిక్కినది. అడ్డమైన దేవిరిగొట్టు నాశ్రయించి లాఠివారి పడిపంచలఁబడి యూచించి సొమ్ముతెచ్చి వ్రాసినవి అచ్చు వేయించుకొనుటలో మనసొప్పని శ్రీ సత్యనారాయణ చౌదరిగారు చీమవోలె కూడఁబెట్టిన ఆ రవ్వంత సొమ్మునే ఆధారము చేసికొని అనువైనవేళలో అచ్చుపని చూచుకొనుటయే సంప్రదాయమైనది. దేశమునకో భాషకో రాజకీయములకో కళలకో జీవిత మంకితమిచ్చిన వ్యక్తులకే

శ్రీ సత్యనారాయణ చౌదరిగారి రచనలు కొన్ని అంకితమైనవి. ఈ ఘట్టములో గురువులకు తల్లిదండ్రులకు ముమ్మదటనే పెద్దపీటలు నేయుట సంభవించినది. తనకుఁ దోచిన ధోరణిలో తన యిటువేల్పుగు శ్రీనివాసునకు శ్రీ సత్యనారాయణ చౌదరిగారు కొన్ని రచనలు సమర్పించుకొనెను.

ఇటీవల వయస్సుతోపాటు అనారోగ్యము పెరిగి అకటా వికటము చేయుచున్నను సాంసారిక వ్యాపకములు వెంటఁబడుచున్నను అధ్యాపకవృత్తిలో అంతగా విశ్రాంతి దొరకకున్నను చిరకాల సంప్రదాయముగా అనుస్థాతముగా వచ్చుచున్న “భాషాకృషి” విడిచిపెట్టలేదన్న సంబరము శ్రీ సత్యనారాయణ చౌదరిగారికి మిక్కిలిగాఁగలను. గద్యమో పద్యమో వ్యాసమో ఉపన్యాసమో ఏదో ఇన్ని “ముక్కలు” వ్రాయని “వారము” శ్రీ చౌదరిగారికి నిటుపాసము వంటిది. వేసవిసెలవులలో ఏదో ఒక “రచన” ఆకృతికివచ్చి అచ్చున కెమరుచూడవలెనన్నదే శ్రీ చౌదరిగారి దీక్ష. చేసిన రచనలలో అనేకములు పునర్ముద్రణమున కెమరుచూచుచుండఁగా కొంగ్రొత్తవి కంటి కెదురై వ్రాతలో బంధింపఁబడి ఉండవలసి వచ్చుచున్నది. అయినను పరమేశ్వరానుగ్రహము వలన తమ జీవితములో తమ చేతిలో సాగిన రచనలన్నియు అచ్చునకు రావచ్చుననియే ఏదో మొండి ధైర్యములో శ్రీ చౌదరిగారు నిలిచియుండును.

పాఠకుల పరిశీలనముకోసమై శ్రీ సత్యనారాయణ చౌదరిగారు కావించిన రచనలను పేర్కొనుట అప్రస్తుతము కాదనుకొందుము :—

ముద్రితములు :- వైదిక వాఙ్మయ చరిత్ర, సతీసవతి, కథావింశతి, చంద్రాపీఠ చరిత్ర, కామశాస్త్రము, కావ్యమాల 1-2 భాగములు, సుభాషితము, ధర్మశాస్త్రము, కవుల కథలు, వరకుచి, ఈశ్వర సేవకులు, విక్రమ కథలు, మొక్కుబడి, నవ నాథము, బృహత్కథలు, వత్సరాజు, విక్రమాదిత్యము, సాల భంజికలు, బౌపూజి, చారుదత్తము, నీతిచంద్రిక, చిన్నయ్య (సూరి చరిత్ర), వైషధము, కలిపురాణము, ప్రతాపసింహము, వీరపూజ, చాణక్యము, దివ్యమూర్తులు, స్వరాజ్య కథలు, మాయాభిక్షువు, కలిపురాణము 2 భా. మా స్వామి, మంజరి, పంచశతీపరీక్ష, జాతక కథలు, పైరంధి.

అముద్రితములు :- కల్పవృక్ష ఖండనము, సాహిత్య వ్యాసములు, అంజలి, కులపతి (శ్రీ వరదాచార్యులవారి చరిత్ర) స్వరాష్ట్రము, కలిపురాణము (3, 4, 5 భా) మేవాడ విజయము, మహారథులు, లోకతంత్రము, సాహితీసమీక్ష, నాయుపాధ్యాయగిరి, త్యాగయ్య, రామరాజభూషణము, కావ్య కథలు, తెలుగు వెలుగులు, చిత్రకథలు, వినోదకథలు, పండితుడు, శిశుఘ్న, శకుంతలా (సంస్కృతము) కవిత్రయము, తెలుగు లక్షణము, వాల్మీకము, మాలిక, బాలఫౌడ ప్రశ్నోత్తరమాల, కవిరాజు (తిపురనేని) ఇత్యాదులు.

Blank Page

చిలుకూరి పాపయ్య శాస్త్రిగారి స్వీయచరిత్ర

మాది చిలుకూరి వంశము. ఈ వంశ మాంధ్రదేశములో
 ఉంస్కృత వ్యాకరణమునకు ప్రసిద్ధి కెక్కినది. ఇప్పటి కేడు
 తరములనుండి మా వంశము వారందఱు వ్యాకరణ శాస్త్రము
 సభ్యులనుండినవారే. మా తాతలు నలుగురు. వారు ఆంధ్రదేశ
 ములో ఇంద్రగంటి గోపాలశాస్త్రిగారి దగ్గఱ, కాశీక్షేత్రమున
 ణాగేశ్వర పండితవారి దగ్గఱ వ్యాకరణశాస్త్ర మభ్యసించి,
 ఆ నా డాంధ్రదేశములోని వివిధ రాజాస్థానములలోను, పండిత
 గ్రంథాలలోను శాస్త్రార్థములుచేసి విజయములు సాధించి, చిలు
 కూరి చతుష్టయము అను ప్రఖ్యాతి నార్జించినవారు. వారివఱకు
 మా వంశములో వేదము వ్యాకరణశాస్త్రము రెండును పఠన
 పాఠనములలో నుండెడివి. మా తాతల తరమునుండియే కేవల
 వ్యాకరణశాస్త్ర పఠన పాఠనములు కొనసాగుచు వచ్చినవి.
 మా తాతలనాటివఱకు వారు నివసించినచోటు పశ్చిమగోదావరి
 జిల్లాలోని మార్కండేయపురము. ఇప్పుడు దానిని మార్కొండ
 పాడు అని యందురు. మా పూర్వుల పెద్దతనము నెఱిగిన
 పాడుండిన, మా యింటి పేరు 'చిలుకూరి' అనిన వెంటనే
 'మార్కొండపాడు చిలుకూరివారా మీరు?' అని ప్రశ్న
 వేయుదురు. మాకు మా పూర్వు లట్టి విశిష్టతను తెచ్చిపెట్టి
 నారు. ఆ చిలుకూరి చతుష్టయములో నా పేరింటివారి మనుమ
 డను నేను.

మా తండ్రిగారు తరములో మార్కొండపాడు వద్దలి మా పెదతండ్రిగారు సోమనాథశాస్త్రిగారు తుని ఆస్థాన విద్వాంసులు గను, మా తండ్రిగారు కొండయ్యశాస్త్రిగారు గోపాలపురము యట్టేటు జమీందారుగారి ఆస్థాన విద్వాంసులుగ పొడగట్లపల్లి లోను ఉండి, శిష్యులకు విద్యాబోధనము చేయుట వృత్తిగా కాలము గడిపినారు. మా పెదతండ్రిగారు భాగవతుల హరి శాస్త్రిగారి శిష్యులు. మా తండ్రిగారు మానవల్లి గంగాధర శాస్త్రిగారి శిష్యులు. మా తాతలు మొదటి యిరువురు ఆంధ్ర దేశములోను, తరువాతి యిరువురు కాశీలోను, విద్యాభ్యాసము చేసినట్లే మా పెదతండ్రిగారు కోటిపల్లిలోను మా తండ్రిగారు కాశీలోను వ్యాకరణశాస్త్ర గ్రంథములు చదివినవారు. మా పితామహులవలె మేమును నలుగురము సోదరులము. మేమును వంశక్రమాగతమైన వ్యాకరణ శాస్త్రము నభ్యసించినవారమే.

—: జ న న ము :—

మా చతుష్టయములో నేను జ్యేష్ఠుడను. నా జన్మ స్థలము ఒకప్పుడు మా తాతతండ్రిలు నివసించిన కోనసీమకు జేరిన 'మురమళ్ళ' అను గ్రామము. అది మా మాతామహ స్థలము. అచట నిత్యకల్యాణము పచ్చతోరణముతో నీనాటికిని విలసిల్లుచున్న భద్రకాళీసహిత వీరభద్రేశ్వరుడున్నాడు. ఆ స్వామి కెదురుగనున్న మా తాతగారి యింటిలో సాధారణ నామ సంవత్సర పుష్య బహుళ తదియనాడు 17-1-1911 నాడు నా జననము. నా పుట్టుకనాటికి మా తండ్రిగారు దాక్షా రామ సంస్కృత పాఠశాలలో ఉపాధ్యాయులుగా ప్రవేశించి

నారు. అచటి సంస్కృత పాఠశాల వారితోనే ప్రారంభమైనది. నా బాల్యము రెండున్నె వత్సరము లక్కడ గడిచినవెనుక 1914 లో మా తండ్రిగారు పొడగట్లపల్లి సంస్కృత పాఠశాల కుపాధ్యాయులుగా వచ్చినారు. ఆ పాఠశాలకూడా వారితోనే ప్రారంభమై యీనాటికి కూడ కొనసాగుచున్నది. ఇప్పటికి దానికి చిలుకూరివారి పాఠశాల యని పేరు.

—: వి ద్యా భ్యా సము :—

మా తాతగారి వార్ధకపువేళలో నేనే ముందుగ జన్మించిన పౌత్రుడ నగుటచే, ఆంగ్లము నభ్యసించినవారి కానాటికే అర్థలాభ మధికముగ నుండుటచే మా తాతగారికి నా కాంగ్ల భాష నభ్యసింపజేయవలయునని యుత్సాహ ముండెడిదట. మా మేనమామలు కొంద అప్పటికే ఆంగ్లవిద్య నభ్యసింప మొదలుపెట్టిరి. ఈ కారణములచే మా తండ్రిగారు నన్ను మూడవ తరగతినుండియే బడిచదువు మానిపించి, 1920 లో కాకినాడలో ఆంగ్లము చదివింప మొదలుపెట్టిరి. పీఠికాపురాధీశ కళాశాలకు అనుబంధముగానుండిన హైస్కూలులో 5వ తరగతి రెండుమాసములలో చదివి ఉత్తీర్ణుడనై, రామారావుపేట బ్రాంచి స్కూలులో 1 వ ఫారము చదివితిని. ఆనాటికి మా మాతామహా కుటుంబముకూడ కాకినాడకుఁ జేరినది. ఈవిధముగ నాకు 10 వ యేట కాకినాడలో పరిచయ మేర్పడినది. 1921 లో నా ఆంగ్ల విద్యాభ్యాసము కాకినాడనుండి, పొడగట్లపల్లికి సమీపమునందున్న కొత్తపేట హైస్కూలునకు మార్పుట జరిగినది. అక్కడ 2 వ ఫారము చదువుచుండఁగా,

నాకు తల్లిదండ్రులను వదలియుండుట శక్యము గాకపోవుటచే 1921 డిసెంబరులో మా తండ్రిగారు శబ్దమంజరి నారంభించి వంశక్రమాగత విద్యలో నన్ను ప్రవేశపెట్టి చదివింప మొదలు పెట్టిరి. అది మొదలు 1928 నాటికి నేను మా తండ్రిగారిదగ్గట నైషధాంత కావ్యములు సిద్ధాంతకాముది యంతయు చదివి, ఆ ఏప్రిల్ లో ప్రభుత్వమువారి ప్రవేశపరీక్షలో ఉత్తీర్ణుడనైతిని.

మా తండ్రిగారు ప్రసిద్ధ పండితు లగుటచే, వారికి పుత్రుడనైన నేను గీర్వాణవిద్య నభ్యసించు చుండినపుడు, ఆనాటి పరిపాటినిబట్టి కనబడినవారెల్ల నన్ను పరీక్షించుచునే యుండిరి. అందువలన నేను చదివినంతమేరకు నాకు వచ్చిన అక్షరములు గట్టిగనే యుండవలసి వచ్చినది. అదియునుగాక మా తండ్రిగారు నాచేత నితర విద్యార్థులకు పాఠములు చింత నలు చెప్పించుచు వచ్చిరి. అందుమూలమునను నాకు సంస్కృత భాషా సంస్కారము కొంత దృఢపడినది. 1928 లో నేను తునిలో మా పెదతండ్రిగారిదగ్గట వంశక్రమాగతమైన వ్యాకరణ శాస్త్రమును ప్రాచీన పద్ధతిలో చదువనెంచి పరిభాషేందు శేఖరము ప్రారంభించి పూర్తిచేసితిని. 1929 లో వ్యాకరణ విద్యాప్రవీణ చదువ వలెనని విజయనగరము సంస్కృత కళా శాలలో ప్రవేశించి రెండుమాసము లుంటిని. అప్పటికి నా శరీరారోగ్యమును కొంత సడలినది. అచటి విద్యాభ్యాసపద్ధతి ఆచార వ్యవహారములును నాకు రుచింపక, కాలేజీ విద్యాభ్యాసమునకు స్వస్థిచెప్పి, మరల తుని వచ్చి మా పెత్తండ్రిగారి దగ్గట శబ్దేందుశేఖరము ప్రారంభించి పూర్తిచేసితిని.

1930 జూన్ నెలలో మా తాతా సహోదరులు, చిలు

కూరి చతుష్టయములో 3 వ వారైన లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి గారి మనుమలైన లక్ష్మీనారాయణ శాస్త్రిగారు రాజమహేంద్రవరము ఆర్యాపురము సంస్కృత పాఠశాలలో ప్రధానోపాధ్యాయులుగా నియమింపబడిరి. వారు నాకంటె రెండేండ్లు మాత్రమే పెద్దలు. అయినను వారి వ్యాకరణశాస్త్ర పాండిత్యము నిరుపమానము. ఆ భాష్యాస్త్ర వ్యాకరణ గ్రంథము లన్నియు పూర్వపక్ష సిద్ధాంతములతో సహా కంఠస్థములై వారికి వాచోవిధేయములుగ నుండినవి. వ్యాకరణశాస్త్రము న్యాయశాస్త్రము కొంత వారు గురువులనుండి అభ్యసించినారు. పూర్వమీమాంసను అలంకార శాస్త్రమును తమ ప్రతిభచేతనే సాధించిరి. వేదము చాలభాగము నభ్యసించి వైదిక కర్మానుష్ఠాన తత్పరత సదాచార సంపత్తి గలిగి పరమాదర్శ పూరుషులుగా నుండెడివారు. వారు రాజమండ్రికి జేరినంతనే నేను, నా తరువాతి సోదరు లిరువురము వారిదగ్గఱ వ్యాకరణ శాస్త్రాభ్యాసమునకు ప్రవేశించితిమి. మనోరమా శబ్దరత్నమును వారిదగ్గఱ నేను చదువుచుండఁగా, మా తండ్రిగారు 30-12-1930 లో దివంగతులైనారు. తమ్ములుముగ నేను, నా విద్యాభ్యాసమునకు స్వస్తిచెప్పి, మా తండ్రిగారి స్థానమున పొడగట్లపల్లి సంస్కృతపాఠశాలలో ప్రధానోపాధ్యాయపదవిలో ప్రవేశించి, కుటుంబభారమును నిర్వహింపవలసి వచ్చినది.

—: హిందీ భాషాభ్యాసము :—

అంతకుముందే నేను మా తండ్రిగారి స్థానమున పాఠశాలలో విద్యార్థులకు పాఠములుచెప్పు అలవాటు గలవాడనై

యుండుటచే, నా కా పని క్రొత్తగా లేకుండుటచే, అప్పటికే స్వశక్తిచే కొంత హిందీభాష నభ్యసించి, దానిని వృద్ధిచేసికొని సంస్కృతభాష నభ్యసించు విద్యార్థులకు హిందీభాషనుకూడ బోధించుట మొదలుపెట్టితిని. తనూలముగ 1931లో 19 విద్యార్థులతో ప్రారంభించిన మా పాఠశాలలో విద్యార్థుల సంఖ్య 33 నాటికి 45 వఱకు పెరిగినది. అప్పటికి నేను రాష్ట్రభాషా విశారదలోను, నా విద్యార్థులు విద్యాప్రవీణ భాషా ప్రవీణ యెంట్రన్స్‌లలోను, ప్రవేశికవఱకు హిందీ పరీక్షలలోను ఉత్తీర్ణులగుట సంభవించుచు నచ్చినది. అప్పటప్పట కొంచెము ఆంగ్ల భాషను చదువుట తటస్థించినను సరివసిన సంస్కారము లభింప లేదు. కాని యా కొంతను హిందీ భాషాభ్యాసము తీర్చివేసినది. 1934 లో మా గ్రామములోని పెద్దలు నేను హిందీని బోధించుటలో విశేషశ్రద్ధను చూపించుట యుక్తముకాదని హెచ్చరించిరి. నాకును పశ్చాత్తాపము కలిగినది. ఈ సమయమును వెచ్చించిన ఇంకొక శాస్త్రమును సాధించి యుండెడి షాడనే, కాలము వృధయైనదనిపించినది. మహాభాష్యశాంతి చేయకపోయితిమే అని యనుశోచనము జయలుదేరినది. అప్పటికి నాకొక కుమారుడు కలిగినాడు. 1935 లో నేను, నా సోదరుడు వీరభద్రశాస్త్రియు కలిసి రాజమహేంద్రవరమున మా లక్ష్మీ నారాయణశాస్త్రి గురువర్యుల సన్నిధిని మహాభాష్య శాస్త్రి చేయుట జరిగినది. దానితో మరల శాస్త్రసంగ్రహమునకై బుద్ధి మరలినది.

తరువాత నిక వ్యాకరణ విద్యాప్రవీణ పరీక్షకు ప్రైవేటుగా కట్టవలెనను పూనికయు నాలో నేర్పడినది. దానితో

ముక్తావళి ఆప దేవీయము చదువవలసి వచ్చినది. అంతకుముందే నామనసులో కొంత ఆధ్యాత్మికచింత చిన్ననాటినుండియుండ గలదు. అది కలుగుటకు పొడగట్లపల్లిలోని వేదవిద్వాంసులు, సమీపమందున్న వసిష్ఠానదిలో అనుదినము నియమముతో స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానములు ప్రశ్నబ్రహ్మ యజ్ఞములు చేయుచుండుట, సాయంకాలపువేళ పెద్దలందఱు చెలువునకు ఈశాన్యమునందున్న తాళిఘట్టమునకు జేరి సంధ్యవార్చుట జరుగుచుండుటచే, ఆనాఁడు పిన్నలమైన మావంటివార మందఱము ఆ పనులు చేయుట కలవాటు పడినాము. పవిత్ర నదులలో స్నానము చేయుట సకాలమునకు సంధ్యవార్చుట మున్నగు బ్రాహ్మణ కృత్యములు చేయువారికి కలుగుననుకొన్నను అనుకొనకపోయినను పుణ్య సంస్కారము కలుగమానదు. అది సన్మార్గమును చూపించకపోదు. ఆనాఁడు పొడగట్లపల్లిలో వేదము చదువుకొను విద్యార్థులు విశేషముగ నుండెడివారు. ఏమూలకు పోయినను వేదనాదము చెవులబడుచునే యుండినది. అదికూడ కొంత సహకరించి, నేను నమకము ఉపనిషత్తులు శీఘ్రానంద భృగువల్లులు వర్ణించి పారాయణము చేయుట జరుగుచువచ్చినది. ఇది యిట్లుండ, రాధాకృష్ణన్ గారు రచించిన భారతీయ తత్త్వశాస్త్రము సీమధ్య ననువదించిన శ్రీ బులుసు వెంకటేశ్వర్లుగారు మా గ్రామస్థులు. వారు వివేకానంద జీవిత చరిత్రమును ఆ యూరిలోనుండియే యనువదించి యున్నారు. అప్పుడును వారితో నాకు కొంత స్నేహముండినది. వారితో జరిపెడి సంభాషణముకూడ నాలో నాధ్యాత్మిక చింతన కొంత హెచ్చించినది. ఆ రోజులలో భగవద్గీతను అష్టాదశాధ్యాయము

అను కంఠస్థము చేసినాను. మఱియు శ్రీ శంకర భగవత్పాద విరచిత వివేకచూడామణిని కూడ పలుమాఱు లావర్తించు చుండెడివాడను. కొంతమేరకు శంకరానందీయమును చూచుట తటస్థింపగా, ఆధ్యాత్మికముగా నిత్యజీవితమునుగడపుట కుపాయ మేమయియుండునను జిజ్ఞాసలో లీనమై, సన్మార్గోపదేశ శ్రవణ మునకై నేను గురువరేణ్యులు శ్రీ కొల్లి రామజోగీశ్వరశాస్త్రి గారిదగ్గఱ, ప్రధానముగ వేదాంత పంచదశిని, దానితోపాటు న్యాయశాస్త్ర ముక్తావళిని చదువుటకు 'ఇరగవర' గ్రామమును జేరితిని. అప్పుడొక మండలము చదువు సాగినది.

శ్రీ రామజోగీశ్వరశాస్త్రిగా రప్పటికి ఆత్మానుసంధాన మున ప్రాచ్య పాశ్చాత్య సిద్ధాంతములను ఓడ్చి వడఁబోసి, భారతీయార్న సిద్ధాంతములను త్రికరణశుద్ధిగా నలవఱచుకొని, నిరంతర వేదాంతార్థాను సంధానమున ముక్తిమార్గపథికులై యుండి దివ్య గార్హస్థ్యమును నిర్వహించు చుండెడివారు. అట్టి వారు నన్ను శిష్యునిగా స్వీకరించుట కంగీకరించి, వేదాంత పంచదశితోపాటు ముక్తావళినికూడ నాచే పఠింపజేసిరి. వారికి ప్రవేశములేని శాస్త్రములేదు. న్యాయశాస్త్రము పూర్వోత్తర మీమాంసలు వారికి వాచో విధేయములు. వారి జ్ఞానోపదేశ పద్ధతి లోకవిలక్షణము. అనుభూతి ప్రదర్శన సమన్వితమును. మఱుచటి వత్సరము మఱి మూడుమాసము లుండి వారిదగ్గరనే దినకరి, వ్యుత్పత్తివాదము చదువుట సంభవించినది. అప్పుడును ఉదయమున వేదాంత పాఠమునకు జేయవలసిన శాంతులుచేసి, ఆమీద తర్కపాఠము నారంభించు చుండెడివారము. అనిర్దిష్ట ముగ తఱుచు, వేదాంతప్రవిషయ ప్రవచనమే జరుగుచుండెడిది.

ఆర్ష సిద్ధాంతములే పరమ సత్యములని నిరూపించు పూనిక నాలో నేమయిన మిగిలియుండిన, నా రచనలో నెచటనైన ఆర్ష వాక్యములు సత్యములని నిరూపించుప్రయత్నము చూపట్టినది మా గురువయ్యల సమపదేశఫలమే. నాలో నేపాటియయిన ఆధ్యాత్మికచింత నిలిచియుండినది కూడ వారి సమపదేశఫలమే యని నా భావన.

నాకు పిడప ర్తి చినపూర్ణయ్య సిద్ధాంతిగారి కుమారులు శ్రీ కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు పరోక్షముగ గురువులు. వారు వారి సోదరులు మా తండ్రిగారి దగ్గట వ్యాకరణశాస్త్రము కొంత యభ్యసించినవారు. తన్మూలముగ వారికి మామీద వాత్సల్య మధికము. అందును శ్రీ కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి ప్రతిభ విలక్షణమైనది. వారికి జ్యోతిశ్శాస్త్రమునందేగాక వివిధ శాస్త్రములందును, సంస్కృతాంధ్ర భాషలలో ఉపన్యసించుట, సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములు పురాణము చెప్పుట మున్నగు ప్రజ్ఞ తెన్నియో గలవు. అవన్నియు తమకుఁ గలవని చెప్పుట ముమ్మును కలిగించుకొమ్ముని చెప్పుట వారికి పరిపాటిగా నుండెడివి. వారికున్న ప్రజ్ఞలను మనమేల సాధింపలేమను స్పర్థతోనే అలంకార శాస్త్రగ్రంథములను సాధించి పాఠము చెప్పుట, పూర్వమీమాంసలో ప్రవేశము కలిగించుకొనుట, సంస్కృతాంధ్ర భాషలలో నుపన్యాసము చేయుట, దానితోపాటు హిందీభాషలో ధారాళముగ నుపన్యసించుట, మూడుభాషల గోను పురాణగ్రంథములు చదివి చెప్పుట నా కలువడినది. 1936 మొదలు 1942 వఱకు నేను నా సోదరుడు వీరభద్ర శాస్త్రియు కలిసి ప్రాక్షిచ్చిమ గోదావరిజిల్లా గ్రామములలో

పురాణము చెప్పుచు కొంతపేరు గడించినాము. పురాణము చెప్పుట నాచే నారంభింపజేసినవారు మా గురువద్యులు రామజోగీశ్వర శాస్త్రిగారే.

పాడగట్లపల్లి పాఠశాలలో ఉపాధ్యాయ వృత్తియందుండియే విద్యాసంస్కారము నంతయు కలిగించుకొనుట జరిగినది. తెలుగులో పురాణము చెప్పదలచిననాడు ఆంధ్రభాషలో ప్రవేశము కలిగించుకొని, విద్యార్థులకు పాఠ్యగ్రంథములు పరింపజేయుచు దానిని కొంత వృద్ధిచేసికొనుట జరిగినది. ఈవిధముగ పాఠశాలలోని యుద్యోగము మా తమ్ముల కొప్పగించుచు, కుటుంబమును దిద్దుకొనుచు, విద్యాసంగ్రహము చేయుచు 1937 లో వ్యాకరణ విద్యాప్రవీణ ప్రిలిమినరీ పరీక్షలో నుత్తీర్ణుడనై, 1939 లో ఫైనలు పరీక్షకై భూషణసారము లఘుమంజూష చదువుటకు రాజమహేంద్రవరము మా లక్ష్మీనారాయణ శాస్త్రులవారి దగ్గరకుఁ జేరితిని. పాఠ్యవిషయములు చదువుకొని పరీక్షావ్యాసంగము చేయుచుండఁగా నొకసంఘటన మేర్పడినది. ఆ సంఘటనము నన్ను ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తులో మేనేజరు పదవికి రప్పించినది.

—: ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తులో ప్రవేశము :—

రాజమహేంద్రవరములో భూషణసారముచదివి మంజూష చదువుచుండఁగా మాకు సతీర్థ్యుడు, ప్రియమిత్రుడు శ్రీ దర్భాకృష్ణమూర్తి, సీతమ్మపేటలో కాపురము చేయుచుండెడివాడు. 1938 డిశంబరు 13 వ తేది ప్రాంతములో నామిత్రునింటికిఁ జూడఁబోయితిని. ఏదో ప్రసంగము జరుగుచుండఁగా నామిత్రు

నకి, కృష్ణమూర్తికి, ముక్తీశ్వరములో నుండిన వాని సోదరీ భర్త దగ్గటనుండి 'నేను నీ యుద్యోగము విషయమై జయంతి రామయ్య పంతులుగారితో మాటాడినాను. నీకు పరిషత్తులో పనిచేయుటకు సరిపడిన తెలుగు భాషాజ్ఞానము లేదనియు, అందుచే దానికి యత్నింపవలదనియు, చెప్పినారు' అను వార్త వచ్చినది. పెంటనే నా మిత్రుడు నన్ను 'నీకు అక్కడ పని చేయుటకు సరిపడిన జ్ఞానమున్నదికదా ! నీవు యత్నించరాదా' అని హెచ్చరించివాడు. నేను పెంటనే వానికిట్లు బదులుచెప్పినాను. "నాకుమాత్రము సరిపడినంత తెలుగుజ్ఞాన మేమున్నది? అదియునుగాక నాకు డిగ్రీ ఏమియులేదు. రికమండేషన్లు లేనిదే యీ దినములలో ఉద్యోగము రానేరాదు. మన మెవరిని పట్టుకొనగలము ? అందుచే నేను ఇప్పుడు పరీక్షకు చదువుటమాని దీనికి యేల యత్నింపవలెను ?" అని బదులుచెప్పి నిష్క్రమముగ నుంటిని.

ఇంతలో మార్గభీర్ బహుళ సప్తమివాడు మా తండ్రి గారి ఆబ్దికమును పెట్టుకొనుటకై నేను పొడగట్లపల్లికి వెళ్ళవలసి వచ్చినది. అప్పటికి నా కిద్దరు మగసంతాన మేర్పడియున్నది. ఆలుబిడ్డలు యోగక్షేమ మరయుటకై మఱి రెండురోజులక్కడనే యుండుట జరిగినది. ఇంతలో శ్రీ బులుసు వెంకటేశ్వర్లు గారి సోదరుడు నాదగ్గట కావ్యములు చదివిన శ్రీ బులుసు సీతారామశాస్త్రి నాదగ్గటకు వచ్చి యీ క్రింది విధముగఁ దెలిపెను.

గురువుగారూ ! ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తులో మేనేజరు పోస్టు ఖాళీయయినది. దానికి సర్వాధికారులు శ్రీ జయంతి

రామయ్య పంతులుగారు. వారిని నేను జూచి, ఆ పోస్టులో వేసికొనడలచినవారి అర్హతలను వారినుండి తెలిసికొని వచ్చితిని. వారు తెలిపిన విషయమిది. ఆ స్థానములో మేము వేయడలచినవారు సంస్కృత వ్యాకరణమును సమగ్రముగ చదివియుండవలెను. తెలుగులో మంచి పరిజ్ఞానము కలిగియుండవలెను. ఆంగ్లములో కొంచెము వ్యవహారజ్ఞానము కలిగియుండి నేను జేయు పరీక్షకు సరిపడినవారి నా స్థానమున నియమించెదను" అనినారు. అట్టి అర్హతలన్నియు మీకు గలవు గావున మీరు యత్నించిన మీకు తప్పక యా యుద్యోగము లభించును. మీరు తప్పక యత్నము చేయవలెను. వారు చేయు పరీక్షకూడ తెలుగు భారతము చేతికిచ్చి చదివించి నడుమ నడుమ ప్రశ్నలు వేయుచుందురు. ఆ పరీక్షకు మీరు నిలువజాలరా?" అనినాడు సీతారామశాస్త్రి. గానిమీద నాకును వారెట్లు పరీక్షించెదరో చూచెదమనెడి కుతూహల మేర్పడినది. వారు పరీక్షచేయుటలో అస్థి కేషను ఫారములో అరసున్నలు బండిరాలు కూడ పరికించెదరని తెలిపినాడుకూడ. మీరువెళ్ళి ప్రయత్నముచేసిన మీకు తప్పక ఆ స్థానము లభింపగలదని నా నిశ్చయము. మీరు వెళ్ళండి అని సీతారామ శాస్త్రి నన్ను హెచ్చరించుట జరిగినది.

శ్రీ జయంతి రామయ్య పంతులుగారు చేయు పరీక్ష యెట్లుండువో? చూడవలెనను కుతూహలము నన్ను ప్రేరేపించి డిసెంబరు 22వ తేదికి ముక్తీశ్వరము తీసికొని వెళ్ళినది. ఆనాడు ఉదయము 7 గంటలకు స్నానసంధ్యనుష్ఠానములు దీర్చుకొని

వారియెదుటఁ బడినాను. వారితో సంభాషణ మీ క్రిందివిధముగ కొనసాగినది.

నవ్వారు మీది ? పొడగట్లపల్లి.

ఎందుకు వచ్చావు ? ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తులో మేనేజరుపదవి నర్థించుటకు వచ్చినాను.

పొడగట్లపల్లినుండి వచ్చినవారిలో నీవు నాల్గవవాడవు. కానివ్వండి.

నీ పేరు ? చిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి.

పంతులుగారి ప్రక్కనే యొక కుర్చీలో వారి తోటి యల్లురు ధూళిపాళ రామ జోగీశ్వరరావు గారు అనువాదు కూర్చుండి యున్నారు. వారు మా పెదతాతగారి బావమఱుదులు. వారందుకొని చిలుకూరి చతుష్టయము నీ కేమగును ? అనినారు. మా తాతలు. పంతులుగారు - మా కీ చతుష్టయములు పంచకములు అక్కఱలేదు. నీవేమి చదువుకున్నావు ? అనినారు.

చిలుకూరివారేమి చదువుతారు. వ్యాకరణము అని రామజోగీశ్వరరావుగారే బదులు చెప్పినారు.

తెలుగు ? అనినారు పంతులుగారు. విద్వాన్ పరీక్షకు పోయే విద్యార్థులకు పాఠము చెప్పుచున్నాను. అబ్బో ! అనినారు. నీవేమి చేయుచున్నావు ? పొడగట్లపల్లి సంస్కృత పాఠశాలలో ప్రధానోపాధ్యాయుడనుగా పనిచేయుచున్నాను.

ఇంగ్లీషు ఏమయిన చదివితేవా ? కొంచెము చదివినాను. సరే నిన్ను పరీక్షచేస్తాను ఉండు అనినారు.

పంతులుగారి కార్యక్రమములు అన్నియు నియమిత సమయములలో జరుగుచుండెడివి. 8 వ గంటవఱకు వారు చేయవలసిన కృత్యములు నిర్వర్తించి గడియారములో 8 కొట్టు చుండగా నొకరును కేక వేసి అక్కడ ఆయనకు కుర్చీవేసి నా తలవైపునున్న భారతము తీసికొనివచ్చి ఆయనకిమ్ము అనినారు. ఆతఁడట్లు కుర్చీవేసి నన్ను లోనికి రమ్మనను. నాకు భారతము చేతికిచ్చుచుండగా గడియారములో గంటలు కొట్టుట ప్రారంభమైనది. అదిచూచి పంతులుగారి భార్య 'ఈయనకు పుస్తకమిచ్చుచుండగా గడియారము గంటలు కొట్టుచున్నది. ఈ ఉద్యోగము ఈయనకు కావచ్చునేమో? అనినారు. వీరికే అవుతుందో, మఱియొకరి కవుతుందో? ఎవరు చెప్పగలరు? అనినారు పంతులుగారు.

నాచేతికిచ్చినది నన్నయ్యగారి భారతము అది సభా పర్వములుండిన భాగము. పుస్తకము తెఱచి వచ్చినచోట చదువుమనినంతనే శిశుపాలాధిక్షేప ఘట్టము వచ్చినది. సంస్కృతము బాగుగా చదువుకొని తెలుగులో కృషిచేసి, శ్రావ్యముగా పద్యము చదివేవారిని చూచిన పంతులుగారి కమితా సందము. అది తెలిసిన నేనట్లు చదివినంతనే వారు సంతోషముతో తల యూపినారు. నాకు కొంత ధైర్యమును వచ్చినది. కొద్దిగా రాగాలాపముతో నేను కలిపి చదివినపుడు, పంతులుగారు, ఆ పద్యము మరల చదువుమనగా, నేను పదములు విడదీసి అన్వయానుసారముగా ఆపి చదువుచుండెడివాడను. భారతభాగములో వెనుకముందులు తెరిపించి, పదితావులందు చదివించినారు. ఇదికాదు తిక్కనభాగము నేమి చేసెదవో,

చూచేదమని, వారు లేచి వెళ్ళి బీరువాలోనుండి అనుశాసని కాది తుదిపర్వములున్న భారతసంపుటమును నాచేతబెట్టి చదువు మనినారు. ఆ భాగములో, ఎక్కడి కావవలెనో అక్కడికి ఆపి చదువ మొదలుపెట్టితిని. ఆ భాగములో పది తావులలో వెనుకముందులు చదివించి, తుది నొక్క పద్యమునకు అర్థము చెప్పమనగా, సులభముగా చెప్పివేయుటతో చాలులే అని, అరణ్యపర్వము తుదిభాగముకూడ మంగళాంతముగా చదివి పూర్తిచేయుమని నాచే జదివించినారు. ఆ తరువాత ఇన్ కమ్ టాక్స్ రిమైండరు భాగము నెదురుగానుండిన దానిని నాచేతి కిప్పించి చదువుమనినారు. నాలుగువాక్యములు చదివినంతనే చాలు కుత్సి పావనమైన దనినారు. అంతటితో నా పరీక్షా కార్యక్రమము ముగిసినది.

తరువాత నింకొక విధమయిన పరీక్ష ప్రారంభమైనది. నీకు పాఠశాలలో ఇచ్చే వేతనమెంత? 45 రూపాయలు. ఇక్కడ అంతకంటె ఎక్కువ జీతము నిచ్చెదరని వచ్చితివా? కారణ మదికాదు. నాకు కుటుంబము పెరిగినది. నాసోదరు లిరువురు నావలెనే చదివి పాఠశాలను నిర్వహింపగల స్థితిలో నున్నారు. వారిని మఱియొకచోటికిఁ బొమ్మనుటకంటె నేనే యింకొకచోటికి వెళ్ళుట భావ్యమని. ఆనాఁడు భోజనము వారి యింటనే జరిగినది.

భోజనసమయములో నీవు తెలుఁగు ఛందస్సేమైన చదివి తివా? నేను తెలుగెవ్వరియొద్ద నేమియు చదువలేదు. స్వయ యముగనే చూచితిని. ఏ యే గ్రంథములు చూచితివి? కవిజ నాశ్రయము, అనంతుని ఛందస్సు, సులక్షణసారము అప్పక

వీయము మున్నగు గ్రంథములు చూచితిని. సరియే. భోజనా
నంతరము కొంచెము సేపుండి సెలవిచ్చిన పోయివచ్చెద నంటిని.
సరే. నీకు చెప్పకపోవుటయేమి ? బహుశః నిన్ను ఆ స్థాన
ములో వేసికొనవచ్చును. నీవుగాక నా దృష్టిలో మఱియిద్ద
రున్నారు. వారిని నిన్ను కాకినాడలో మరల కార్యదర్శుల
దగ్గఱ పరీక్ష చేసెనము. దానికై నీవు కాకినాడకు రావలెను.
వచ్చునప్పుడు 27 వ తేదీకి రాజమండ్రివచ్చి, మా రామజోగీ
శ్వరరావుగారి యింట నన్ను గలియము. నేను కాకినాడకు
ఎప్పుడు వచ్చునది, నీవెప్పుడు రావలసినది చెప్పెననినారు.
సరేయని పొడగట్లపల్లికిపోయి, 27 వ తేదీకి వారిని గలిసి,
మాటాడగా 29 నాయంకాలము కాకినాడ రామారావుపేటలో
నాబసలోఁ గలియుమని ఆదేశించినారు. ఈవిధముగ రాపో
అనుటకూడ నన్ను పరీక్షించుటకే అని తరువాతఁగాని నాకుఁ
దెలియలేదు. 29 న కాకినాడలోఁ గలియుఁగా మఱునాఁడు ఉద
యము 8 గంటలకు ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్కార్యాలయమునకు
కార్యదర్శులయెదుట జరిపే పరీక్షకు రమ్మని తెలిపినారు.

ఈ పరీక్ష వెనుకటివలెనే శాంతిపర్వము చేతికిచ్చి ఒకే
ప్రకరణమున ముగ్గురిచేత చదివించిరి. ఆ సమయములో మా
అర్హతలు నిర్ణయించుటకు, పంతులుగారు కార్యదర్శు లిద్దరు,
కాశీభట్ట సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారును, జేరిరి. పరీక్షించిన వారిలో
మిగిలిన యిరువురకు ఆనాఁడు తెలుఁగులో పరిజ్ఞానము నాకంటె
హెచ్చునుట నిశ్చయము. కాని వారిరువురకంటె నాకుఁగల విశే
షము ఆంగ్లములో కొంచెము పరిజ్ఞానము. దై వాను కూల్య
మును. తన్మూలముగ నన్నాస్థానమున నియమించుట జరిగినది.

తరువాత నన్నా స్థానమున నియోగించినందులకు శ్రీ తాతా సుబ్బరాయశాస్త్రిగారివంటి పెద్ద పండితులు పంతులుగారి నిర్ణయమును మెచ్చుకొనుటయు జరిగినది. ఈ యుద్యోగము తమకు లభింప లేదనుకొన్నవారు కొందఱు పంతులుగారిని దూషించుటయు జరిగినది. తరువాత పెద్దలు మెచ్చుకొనుట పొచ్చుగ నుండుటచే నన్నా స్థానమున నియమించినందులకు పంతులుగారు గర్వపడు చుండెడివారు. 1939 జనవరి 26 వ తేదిని వచ్చి ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు కార్యాలయములో మేనేజరు పదవిలోఁ జేరినాను.

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తులో అడుగువెట్టిన యొక్క సంవత్సరమునకుఁగాని పరిషత్తులోనుండిన వస్తుజాతమేమో, అది యే యే విభాగములకుఁ జెందినదో, దాని యుపయోగమెట్టిదో నాకేపాటియు బోధపడలేదు. కాకినాడ నాకు చిన్నప్పటినుండియు బరిచితమగుటచేతను, పండితమిత్రు లెందరో నాకు పరిచితులైన వారిక్కడ నుండుటచేతను, శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు కార్యాలయము పితాపురములో పనిచేయుచు, అచటిపండితులందఱు నాకుసహకరించుచుండుటచేతను, అప్పుడు కార్యదర్శులుగా నుండిన శ్రీ కిళాంబి రాఘవాచార్యులుగారు శ్రీ వింజమూరి వెంకన్న పంతులుగారు పండితుల నాదరించెడి సౌజన్యముగల వారు కార్యదర్శులుగానుండి నాచే కార్యములను నిర్వహింపఁ జేయుటచేతను, నేను క్రమముగా పరిషత్కార్యాలయమున పనిచేయఁ గలిగితిని. పరిషత్కార్యాలయ ప్రవేశమును బట్టియే నేను తెలుఁగులో రచన సాగించుటగాని, ఈనాఁడొక రచయితగా లెక్కింపఁబడుటగాని జరుగుచున్నది. అందుచే ఈనాఁడు

కీర్తిశేషులైన శ్రీ జయంతి రామయ్య పంతులుగారికిని, వారు స్థాపించి పోషించిన ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్సంస్థకును నే నాజీవము కృతజ్ఞుడనై యుంటిని. ఉండవలయును కూడ.

—: వ్యాసరచనా ప్రారంభము :—

పరిషత్తులో ప్రవేశించిన తరువాత వ్యాకరణ విద్యా ప్రవీణ షైనలు పరీక్షకు వెళ్ళుట జరిగినది. ప్రథమశ్రేణిలోనే ఉత్తీర్ణుడనైనాను. ఆ తరువాత క్రమముగా పరిషత్తులో చేయవలసిన పనులను అవగాహన చేసికొనుచు నిర్వహింప మొదలు పెట్టితిని. పరిషత్పత్రికా సంపాదకత్వము నాపేర లేకున్నను, దానిని ప్రకటించుటకు చేయవలసిన పనులన్నియు నేనే నిర్వహించుచుండుట జరిగినది. ఒక వత్సరము పూర్తియగునప్పటికిఁ గాని కాగితముమీఁద కలముపెట్టి వ్యాసములు వ్రాసే స్థాయి ర్యము చిక్కలేదు. ముందుగా కావ్యాలంకార చూడామణి పాఠభేదములనుగూర్చి యొక వ్యాసమువ్రాసి, మూఁడు తాటి యాకు ప్రతులనుండి సంగ్రహించిన పాఠభేదములను పరిషత్పత్రికలోనే ప్రకటించినాను. ఇది నా రచనకు ప్రారంభము. తరువాత కొంతకాలమునకు పరిషత్పత్తిక భాండాగారము తృతీయ సంపుటమునువ్రాసి ప్రచురించినాను.

ఆంధ్రభాషలో అడుగుబెట్టినవారికి మిగిలిన కవుల రచనలకంటె అత్యాకర్షకమైనవి శ్రీనాథుని ప్రబంధములు. ఆనాటికి నన్నయాదుల కవితా విమర్శనముకంటె శ్రీనాథుని కవితపై విమర్శన గ్రంథములు, వాదోపవాదములు హెచ్చుగ బయలుదేరినవి. అందును సంస్కృతభాషలో విశేషపరిజ్ఞానము గల

వారికి శ్రీనాథుని రచనలపై ప్రత్యేకదృష్టి యేర్పడుటకూడ సహజమే. అప్పటికి శ్రీ వేలూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారి శృంగార శ్రీనాథము, క్రీడాభిరామపీఠిక మంచి ప్రామాణిక విమర్శక గ్రంథములుగా వన్నెకెక్కియున్నవి. వానిని జూచుచునుండఁ గనే, పితాపురము విద్యానంద లైబ్రరీలోనుండిన చమత్కార చంద్రిక తాటాకుప్రతి తెచ్చి పరిషత్తునకై నేను కాపీచేయుట తటస్థించినది. ఆ గ్రంథము ప్రతాపరుద్ర యశోభూషణమువలె, అలంకారశాస్త్ర విషయములతోనిండి, రసార్థవసుధాకర కర్తయైన రావు సింగభూపాలున కంకితమైనది. దానిలో నొక శ్లోకములో ఆ సింగభూపాలునకు సర్వజ్ఞబిరుద ముండినట్లు నాకుఁ గనఁబడినది. అతనికి సర్వజ్ఞబిరుదము లేదని, చమత్కారచంద్రికలోఁ గానరాదని ప్రభాకరశాస్త్రిగారు శృంగార శ్రీనాథములో గట్టిగా నొక్కి చెప్పినారు. అందుచే శ్రీనాథుఁడు సరస్వతీ స్తుతి పూర్వకముగా దర్శించిన సింగభూపాలుఁడు పోతన రచించిన భోగినీ దండకములో ప్రస్తుతుఁడైన అతని మనుమఁడైన సింగభూపాలుఁడే కాని, రసార్థవసుధాకర కర్త కాఁజాలఁడని శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు వ్రాసిన వ్రాతలు పూర్వోత్తర విరుద్ధము లని నిరూపింపఁ దలపెట్టి, నా యూహల నటునిటు పెద్దలతో ప్రసంగింప మొదలు పెట్టినాను.

ఈప్రసంగము జరుగునప్పుడే 1940లో విద్యాన్ పరీక్షకు కట్టి ప్రశ్నోత్తరములు వ్రాయుటకు మదరాసు వెళ్ళినాను. ఆ పరీక్షావిషయము ముగిసిన తరువాత శ్రీ వేలూరి వేంకట రమణయ్యగారితో పరిచయము చేసికొనుటకు వారి హిష్టరీ డిసార్డుమెంటుకు పోయినాను. అంతకుముందే వారు ఆంగ్లో

పోద్ఘాతముతో వెలుగోటి వంశావళి ప్రకటించి యున్నారు. వారితో ప్రసంగించు ప్రకరణములో శృంగార శ్రీనాథములో ప్రభాకరశాస్త్రిగారు, రసార్ణవ సుధాకర కర్తకు సర్వజ్ఞ బిరుదము లేదనియు, చమత్కార చంద్రికలో కాసరాదనియు వ్రాసినారు. చమత్కార చంద్రికలో కలదే!' అని నేననినంతనే తరువాతి ప్రసంగ మాపివేసి, నన్ను తమవెంటఁ దీసికొని సంస్కృత కక్ష్యలో ఇప్పుడు ప్రాశ్నకుగానుండిన డాక్టరు రాఘవన్ గారి దగ్గఱకుఁ గొనిపోయి, వారికి నాపరిచయము కలిగించి నేను చెప్పెడి విషయమును వారికిఁ జెప్పుమనిరి.

శ్రీ రాఘవన్ గారికి 'చమత్కార చంద్రికలో రసార్ణవ సుధాకర కర్తకు సర్వజ్ఞ బిరుదము కలదని తెలుపు శ్లోక మున్న' దని నే నంటిని. దానిని చూపించెదరా? అని వారు ప్రశ్నించిరి. చూపించెదనని నే నంటిని. వెంటనే మేము ముగ్గురము కలసి మేడక్రిందనుండిన మాన్యుస్క్రిప్టు లైబ్రరీకిపోయి చమత్కారచంద్రిక వ్రాతప్రతిని తెప్పించి కొన్నిపుటలు తిరుగ వేసి, ఆ శ్లోకమును వారికిఁ జూపించితిని. దానితో శ్రీ రాఘవన్ గారికి నాయెడల సద్భావమేర్పడినది. నేనును రసార్ణవ సుధాకర కర్తకు సర్వజ్ఞబిరుదు కలదని యితర గ్రంథోదాహరణములను బట్టి తెలుపుచుండినను, వీ రంగీకరించుటలేదని, బొమ్మగంటి అప్పయ్యాయ్యని రచననుగూర్చి వారు వ్రాసిన వ్యాసమును నా కిచ్చిరి. నాఁడుమొదలు నేటివఱకు శ్రీ రాఘవన్ గారు నా కాప్తమిత్రులుగనే యున్నారు. వారితోపాటు శ్రీ నేలూరి వెంకట రమణయ్యగారును. ఆ వెనుక శ్రీ రాఘవన్ గారికి పరిషద్బాండాగారములో నుండెడి సంస్కృత ప్రతుల వివరములను

గూడ వ్రాసి పంపుట జరిగినది. దానితో పరిషద్బాండ్ గారము నందలి ముద్రితాముద్రిత వ్రాతప్రతులతోను వానికిఁ గల ముద్రిత ప్రతులతోను విశేషపరిచయ మేర్పడినది.

క్రమముగా సర్వజ్ఞభూపాలుని విషయమున నాయూహ లను దెలుపుచు రసార్ణవ సుధాకరము - చమత్కార చంద్రిక గౌరన లక్షణదీపిక, సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుఁడు, పోతన, అను వ్యాసములను వ్రాసి పరిషత్పత్రికలో ప్రకటించితిని. 1940 ప్రాంతములో నేను నా కత్యాప్తమిత్రుడు శ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి 'ఆంధ్ర' అను పత్రికను ప్రకటించు చుండెడివారు. దానిలో కళలు - కావ్యకళ, కావ్యతత్వము, కుమారస్వామి సోమయాజి ఇత్యాదిగా కొన్ని వ్యాసములు ప్రకటించుచు వచ్చితిని. అప్పటికి 'విద్వాన్' పరీక్షలో ఉత్తీర్ణుడ నైతిని. పరిషత్కార్యములు నిర్వహించుటలో కూడ స్వాతంత్ర్యము లభించినది. పెద్దలయిన కొందఱకు నాయెడల సద్భావము కొంత మేర్పడినది. కొందఱకు నా వ్రాతలపై కొంత ఆగ్రహము కలిగినది. నేనును దేశకాలములను కొంత అవగాహనము చేసికొనఁగలుగు స్థితికి వచ్చితిని. అప్పటికి నా రచన వ్యాసరూపమున నేయుండినది. నేనేది వ్రాసినను దానిలో చాల వఱకు ప్రభాకరశాస్త్రిగారి రచనలను పేరెత్తి ఖండించుచు వచ్చుట జరిగినది. దానితో నా దివసములలో వారు నాపై నాగ్రహించుట తటస్థించినది.

1941 తుదిలో శ్రీ జయంతి రామయ్య పంతులుగారు కీర్తిశేషులగుట, వారి స్థానమున కాశీభట్ల సుబ్బయ్యశాస్త్రి గారు పరిషదధ్యక్షులుగను, శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు

సంపాదకులుగను నియమింపబడిరి. 1942 మార్చిలో అంతకు ముందు పితాపురములో పనిచేయుచున్న నిఘంటు కార్యాలయము కాకినాడలోని పరిషత్కార్యాలయము దగ్గరకు తీసికొనివచ్చుట జరిగినది. మా సోదరులిద్దరు ఆ కార్యాలయములో పనిచేయుచుండెడివారు. ఆ సంవత్సరమునందే శ్రీ సుబ్బయ్య శాస్త్రిగారు నన్ను పరిషత్కార్యాలయమునుండి, నిఘంటు కార్యాలయములో పనిచేయు పండితునిగాఁజేసి, నా సోదరుఁడు విశ్వనాథశాస్త్రిని పరిషత్తులో నా స్థానమున నియమించిరి. దానితో పరిషత్తుబాధ్యత సంతయు నిర్వహించుచునే నిఘంటు కార్యాలయమున పనిచేయవలసి వచ్చినది. నిఘంటుకార్యాలయములో పనిచేయుటవలన నాకు సంస్కృతాంధ్ర సాహిత్యములలో కొంత గట్టితన మేర్పడినది. ఆ కార్యము చేయుచున్నంతలోనే నేను కొన్ని పద్యములు వ్రాయుట, వ్యాసములు తఱచు వ్రాయుచుండుట జరిగినది. వానిలో కొన్ని భారతిలోను ముద్రితములైనవి. కాశీఖండము - పాఠభేదములు, సూరిగారి సూత్రాంధ్రవ్యాకరణములు - భీమేశ్వర పురాణము - కొన్ని స్థలవిశేషములు కవిరాజ శిఖామణి కల్పనాపై చిత్రిమొదలయిన వ్యాసములు భారతిలో ప్రకటితము లయినవి. ఆనడుమనే మైథిలీశరణగుప్త రచించిన 'పంచవటి' అను ఖండకావ్యమును పద్యరూపమున అనువదించి, ప్రకటించుట కనుమతిని పొందికూడా విరమించితిని.

1945 డిసెంబరులో నా సతీమణి తాను కన్న యిద్దఱు మగబిడ్డలను నాకు వదలి తాను స్వర్గధామ మలంకరించినది. తరువాత నేను నిఘంటుకార్యాలయమున పనిచేయుట మానివేసి

1946 ఫిబ్రవరిలో పరిషత్కార్యాలయమునకు వచ్చి వేసితిని. ఆ జూన్ నెలలోనే పరిషత్కార్యాలయము శ్రీ ప్రభల సుందరామ భవనములోనికి మారినది. ఆ సెప్టెంబరులో నేను మరల దాక్షా రామమునకు సమీపమునందున్న 'కుడుపూరు' గ్రామమున దారపరిగ్రహము చేసితిని. నడుమ నొక యేడాదిపాటు మానసిక మైన వ్యధచే నేపాటియు వ్రాసలేక పోయినాను. నాగృహిణి మగల కాపురమునకు వచ్చి నా బిడ్డలను తన కన్నబిడ్డలవలె చూచుకొనుట మొదలుపెట్టిన దాదిగ, మరల కలమునెత్తి వ్రాయుట జరిగినది. 1948 లో సోడ్డలుఁడు రచించిన 'ఉదయ సుందరీకథా' అనుదానిని నంతకుముం దనువదించి యుంచితిని. ఆ వత్సరముననే నేను కార్యంతరమునకై తిరుపతి, మదరాసు వెళ్ళితిని. అప్పటికి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు తిరుపతి ప్రాచ్యవిద్యా సంస్థలో పనిచేయుచున్నారు. వారిని నేను దర్శింపబోఁగా వారన్నమాటలివి. 'శాస్త్రిగారూ ! మిమ్మల్ని గూర్చి నేనీవఱకు వ్యతిరేకాభిప్రాయములో పోయియున్నాను. తరువాత మీరు నిఘంటు కార్యాలయములో పనిచేయుచున్నప్పటి విషయములు విని నా అభిప్రాయము మార్చుకొన్నాను. మీరు నావలెనే యితరు లేమనుకొన్నను లెక్కచేయక మీకు సత్యమని తోచిన దానిని చెప్పవారిని తెలిసికొన్నాను. మీరు బాగా అభివృద్ధి లోనికి రావలెనని నే నాకాంక్షించు చున్నాను. ఇప్పుడు ప్రారంభముకానున్న తెలుఁగు భాషాసమితిలో మీరుండి పనిచేయుట భావ్యము. మీరు యత్నము చేయండి. నేనుకూడ సహకరించెదను' అని చెప్పినారు.

కాని ఆ తరువాతి నెలలోనే పరిషత్తునుండి మారీ

హైస్కూలులోనో, కాలేజీలోనో ఉపాధ్యాయుడనుగా పని చేయవలెనను యత్నము నాలో తీవ్రమై, భీమవరములోను, కాకినాడలోను కళాశాలా ప్రవేశమునకు యత్నము చేసినాను. అప్పుడు కాకినాడలో పీఠికాపురాధీశ్వర కళాశాలకు పొన్న స్వామి అయ్యరుగారు ప్రిన్స్ పాలుగా నుండిరి. వారంతకుముందు మూడేండ్లనుండి నన్ను వారి హైస్కూలులో ప్రధానపండితుడుగా పనిచేయుటకు రమ్మనుచుండిరి. మీ రీయఁ దలచిన కాలేజీలో పండితునిగా చేయండి. హైస్కూలులో మాత్రము వద్దు. అనుచుండెడివాడను. ఆయెడు వారు తమ పదవినుండి విరమించుచు ఆ కళాశాలలో నన్ను పండితునిగా వేయుట తుది పనిగాజేసి, నన్ను గుఱించి యెన్నో మంచిమాటలు వ్రాసినారు. 1948 జూలై 10 వ తేదీని నాకు కాకినాడ కళాశాలలో పనిచేయుటకు ఆర్డరు వచ్చినది. ఆనాడే భీమవరం కాలేజీలో జేరుటకు గమ్మని తంఱియు వచ్చినది. పరిషత్తులో నేర్పడిన సంబంధమును వదలలేక కాకినాడ పీఠికాపురాధీశ్వర కళాశాల లోనే చేరుట జరిగినది. ఆనాటినుండి నేటివఱకు, మధ్యలో కొన్ని సుడిగాలులు వీచినను దైవానుగ్రహముచే చెదరిపోకుండ పీఠికాపురాధీశ్వర కళాశాలలోనే ఉపన్యాసక వృత్తితో కాలము గడుపుచు శక్తికొలది ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్సేవ చేయుచు నుంటిని.

—: గ్రంథ ప్రకటనము :—

అంతకుముందు నేను రచించియున్న 'ఉదయసుందరి' అను సంస్కృతానువాదము శ్రీ దివాకర్ల వెంకటావధానులు గారి తోడ్పాటువలన నెల్లూరు జయలక్ష్మి కంపెనీవారు ముద్రిం

చుట, అది ఇంటర్మీడియేట్ వారికి పాఠ్యముగా నిర్ణయింపఁ బడుటయు జరిగినది. నాపేరుతో ముందుగా గ్రంథరూపమున ముద్రితమై ఆంధ్రలోకమునకుఁ బరిచయముచేసిన దా గ్రంథమే. ఆవెనుక 1950 లో మరల నా యుద్యోగమును నిలువబెట్టుకొనుటకై హిందీ భాషాప్రవీణ పరీక్షలోఁ గూర్చుండవలసి వచ్చినది. ఆ పాఠ్యగ్రంథములు చదువునపుడు జాయసి రచించిన 'పద్మావతి' అను హిందీ ప్రబంధము చదువవలసి వచ్చినది. తరువాత దానిలోని కథాభాగమును తెలుగుచేసి 'పద్మావతి' అను నామకరణము చేసితిని. దానిని కూడ జయలక్ష్మి కంపెనీవారే ప్రకటించిరి. ఆ తరువాత 'విజయవిహారము' అను పద్యకావ్యమును వావిళ్ళ వెంకటేశ్వరశాస్త్రిగారి సహకారముతో ప్రకటించినాను. విజయవిహార మనఁగా అర్జున పాశుపతాస్త్ర ప్రాప్తి ఘట్టము. దానిని మా గురువర్యులు శ్రీ కొల్లి రామజోగీశ్వర శాస్త్రిగారి కంకితము చేసినాను. అటుతరువాత పలివెల కొప్పలింగేశ్వరస్వామి చరిత్రమును 'కుసుమకుంఠలము' అను కావ్యముగా రచించి ప్రకటించినాను.

1948 లో నేను కాలేజిలో అడుగుపెట్టినది మొదలుగా ఇంటరుగ్రూపు తెలుఁగులో ఛందో వ్యాకరణాలంకారములను బోధించుపని నామీదఁ బడినది. సిలబస్సునుబట్టి ఆ విషయములను బోధించుట అంతకుముందు అలవాటులేనిపని. ఆ విషయములను బోధింపవలసి వచ్చినపుడు సిలబస్సునుబట్టి నోట్సు సిద్ధము చేసికొని, విద్యార్థులకు బోధించుట మొదలుపెట్టఁగా, వ్యాకరణమనిన భయపడే విద్యార్థుల కా భయముతీరి, వారు తెలుఁగులో సులభముగా మంచి మార్కులు తెచ్చుకొనే

యనకాశము లభించినది. తరువాతి వత్సరములలో ఆ విషయములు నేనే బోధించుట తటస్థించినది. 1951 లో నేను వ్రాసియుగించిన ఆ నోట్సును సంస్కరించి 'ఆంధ్రలక్షణసాగము' శివ భాగము అను పేరున ప్రకటించితిని. ఆ పుస్తకమును నేనర్థింపకుండగనే ఇంటకు గ్రూపు తెలుగునకు ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమువారు పాఠ్యముగా నిర్ణయించిరి. తరువాతివారు దాని స్థానమున మఱియొకరు రచించివ గ్రంథమునుంచి దానిని తొలగించిరి.

1955 లో దానిలోని విషయమునే సంగ్రహముచేసి ఆంధ్రలక్షణసాగము రెండవ భాగమునుగా వెలువరించితిని. కళాశాలలలో దాని నెవ్వరు ఉపయోగించలేదుగాని, తరువాత తరువాత ఇతర విశ్వ విద్యాలయములలోను కొన్ని ఉన్నత పాఠశాలలలోను దీనిని పాఠ్యముగా నుపయోగించు చున్నారు. ఈవిధముగా ఆ రెండుగ్రంథములు వాని యస్తిత్వమును నిలువజెట్టుకొని యున్నవి.

1943 అక్టోబరు నెల భారతిలో భీమేశ్వర పురాణము కొన్ని స్థలవిశేషములు - అను వ్యాసము ప్రకటింపబడినది. తరువాత మఱికొన్ని విషయములు వ్రాసి పంపగా అవి తిరిగి వచ్చివేసినవి. అప్పటికి ఇప్పటికి భారతిలో వ్యాసములు ప్రచురించుట ప్రచురింపకుండుట అటులనే జరుగుచుండెను. 1954లో శ్రీ చతుర్వేదుల సత్యనారాయణ శాస్త్రిగారు ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్కార్యాలయమునకు కార్యదర్శిగా వచ్చినారు. వారు నావలెనే పీఠికాపురాధీశ్వర కళాశాలలో సంస్కృతాంధ్రోపన్యాసకులు; నాకంటె పూర్వులును. వారాపని చేబట్టి పరిష

త్వత్త్రికకు వ్యాసములు వ్రాయమని ప్రోత్సహింపగా, భీమేశ్వర పురాణము స్థలవిశేషములు అను శీర్షికను పునరుద్ఘాటించి, భీమమండల చరిత్రము నంతయు వ్రాసి పరిషత్పత్త్రికలో ప్రకటించుచు వచ్చినాను. క్రమముగా భీమేశ్వర పురాణములోని వివిధ విషయములనుగూర్చి వ్రాయుట జరిగినది. ఇంతలో పరిషద్వార్షిక సభకు చరిత్రవిషయము నుపన్యసించుటకు వచ్చిన సహృదయ మిత్రులు శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మగారు 'శాస్త్రిగారూ ! భీమేశ్వర పురాణమునకు సంబంధించి మీరు అపూర్వ విషయములు తెలుపుచున్నారు. శాసనాధారములతో ఆయా విషయములు సమన్వయముచేయుచుఁగూడ వ్రాయండి అప్పటికి మీ పరిశోధనము సమగ్రము కాఁగలదు. నేను రెండు శాసనములు పంపెనను' అనిరి. తరువాత వారు పంపిన పద్య శాసనములను వివరించుచు భీమేశ్వర పురాణము శాసనప్రామాణ్యము అను వ్యాసమును వ్రాసి ప్రచురించితిని. దానితో నా దృష్టి చారిత్రక విషయ పరిశోధనము వైపునకు మరలినది. తరువాత అంతవఱకు పరిషత్పత్త్రికలో ప్రకటించిన భాగమునకు 'శ్రీనాథ కృతి సమీక్ష' అని పేరుపెట్టి ఆంధ్రవిశ్వ విద్యాలయ పాఠ్యగ్రంథ నిర్ణేతల సర్దింపగా, వారు దానిని బి. ఏ. పరీక్షకు పాఠ్యముగా నిర్ణయించి యున్నారు.

క్రమముగా శ్రీనాథుని రచనలకు సంబంధించిన విషయము లన్నియు పరమ సత్యములనియు, శ్రీనాథుఁడు ఈశ్వరార్చన కళాశీలుఁడు అను విషయమును నిరూపింప వలయుగనియు నామనస్సున స్థిరపడిననాటినుండియు నా విమర్శనమార్గములో మాపు వచ్చినది. శ్రీనాథుఁడు భీమనాథునియెడ నమితభక్తి

గలవాడని నిరూపించెడి భావము నాలో హెచ్చయిననాటికిఁ నా యిల్లాలి పుట్టినిల్లు దాక్షారామమునకు సన్నిహిత మగుటచే, బలుమాఱులు రాకపోకలు సాగించి క్రమముగా క్రొత్తవిషయము లెన్నియో సంగ్రహించుట జరిగినది. క్రమముగా భారతిలో శ్రీనాథుని రచన లన్నిటిపై న నాకుఁ బొడగట్టిన యూహలను వివిధములైన శీర్షికలతో ప్రచురించుట జరిగినది.

1958 లో అమలాపురములో బ్రహ్మశ్రీ వెంపరాల సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు అధ్యక్షులుగను, శ్రీ మల్లాది గోపాలకష్ట శర్మగారు ప్రధాన కార్యదర్శులుగను ఇతర పండితులు సాహిత్య ప్రియులు సభ్యులుగా నుండిన సాహితీసమితివారి వార్షికోత్సవములలో పాల్గొని శ్రీనాథుని రచనలపై నుపన్యసించుట జరిగినది. ఆ సాహితీసమితివారి ఆహ్వానముపై న ఆగస్టు 15 ప్రాంతమున మరల అమలాపురము వెళ్ళి నాలుగు దివసములు అమలాపురములోనుండిన సాహిత్య సారజ్ఞులైన శెద్దలం దటి సమక్షమున శ్రీనాథుఁడు శృంగారి కాఁజాలడనియు, ఆతఁ డీశ్వరార్చన కళాశీలుఁడనియు, ఆతని సర్వతోముఖమైన ప్రజ్ఞ యాతని రచనలలో నెల్లయెడల ప్రతిఫలించు చున్నదనియు ఇత్యాదిగ నామనసునందున్న విషయము లన్నియు నాకుఁ బొడగట్టిన యుపపత్తులతోఁ దెలుపుకొంటిని. తరువాత అమలాపురమునందలి సహృదయుల సహకారముతో 'శ్రీనాథ కవితా సమీక్ష - శ్రీనాథుఁడు శృంగారియా !!' అను ప్రథమ సంపుటమును వెలుఁగులోనికి దేఁగలిగితిని. అంతకుముందే మిత్రులు శ్రీ పాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి ప్రోత్సాహమున, సరస్వతీ

పవర్ ప్రెస్సువారు ప్రకటించిన భీమేశ్వరపురాణమునకు విపుల మైన పీఠిక వ్రాసి యిచ్చితిని.

1959 లోనే శ్రీనాథుఁడు కాశీఖండములో రాజమహేంద్రవర్ణన ప్రస్తావములోఁ దెలిపిన వేదాద్రి సరసింహస్వామి అక్కడికి సమీపములోనుండిన కోరుకొండ నృసింహస్వామియే యని నిరూపింపఁబోయి, చేసిన పరిశోధన ఫలితముగా శ్రీనాథ కవితాసమీక్ష-రెడ్డిరాజుల చరిత్రము-అను ద్వితీయ సంపుటము వెలువరింపవలసి వచ్చినది. దాని ముద్రణమున కయిన వ్యయమును రెడ్డివంశజులనుండియే సంగ్రహించి ప్రకటించుట జరిగినది. నా కా వృత్తిముత్రము శ్రీ బి. రామరాజుగారి తోడ్పాటుతో గౌ॥ డాక్టరు బి. గోపాలరెడ్డిగారు 19-7-61 ని కాకినాడకువచ్చి ఆ గ్రంథము నావిష్కరించి నన్నాంధ్రలోకమునకు విశిష్టముగ బరిచయము చేసినారు. ఆనాటి సభావిభవము శ్రీ గోపాలరెడ్డిగారు ఆనాఁడు నన్ను నా రచనను సభ్యులకు పరిచయముచేసిన విధానము నా జీవితములో మరువరానిది. వేయిమంది సభ్యులు పురప్రముఖు లందఱు వచ్చి రి గంటలు ఏపాటియు కదలకుండ నుండి సారస్వతసభ జరిగినతీరు, కాకినాడలో సుమారు 25 ఏండ్ల నుండి నే నెన్నఁడును చూచియుండలేదు. కాకినాడలో నాపేరున జరిగిన సభ అది యొక్కటియే. అంతవఱకు నేను చాలమంది పెద్దలకు అజ్ఞాతుఁడనే. అప్పటినుండియు సుజ్ఞాతుఁడ నగుట మొదలుపెట్టినాను.

అప్పటినుండియు శ్రీనాథుని రచనపై నే నటునిటు వివిధ విషయములపై వ్రాసిన విమర్శనవ్యాసములను ఏకసూత్రతకుఁ దెచ్చి మఱి మూఁడు సంపుటములలో ప్రకటింపవలయునని

సంకల్పమున్నది. దీనికి పరమేశ్వర సంకల్పము సమకూడుట లేదు. సాహాయ్యము చేయవలసిన సంస్థలకు సంబంధించిన వారి నర్థింపగా వారు నాగచనలపై సానుభూతి చూపించుచున్నారు. కాని ఆర్థిక సాహాయ్యము మాత్రము లభించే శుభదివసములు వచ్చునట్లు కానరాదు. ఏదోవిధముగ కావలసిన సామగ్రిని సమకూర్చుకొనే మూడవ సంపుటము భీమమండల చరిత్రమును కొంతవఱకు ముద్రించిన తరువాత, 1964 జనవరిలో శ్రీ చతుర్వేది మంగళ సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరస్వామి ప్రత్యక్ష చరిత్రము నా స్వామి ప్రేరణచే రచించి ముద్రింపవలసి వచ్చినది. తన్మూలముగ ఈ భీమమండల చరిత్ర ముద్రణము పూర్తికాలేదు. పరమేశ్వరుననుగ్రహము లభించిననాడు బయటికి రావచ్చునని నాభావన. పూర్వజన్మార్జితమైనసుకృతము ఫలింపనినాడు మానవప్రయత్న మేపాటియు ఫలింపదనుట నా కనుభవసిద్ధమైన విషయము.

1961 సెప్టెంబరు నెలలో శ్రీ ముళ్ళపూడి తిమ్మరాజు చౌదరిగాట నన్ను తణుకులో వారు నెలకొల్పిన నరేంద్రనాథ నాహిత్యమండలి పక్షమున 'కాకతీయులనాటి సారస్వతము' అను విషయమునుగూర్చి ఉపన్యసింపఁ గోరఁగా నేను పోయి ఆ సభలో పలనాటి వీరచరిత్ర రచనము సాగినది కాకతి గణపతి దేవునినాడనియు, గానిని రచించిన శ్రీనాథుఁడు పలనాటివాఁడే కాని కవినార్యభౌముఁడు కాఁజాలఁడని నాకుఁ తోచిన యుప పత్తులతోఁ దెలిపియుంటిని. ఆ సభలోనే ఆనాడధ్యక్షులుగా నుండిన సారంగు నరసింహారావు పంతులుగారు, నాపరిశోధనను గూర్చి మెచ్చుకొని కాకతీయులు కమ్మవారో క్షత్రియులో తేల్చి చెప్పెదరని ముందుగనే యనినారు. నేను కాకతీయుల

నాటి సారస్వతమునుగూర్చి మాటాడి, తుదిని 'కాకతీయులకు సంబంధించిన చరిత్రమును సమగ్రముగాఁ దెలుపుట చాల కష్టమనియు, తెలంగాణములో విశేష పరిశోధనము జరుగవలసియున్నదనియు, ప్రతాపరుద్రీయమును సమగ్రముగా పరికించినఁ గాని యే విషయమును గూర్చియు నేనుగాని, మఱియొకరుగాని యే నిర్ణయము చేయుట సాధ్యముగాఁదనియు తెలిపితిని. కాని యా వెంటనే హైదరాబాదు పోయివచ్చుట సంభవించి, ఆ కాకతీయ చరిత్ర పరిశోధనముమీఁదికి దృష్టి మరలినది.

తిరుగుప్రయాణములో విజయవాడకు వచ్చి, నా రెడ్డి రాజుల చరిత్రముపై ఆంధ్రప్రభలో అభిప్రాయము పడలేదేమో? యని శ్రీ నీలంరాజు వెంకట శేషయ్యగారి నడుగఁ బోయితిని. అంతకుముందు నేను పంపిన శ్రీనాథుఁడు శృంగారీయా అను పుస్తకమును దాశరథిగారిచే రివ్యూ చేయించి వారి యభిప్రాయమును ప్రభలో వారొక వ్యాసముగా ప్రకటించినారు. దాశరథిగారు నా పుస్తకమంతయు చూచి, నా దృష్టినిగుర్తించి నా రచనపై మంచిమాట వ్రాసినారు. రెండవ సంపుటమును గూర్చియు వారే వ్రాయవలెననుకొనినారు. అది జతపడునేమో యని శ్రీ శేషయ్యగారి నడుగఁ బోయితిని. వారు నామీఁద నెంతయో ఆదరము చూపించి, మీ రెడ్డిరాజుల చరిత్రము నేను చదివినాను. అది నవలవలె నున్నది. మీ రచనను నే నెంతయు అభినందించు చున్నాను, అని ప్రభలో ఈమధ్య శ్రీనాథునిపై గుంటూరు శేషేంద్రశర్మగారు వ్యాస మొకటి వ్రాసినారు. మీరు చూచినారా? అని యడిగిరి. చూచితి నంటిని. మీ రేమియువ్రాసి మా పత్రికకు పంపరా? అనినారు.

మీచేత ఆ మాట అనిపించుకొనియే ఆ పని చేయవలె ననుకొంటిని. శ్రీనాథుని విషయమున కేమిగాని, కాకతీయుల చరిత్రములో కొన్ని క్రొత్తవిషయములు చెప్పఁదలచినాను. వానిని ముందు పంపెదను. తరువాత శ్రీనాథుని విషయము వ్రాసెదనంటిని. వారు సరే యనిరి. మఱి భాషావిషయము ? అనిరి. వ్యావహారికమునకు సన్నిహితమైన సులభమైన గ్రాంథికములో వ్రాసెదనంటిని. ఆ వెంటనే 'ఓరుగల్లు కోటలో స్వయంభూ దేవుడు' అను వ్యాసము వ్రాసిపంపితిని. అది తొలివ్యాసముగా ఆంధ్రప్రభలో ప్రకటితమైనది. దినపత్రికలకు నా వ్యాసమును పంపుట అదియే మొదలు.

అప్పుడు మొదలుగ నిప్పటివఱకు కాకతీయ చరిత్రమునకు సంబంధించిన విషయములను గూర్చిన వ్యాసములన్నియు ఆంధ్రప్రభ ఆదివారము సంచికలలో పడుచునే యున్నవి. నడుమ రెండుమూడు వ్యాసములు శ్రీనాథుని కృతులకు సంబంధించినవికూడ ప్రకటితము లయినవి. నడుమలో పంచారామములు పరమ శివక్షేత్రములే యను వ్యాసమును ప్రకటించితిని. నా రచనలో సాధారణముగ నేవిషయమును గూర్చి రచన సాగించినను, ఆ యాస్థల విశేషములను ప్రత్యక్షముగఁ బోయి చూచి యచటఁ గానవచ్చిన విశేషమునకు నా యూహను జోడించి వ్రాయుటయే పరిపాటి. క్రొత్త విషయమును తెలుపఁ దలచినపుడుగాని కలమెత్తు నలవాటుకూడలేదు. నేను ప్రత్యక్షముగఁ జూచి సత్యమని నాకు దోచిన విషయమును గూర్చియే నా ప్రస్తావముండును. విషయ విమర్శనము చేయుటయేగాని వ్యక్తివిమర్శనము చేయుటయు నాక నభిమతము.

—: ఇ త ర ర చ న లు :—

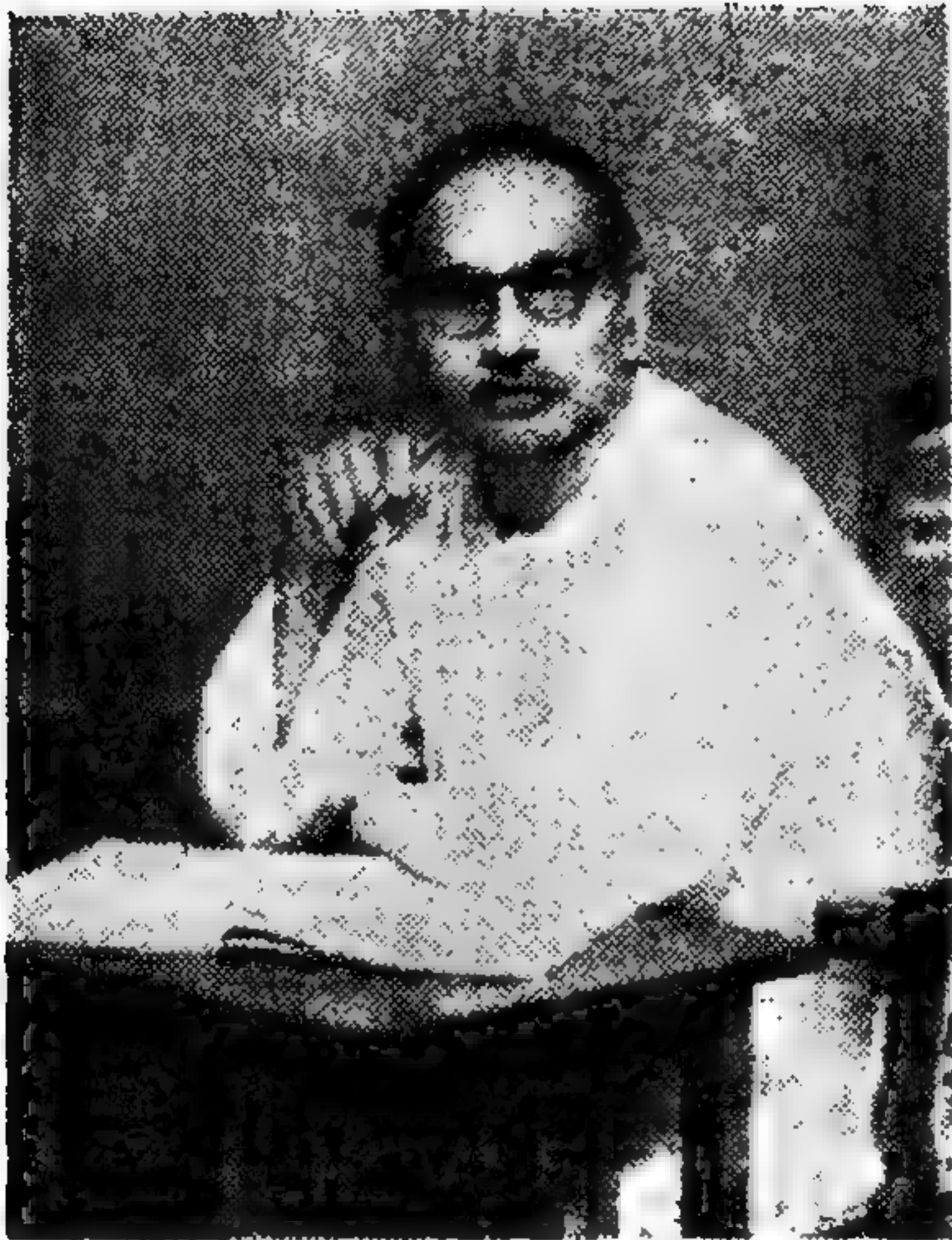
కాకతీయ చరిత్రమును గూర్చి వ్రాయ మొదలుపెట్టి నప్పటినుండియు నా దృష్టి కేవలము శ్రీనాథుని రచనలను గూర్చియే వ్రాయుట చూని యితర విషయములను గూర్చియు వ్రాయుట తటస్థించినది. సరస్వతీ పరకు ప్రెస్సు వారిచే భీమేశ్వర పురాణము సహృద్ధి తిరుచుటకు ప్రధాన కారణము అంతకు ముందు 20. యేండ్లుగా ఆ పుస్తకమును మఱి యెవరును ముద్రింపకుండుట, పాఠకుల కా గ్రంథము దుర్లభమై యుండుటయే. ఆ వెనుక నొక యేడాది గడచిన తరువాత శ్రీ దీపాల పిచ్చయ్య శాస్త్రిగారు సరస్వతీ ప్రెస్సువారితో వ్యావహారిక ప్రయోజనము సిద్ధింపనినాఁడు అచ్చుతప్పునుకూడ నేను జేసిన పాఠపరిష్కారముగా నిరూపించుచు స్రవంతి పత్రికలో విమర్శించినారు. వారికి సమాధానము చెప్పట వ్యక్తి విమర్శనముగా పరిణమించునని యెంచి విరమించితిని. తరువాత కొంత కాలమునకు వెంకట్రామ అండ్ కో వారిచే లఘుటీకతో కాళహస్తి మహాత్మ్యమును ప్రకటింపఁ జేసితిని. వారితోను వ్యావహారిక ప్రయోజనము సిద్ధింపక, కాళహస్తి మహాత్మ్యముద్రణము ససిగా లేదని పిచ్చయ్య శాస్త్రిగారు విమర్శింప మొదలుపెట్టిరి. న్యాయదృష్టిలేక స్వార్థసాధనమునకై వ్రాసెడి వ్రాతలకు బదులు చెప్పటవలన మహాకేశవమే తప్ప మఱియొక ప్రయోజన ముండదని, జగడమాడుటగా పరిణమింపక తప్పదని యెంచియే, కొర్లపాటి శ్రీరామమూర్తిగారు ఆంధ్ర ప్రభలో వ్రాసిన వ్రాతలకును బదులు చెప్పలేదు. చెప్పదలచు కొనుటయు లేదు.

కాశహస్తి మాహాత్యమును ఏలూరులో ఆవిష్కరణము గౌ॥ డాక్టరు బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారి అధ్యక్షతను జరిగినది. ఆతరువాత వెంకట్రామ అండు కో వారిచే తాత్పర్యముతో శ్రీమద్రామాయణము - సుందరకాండమును పీఠికతో సహా ప్రకటింపఁ జేసితిని. పిమ్మట సాహిత్యో వాల్మీకి రామాయణముమీఁద వ్యాసములు వ్రాసి కొన్ని ప్రకటించియుంటిని. ఇట్లుండఁగ నీమధ్యలో అన కాపల్లి కళాశాలలో కవిసమ్మేళనమున పాల్గొనుటకు బోయినపుడు బొజ్జన్నకొండమీఁది బౌద్ధ శిథిలములు చూచుట తటస్థించినది. ఆ చూపుచే నేను మఱికొన్ని స్థలములలోని స్తూపములను చూడవలసినవచ్చినది. దాని పర్యవసాన మీఁకమీఁద బౌద్ధ పరిశోధనలమీఁద కొన్ని క్రొత్త విషయములను ఆంధ్రలోకమున కందీయవలసి వచ్చుచున్నది. పరమేశ్వరు డెంతవఱకు కొనసాగించునో యంతవఱకు రచన కొనసాగించెనను. సహృదయులు సహకరించిన వానిని పుస్తక రూపములోనికిఁ దేగలను. అది అంతయు విధివిలాసమును బట్టి సాగును. శ్రీనాథుని రచనవలె నా రచన కూడ ఈశ్వరార్చన కళాశీఘ్రమై వెలయుగాత మని నా యాకాంక్ష.

శుభం భూమాత్.

౪౪

శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామిగారు

Blank Page

శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామి

(శ్రీ) అప్పలస్వామిగారు క్రోధినామ సంవత్సరం కార్తీక శుక్ల పంచమి శనివారం 13-11-1904 విశాఖపట్నం (ఇప్పుడు శ్రీకాకుళం) జిల్లా సాలూరులో జన్మించారు. తండ్రి వేంకట స్వామిగారు. తల్లి జయమాంబ. వీరి అక్షరాభ్యాసం ఇచ్చా పురంలో జరిగింది. అనంతరం సాలూరు కొట్టక్క కూర్మన్నగారి బడిలో ప్రవేశించారు. చతువురూట ఎలావుంకినా ఆ దినాల్లో కూర్మన్నగారి బడి దండనలో యమ మంటరంలా వుండేది. కోదండ మెక్కించడం, గోడకుర్చీలు వెయ్యడం, పేముబెత్తా లతో బాదడం - దారుణంగా వుండేది. అప్పలస్వామిగారి బాల్యహృదయం దద్దరిల్లిపోయేది. ప్రతిదినం జ్వరంతో ఇంటికి వచ్చేవారు. అంచేత తల్లిదండ్రులు ఆ బడి మానిపించి, ఇంటికి కొంచెం దూరమైనా పుల్లభట్ల వేంకటేశంగారి బడిలో ప్రవేశ పెట్టారు. కొన్నాళ్ళయ్యాక కూర్మన్నగారి కుమాళ్ళు సోమన్న గారు పెదకోమటి పేటలో పెట్టిన ఇంగ్లీషుబడిలో ప్రవేశ పెట్టారు. అప్పలస్వామిగారు అన్ని తరగతులలోనూ మొదటి శ్రేణిలో ఉత్తీర్ణులవుతూ, స్కూలు మానేటరుగా వుంటూ వచ్చారు. తరువాత రివరెండు డా. ఎస్. వి. సి. షూల్జీ దొర గారి జర్మను మిషను స్కూలులో చేరారు.

—: పుట్టుక :—

అప్పలస్వామిగారికి అతి బాల్యంనుంచి తెలుగులో మంచి తెలివితేట లుండేవి. పదేళ్ళ వయస్సులోనే ఏ ప్రయత్నమూ లేకుండా అల్లిఖిల్లిగా కవిత్వం అల్లడం ఆరంభించారు.

తాను వల్లించిన పద్యాల వరస ననుసరించి ఇష్టం వచ్చినట్టు పద్యం కట్టేవారు. ఒకచరణం పొట్టిగా పెట్టి, రెండోది పొడుగ్గా రాసి కందం అనేవారు. అర్థమైనా కాకపోయినా చేతికి దొరికిన తెలుగు పుస్తకమల్లా చదివేవారు. అదంతా తండ్రి గారికి ఇష్టంగా వుండేదికాదు. కాని వారి స్నేహితులుమాత్రం కుర్రాడిలో పుట్టుకవి లక్షణాలున్నాయనీ, వారించనద్దనీ చెప్పే వారు. కర్ర ధర్మయ్యగారని వొకాయన తండ్రిగారికి తెలియ కుండా అప్పలస్వామిగారిని చేరబిలిచి సులక్షణసారం నేర్పారు. అనంతరం కవిజనాశ్రయమూ, కావ్యాలూ చదవమని ప్రోత్సహించారు. అప్పటినుంచి గణబద్ధమైన కవిత్వం కట్టడం అలవరుచుకున్నారు అప్పలస్వామిగారు. అలాగే స్వంత కృషితోనే హిందీ, బాంగ్లా, ఒడియా, ఇంగ్లీషు, సంస్కృతాలలో ప్రవేశం సంపాదించారు. ఉర్దూలో కూడా కొంత కృషి చేశారు. హిందీ పరీక్షలకు ఒడిశా కేంద్రంలో కట్టి రాష్ట్రమంతటికీ మొదటివానిగా ఉత్తీర్ణులయ్యారు. పద్నాలుగు పదిహేనేళ్ళ ప్రాయంలోనే పత్రికలకు పద్యాలూ, వ్యాసాలూ పంపుతూ వచ్చారు. తొలి రచనలు త్రిలింగ, ఆంధ్ర పత్రిక, జ్యోతి (బరంపురం) మొదలైన పత్రికలలో వెలువడ్డాయి. వీరి తొలి గ్రంథం 'రాట్నపతాకం' 1921 లో వెలువడింది. తరువాత తమ ఇరవయ్యాయేట అడిదము నూరకవి ప్రణీతమైన 'కవి సంశయ విచ్ఛేదము' పరిష్కరించి ప్రకటించారు.

—: దేశా రాధన :—

అది 1921 సంవత్సరం. గాంధీమహాత్ముడి అసహాయోద్యమంతో దేశం అట్టుడికినట్టు వుడికిపోతూ వుంది. యాత్రకి

వెళ్ళి ఆవాళ పూరీలో వున్నారు అప్పలస్వామిగారు. అప్పటికి పంట్లామూ, బ్రేసిస్సూ, టై, లో - దొరవేషం తప్ప పంచ కట్టడమైనా తెలియదు వారికి. వీధిలో వుచారుగా నడిచి పోతున్న వీరిని చూసి ఒక కాంగ్రెసు ప్రచారకుడు “భాయీ, ఇంకా ఈ వేషం వొదిలిపెట్టరా?” అన్నాడు. అది అర్థం కా లేదు అప్పలస్వామిగారికి. ఆ సాయంకాలం జగన్నాథవల్లభ మఠానికి ఎదురుగా పెద్ద సభ జరిగింది. ఉత్కలమణి గోపబంధు దాసు ఉపన్యసించాక, విదేశవస్త్రాలు తగలబెట్టారు. అందంతా చూసి అప్పలస్వామిగారి యువక రక్తంలో సంచలనం కలిగింది. స్వగ్రామానికి తిరిగివస్తూ విజయనగరంలో దిగేసరికి ఆవాళ విశాఖపట్నంలో నిర్బంధించిన మహమ్మదాలీగారిని రైల్వో తీసుకు వెళుతున్నారని జనం రైలుస్టేషనుకి ఎగబడుతున్నారు. అప్పలస్వామిగారూ వెళ్ళారు. జనం చేసిన నినాదాలు ఆయన హృదయంలో ఉప్పెనవేవదీశాయి. ఆ సాయంకాలం పాక్కులో బ్రహ్మాండమైన సభ జరిగింది. బరంపురం ఆంధ్రమహాసభకు వెళుతున్న నాయకులు ఇటికాల సూర్యనారాయణ, గంపల గూడెం కుమార రాజా, ఉన్నవ లక్ష్మీనాయమ్మ మొదలైన వారు ఉద్రేకపూరితమైన ఉపన్యాసాలు చేశారు. అవి విని ఆనాడే దేశారాధనకు దీక్ష పూనారు అప్పలస్వామిగారు. ఆనాడే విదేశ వస్త్రాలు విడిచిపెట్టారు; ఖద్దరు ధరించారు; గాంధీహోపీ తలమీద పెట్టుకున్నారు. కాంగ్రెసులో చేరారు. ప్రగతి భావాలతో దేశసేవకు నడుము కట్టారు. గజపతినగరం, బొబ్బిలి, సాలూరు, పార్వతీపురం తాలూకాలలో పల్లెపల్లె తిరిగి కాంగ్రెసు ప్రచారం చేశాడు. ఎన్నో సభలలో ఉపన్యా

సాలుచేసి, ప్రజానీకంలో దేశభక్తి రేకెత్తించారు.

ఆంధ్రరత్న దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారు ఆంధ్ర రాష్ట్ర కాంగ్రెసు కార్యదర్శిగా ఏర్పడ్డక దేశమంతటా అన్ని తాలూకాలలోనూ వేతనంమీద కాంగ్రెసు ప్రచారకుల్ని నియమించారు. అప్పుడు అప్పలస్వామి గారిని సాలూరు తాలూకా కాంగ్రెసు ప్రచారకుడిగా నియమించారు. మల్లావర్షుల వేంకట రామమూర్తి, మంత్రాల లక్ష్మీనరసింహం, వారి సతీమణి రామసీతమ్మ మొదలైనవారితో కలిసి సాలూరు బొబ్బిలి, పార్వతీపురం తాలూకాలలో అసహాయోద్యమ ప్రచారం చేశారు అప్పలస్వామిగారు. ఎన్నో చోట్ల కాంగ్రెసు సంఘాలు స్థాపించారు. ఎన్నో దేశభక్తి గీతాలు రాసి ప్రజలలో ఉద్బోధం కలిగించారు.

1925 సంవత్సరం విశాఖలో కర్రా సీతారామయ్య గారు జాతీయ వారపత్రిక 'స్వశక్తి' స్థాపించారు. దానికి సహాయ సంపాదకులుగానూ, మేనేజరుగానూ వెళ్ళారు అప్పల స్వామిగారు. అవాళనుంచీ విశాఖపట్నంలోనే స్థిరనివాసం ఏర్పరచుకున్నారు. విశాఖ వారి కార్యక్షేత్ర మయింది.

విశాఖలో మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రి, వసంతరావు బుచ్చి సుందరరావు, మల్లిమడుగుల కోదండ రామస్వామి, తెన్నేటి విశ్వనాథం, కొల్లూరు సూర్యనారాయణగుప్త, దిగుమర్తి వేంకట రామస్వామి, వి. జి. గుప్త మొదలైన ప్రముఖులతో వీరికి సన్నిహిత మేర్పడింది. వారితో కలిసి కాంగ్రెసు ఉద్యమంలో పనిచేస్తూ వచ్చారు. ఖద్దరు, హరిజనోద్యమాలలో తీవ్రంగా పాల్గొన్నారు. ఎప్పటికప్పుడు కాంగ్రెసు ఆదేశాలు

పాలీస్తూ దేశారాధన చేశారు. మద్రాసు, కలకత్తా మొదలైన అఖిల భారత కాంగ్రెసు మహాసభలకు ప్రతినిధిగా వెళుతూ వచ్చారు. ఈ విధంగా విశాఖజిల్లా అంతటా వీరికి పరిచయ మేర్పడింది.

ఆ దినాల్లో విశాఖజిల్లా అంతటికీ ఏకైక ఖద్దరు సంస్థ విశాఖపట్నంలోని అఖిల భారత చరఖా సంఘం ఖాదీ భండారం. దాని మేనేజరుగా వుండిన మల్లిమడుగుల కోదండరామ స్వామి ఎం. ఏ. గారు ఖాదీ ఇన్ స్పెక్టరుగా నియమితులైనందు వల్ల వారి స్థానే అప్పలస్వామిగారిని మేనేజరుగా నియమించారు. 1926 నుంచి ఒక పుష్కరంపాటు ఆ సంస్థ మేనేజరుగా వున్నారు అప్పలస్వామిగారు. ఆ సంస్థ అభివృద్ధికి అన్నివిధాల పాటుపడ్డారు.

విశాఖజిల్లా కాంగ్రెసు కార్యకలాపాలూ, సమావేశాలూ తరుచు అప్పలస్వామిగారి ఆఫీసులోనే జరిగేవి. అందుకనే 9-3-32 లో వీరిమీద ప్రభుత్వం 144 ప్రయోగించింది. అనంతరం ఖాదీభండారం అన్ లాపుల్ అసంబ్లిగా ప్రకటించి, జప్తు చేసింది. భండారంవద్ద లాతీచార్జీ జరిపింది.

144 ఉల్లంఘించడానికి చరఖా సంఘం ఆంధ్రశాఖ కార్యదర్శి డా. పట్టాభి సీతారామయ్యగారిని అనుమతి కోరారు అప్పలస్వామిగారు. అయితే ఖాదీసంస్థ క్షేమంకోరి శ్రీ పట్టాభి గారు అప్పలస్వామిగారిని శాసనోల్లంఘనం చేయడానికి అనుమతించలేదు. “మీరు పెంచిన బిడ్డ ఖాదీసంస్థ. దానిని హత్యచేసి, మీరు జైలుకి వెళ్ళదలచుకుంటే మీ చేతులతోనే తలుపులు తాళంవేసి వెళ్ళండి. వద్దు, మీరు జైలుకు

వెళ్ళవద్దు. మీరు బయటవుండే చెయ్యవలసిన పని ఎంతైనా వుంది. మీరు జైలుకు వెళ్ళినట్టుగానే కాంగ్రెసు గుర్తిస్తుంది” అని వ్రాశారు. ఈ కారణంచేతనే అప్పలస్వామిగారు రాజకీయ బాధితుల జాబితాలో చేరడమూ, వారికి కాంగ్రెసు స్రభుత్వం పోతిన మల్లయ్యపాలెంలో పది ఎకరాల మెగక భూమి ప్రసాదించడమూ జరిగాయి.

—: మున్సిపలు కౌన్సిలరు :—

1947 లో ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు సంఘం అప్పలస్వామిగారిని విశాఖపట్నం మున్సిపాల్టీకి అభ్యర్థిగా నిలబెట్టారు. శివాలయం 19 వార్డుకి నిలబడి అప్పలస్వామిగారు పోటీలేకుండా ఎన్నుకోబడ్డారు. అయిదేళ్ళూ కౌన్సిలరుగా వుండి పట్టణాభివృద్ధికి పాటుపడ్డారు. వీరు కౌన్సిలరుగా వున్న కాలంలో తెన్నేటి విశ్వనాథంగారు కొంతకాలమూ, అంకితం వెంకట భానోజీ రావుగారు కొంతకాలమూ చైర్మను పదవిలో వున్నారు.

—: జ ర్న లి స్టు :—

జర్నలిస్టుగా అప్పలస్వామిగారు మంచి అనుభవం గడించారు. స్వయంగా ఆయన ‘స్వశక్తి’ పత్రిక నడపడమే కాకుండా ఒకటిన్నర పుష్కరాలకు పైగా ఆంధ్రపత్రిక స్వకీయ విలేఖరిగా శంభు ప్రసాదుగారి హయాం వచ్చేవరకు పనిచేశారు. వీరిని ప్రశంసిస్తూ దేశోద్ధారక నాగేశ్వరరావుగారు ఎన్నో పుత్తరాలు వ్రాశారు. ఆంధ్రపత్రికకే కాక తదితర పత్రికలకున్నా ఆయన వ్యాసాలూ, వార్తలూ వ్రాసేవారు. అనకాపల్లిలో గ్రంథి వేంకట రమణయ్య బాబుగారు స్థాపించిన

‘సత్యవాణి’ పత్రికకు సంపాదకీయాలు వ్రాసేవారు. అవి ఆంధ్ర పత్రిక, కృష్ణాపత్రిక మొదలైనవాటిలో పునర్ముద్రణ జరిగేవి. అనేకుల మన్నన లందుకున్న కవితాసమితి వారి ‘వైశాఖి’ వారి చేతి చలవ. దేశంలోని అనేక పత్రికలకు వీరి చేదోడూ వాదోడూ వుండేవి. అమూల్యమైన వ్యాసాలతో సర్వాంగ సుందరంగా తమ “సమదర్శి” 1929-1930 ఉగాది సంచిక వెలువడడానికి అప్పలస్వామిగారి సహాయమే కారణమని దాని సంపాదకులు తమ ప్రస్తావనలో తెలియచేశారు.

—: గ్రంథాలయ సేవ :—

మొదటినుంచి గ్రంథాలయోద్యమంలో ప్రముఖపాత్ర వహించారు అప్పలస్వామిగారు. గజపతినగరం తాలూకా మరడాంలో తమ స్వంత కామేశ్వరీ గ్రంథపేటిక స్థాపించారు. సాయూత తాలూకా శివరాంపురం శ్రీరామ గ్రంథాలయం కోసమూ, పార్వతీపురం హైమవతీ గ్రంథాలయం కోసమూ ఎంతో కృషి చేశారు. మంతెన ఆదినారాయణమూర్తిగారు స్థాపించిన ఆంధ్రదేశ ప్రథమ గ్రంథాలయానికీ, కవితాసమితి గ్రంథాలయానికీ కొన్నాళ్ళు సంరక్షకులుగా వున్నారు. విశాఖ పట్నంలో జరిగిన పద్నాలుగో కళింగ దేశ గ్రంథాలయ మహాసభకు ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షులుగా వున్నారు. కొన్నాళ్ళు విశాఖజిల్లా గ్రంథాలయ సంఘాధ్యక్షులుగా వున్నారు. ఒడిశా నయాగడ రాజ్యంలోని సగస్వతీ గ్రంథాలయ సప్తమ వార్షికోత్సవానికి అధ్యక్షత వహించారు. 1943 లో విశాఖ మున్సిపలు సంఘంనుంచి D. L. A. సభ్యులుగా ఎన్నిక అయ్యారు. ఇంకొకరూ విశాఖ D. L. A. కి సభ్యులుగా ప్రభుత్వంవారిచే

నామినేటు చేయబడ్డారు. 1963 లో ఆంధ్రప్రదేశ్ స్టేటులైబ్రరీ కమిటీ సభ్యులుగా ఏర్పడ్డారు. 28-4-53 లో అనకాపల్లి శారదా గ్రంథాలయమూ, గౌరీ గ్రంథాలయమూ, లక్ష్మీగ్రంథాలయమూ, 1958 జనవరిలో విజయవాడ ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయ సంఘమూ అప్పలస్వామిగారిని సమ్మానించాయి.

—: సా హిత్య సేవ :—

ఆబాల్యంనుంచీ సాహిత్య సమారాధకులు అప్పలస్వామి గారు. ఎక్కడవుండినా, ఎలావుండినా సాహిత్యమే ఆయన జీవనం. వీరు 'స్వశక్తి' ప్రతిక సడుపుతూ పున్నప్పడే జిల్లాలోని దేశంలోని ఎంతోమంది కవులతోనూ, పండితులతోనూ వారికి స్నేహమూ, పరిచయమూ కుదిరాయి. వారి బసలో తరుచు కవులసమ్మేళనాలూ, పండితసమావేశాలూ జరుగుతూ వుండేవి. వాటి ఫలితమే కవితా సమితి స్థాపన.

అప్పలస్వామిగారు "స్వశక్తి" కార్యాలయంలో వుండగా ఒకనాడు ఒక తగుమిపి పదిహేనేళ్ళ కుర్రాణ్ణి వెంటపేసుకు వచ్చి, 'అయ్యా, ఇతడు పద్యాలు వ్రాశాడు. మీ ప్రతికలో వేయించండి' అన్నాడు. కుర్రాడు పలకగా, కొంచెం పొడవుగా వున్నాడు. విశాలమైన నుదురు, నుదుటిమీద పెద్దమచ్చ మెళ్ళో బంగారం గోవతాడూ, వొదులువొక్కా, పరాయి ఆర్జునీయంగా వున్నాడు. చేతిలోని పద్యాలు అందిచ్చాడు. 'దివ్యలోచనములు' అన్న శీర్షికతో గీతమాలిక అది. కింద శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు అని వుంది.

అప్పటికి ఆ వారం మేటకు ప్రెస్సుకి వెళ్ళిపోయింది కాకీనాడ. అయినా అందులో కొంత మేటకు తీసివేసి "దివ్య

లోచనములు" ఆ వారపు పేపరులోనే ప్రకటించారు అప్పలస్వామిగారు. తొలి కలయికలోనే శ్రీ శ్రీ ప్రతిభ గమనించారాయన. అవాళనుంచీ శ్రీ శ్రీ పురిపండా అరమరిక లేని స్నేహితులయ్యారు. కలిసి కవితా వ్యాసంగం చేశారు. వీరి ఈ కలియక నవ్యసాహిత్యంలో కొత్తరేకు విరియడానికి కారణమైంది. శ్రీ శ్రీని తమ్ముడూ అని పిలిచేవారు అప్పలస్వామిగారు.

అప్పలస్వామిగారూ, శ్రీశ్రీగారూ, వడ్డాది సీతారామాంజనేయులుగారూ - ముగ్గురూ కలిసి ఒకనాడు ఆలోచించారు. 6-5-1926 తేదీని కవితా సమితి స్థాపించారు. జిల్లాలోని ప్రసిద్ధ రచయితలను ఈ సమితిలో సభ్యులుగా చేర్చారు. ప్రథమ సమావేశం రామచంద్ర కవిగారి ధర్మాశ్రమంలో జరిగింది. ఆ సమావేశంలో మా రేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రి గారిని అధ్యక్షులుగానూ, అప్పలస్వామిగారిని కార్యదర్శిగానూ ఎన్నుకున్నారు. భమిడిపాటి చిన యజ్ఞనారాయణ శర్మగారిని ఉపాధ్యక్షులుగానూ, సబ్బివీసు సత్యకేశవరావుగారిని కోశాధిపతిగానూ ఎన్నుకున్నారు.

కవితా సమితి గురించి 1947 లో శ్రీశ్రీ ఒకచోట ఇలా వ్రాశారు. "పురిపండా, వడ్డాది సీతారామాంజనేయులూ నేనూ కలిసి ఒకరోజు కవితా సమితి స్థాపించాం. పురిపండా దానికి అఖిలాంధ్రఖ్యాతి తీసుకొచ్చాడు. అతని సంఘటనశక్తి అమోఘం. కవితా సమితి తొలినుంచీ అతని భుజస్కంధాల మీదనే సాగింది." (ఆంధ్ర శిల్పి. 1947, ఫిబ్రవరి.) ఈ సమితిలో గ్రాంథికవాదులూ, వ్యావహారికవాదులూ, సనాతనులూ, నవ్యులూ, అతినవ్యులూ - అన్ని పంథాలవాడూ

సభ్యులుగా వున్నారు. ఇందరూ, ఇన్ని రకాలవారు సామ రస్యంతో సమితిలో ఒక్క-త్రాటిమీద నడుచుకున్నారంటే దానికి కారణం అప్పలస్వామిగారు. వీరు అతి నవ్యులకోవకు చెందినవారే అయినా పురాతనులలో పురాతనులుగానూ, నవ్యులలో నవ్యులుగానూ మసలగలిగారు. అందుకనే నవ్యులూ పురాతనులూ వీరిని గౌరవిస్తూ వచ్చారు.

కవితా సమితి ఇప్పటికీ పాతికపైగా గ్రంథాలు ప్రకటించింది. వైశాఖ సంచికలు వెలువరించింది. ఎన్నో సభలు చేసింది. వార్షికోత్సవాలు జరుపుకుంది. ఎందరినో సన్మానించింది. ఎంతోమందికి జయంతులు జరిపించి మారేపల్లి రామచంద్రకవిగారి షష్టిపూర్తి ఘనంగా జరిగించింది 1933లో ఆంధ్ర కవుల ఛాయాచిత్ర ప్రదర్శనం జరిపింది. ఆయేటి వార్షికోత్సవంలో అధ్యక్షత వహించి గిడుగు రామమూర్తిగారు చేసిన ఉపన్యాసమూ - ఛాయాచిత్ర ప్రదర్శనం తెలుస్తూ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు చేసిన ఉపన్యాసమూ చరిత్ర గుర్తింపదగినవి. 10-12-33 లో సమితి రవీంద్రనాథ ఠాకూరు గారి నాహ్వనించి సన్మానంచేసింది. దీనంతటికీ అప్పలస్వామి గారి కృషి కారణం. రామచంద్రకవిగారు 1951 లో స్వర్గస్థులయ్యాక సమితి సమావేశమై అప్పలస్వామిగారిని అధ్యక్షులుగానూ, స్థానాపతి రుక్మిణమ్మగారినీ, అంగర సూర్యారావు గారిని కార్యదర్శులుగానూ, శ్రీ శ్రీ గారిని ఉపాధ్యక్షులుగానూ ఎన్నుకుంది.

దేశంలో కవులూ, రచయితలూ యావన్మందీ తమ తమ రచనా పద్ధతులు ఎలా వుండినా - సంఘీభావంతో వుండి

సారస్వత సేవకు * పూనుకున్నప్పుడే ఆంధ్రసాహిత్యానికి అభ్యుదయమని అప్పలస్వామిగారి నమ్మకం. ఆ నమ్మకంతోనే ఆయన 1928 లో సకలాంధ్ర కవి సమ్మేళనం తలపెట్టారు. అలాటి ప్రయత్నాలకు అదే ప్రథమం. సకలాంధ్ర కవిసమ్మేళనం 15-5-1928 తేదీని భీమునిపట్నంలో జరిగింది. నడకుదిటి వీర రాజుగారు ఆ సమావేశానికి అధ్యక్షులు. అప్పలస్వామిగారు కార్యదర్శి. గిడుగు రామమూర్తి, గిడుగు సీతాపతి, పారినంది జగన్నాథస్వామి, తాతా రాయడుశాస్త్రి, బుర్రా శేషగిరి రావు, పర్లాఘమిడి మహారాజు, శ్రీశ్రీ, ఓలేటి పార్వతీశము మొదలైన మహనీయు లెందరో ఆ సభలో పాల్గొన్నారు. అధ్యక్షులు తమ ముద్రిత ఉపన్యాసములో “ఇంతకాలమునకు మన దేశమున నిట్టి కవిసమ్మేళనము కలిగినది. ఇది యాంధ్ర దేశ పురోభివృద్ధికి శుభ సూచకము. ఏ తత్కార్యభారము వహించి యెల్లవిధముల పాటుపడుచున్న కార్యదర్శి మహా రాజశ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామిగారికి నా హృదయపూర్వకాభి వందనము లర్పించు చున్నాను” అన్నారు.

అప్పలస్వామిగారు సాహిత్యంలో ఆదినుంచీ కొత్త ప్రోకడలే అనుసరించారు. కొత్తప్రోకడలనే దోహదం చేశారు. కొత్తపుంత తొక్కిన యువకుల్ని ప్రోత్సహించారు. తమవరకే నవ్యత అనకుండా, కాలం వికసించినకొద్దీ నవ్యత వికసిస్తూనే వుంటుందని వారి నమ్మక. మొదట ప్రేమకవిత్వంతో సాహిత్య రంగంలో అడుగుపెట్టి, కాలంతో కాలు ముందుకివేసి అధి వాస్తవిక, అభ్యుదయ మార్గాలుకూడా ఆకళించుకుని రచనలు చేశారు.

ఈసందర్భంలో నవ్యాంధ్ర సాహిత్యవీధులు ఇలా వ్రాసింది

“పురిపండా క్రొత్త పద్ధతిని ఖండకావ్యాలు వ్రాస్తూ వచ్చి, ఈ కాలానికి బాగా స్థిరపడిన అధివాస్తవికతకు దాని తీసినవారిలో ఒకరనిపించుకున్నాడు. ఈయన కలములో ఒక దూకుడు కనిపిస్తుంది. హృదయాన్ని ఆవేశముతో తరిమి తన్నే ఆవేశ భాషాభావాలతో పురిపండా సాధించి, తర్వాత వచ్చిన గేయకవుల నేకులకు ప్రత్యక్షముగానూ, పరోక్షముగానూ మార్గదర్శకుడైనాడనవలె. ఈ విధముగా తానా నవ్యుడు అవుతూ - అతి నవ్యుడు కాకుండా వుండలేకపోతూ ఉన్న పురిపండా ఉభయ మార్గాలకు వంతైన కట్టినవాళ్ళలో చేరు తున్నాడు.”

అతి నవ్యులు అప్పలస్వామిగారిని అభ్యుదయ కవుల మూల పురుషులైన అయిదుగురిలో ఒకరుగా గుర్తించారు (నవత రెండో సంచిక).

వీరి విప్లవగేయం వినండి :

తొలినాటి సంధాలు

తుహినగిరి శిఖరాలు

ఇంకిపోతున్నాయిలే

క్రుంగిపోతున్నాయిలే.

తాత వేసిన పుంత

దైవమేలిన సంత

పల్లెరు పాకిందివే

జిల్లేడు మొలిచిందివే.

రాజు కట్టిన కోట

రాణి మెట్టిన తోట

భూతాలు గెంతాయిలే.

బామికలే నిండాాయిలే.

నల్లమందేకాని

కళ్ళిప్పనంటావు

రాతిగుళ్ళకె కాని

రాను పొమ్మంటావు

సుడిగాలి రేగిందిలే

పిడుగు గర్జించిందిలే.

నిని కవిసమాట్టు విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు ఇలా
వ్యాఖ్యానించారు :

“ఇది విప్లవ గీతం. తొలినాటి సంప్రదాలంటే సంప్ర
దాయాలు. తొలినాటి భావాలు. తుహినగిరి శిఖరాలంటే
పూర్వపుటాన్నత్యాలు. తాతవేసిన పుంతమీద పల్లేరు పాకు
పెన్నది, జిల్లేడు ములుస్తున్నది అనగా సర్వ సంప్రదాయ
చేదం జరుగుతున్నది. రాజు కట్టిన కోటలో భూతాలు
గెంతాయి, బామికలు నిండాాయి అంటే రాజ్యాంగం మారి
పోతున్నది. రాజులు పోతున్నారు. సామ్యవాదం వస్తున్నది.”

అప్పలస్వామిగారు ఎన్నో సభలకు అధ్యక్షత వహిం
గారు. ఎన్నో సభలలో ఉపన్యాసాలు చేశారు. ఎన్నో సభ
లలో కావ్యగానం చేశారు. మన విశ్వ విద్యాలయాలలో
రాడుకభాష ప్రవేశ పెట్టవలసిన అవశ్యకతను ఎన్నో సమావేశా

లలో ఉద్బోధించారు. 15-4-'62 తేదీని రాజమహేంద్రవరంలో జరిగిన శతజయంత్యుత్సవ మహాసభకు అధ్యక్షత వహించారు. 1963 జూనులో పక్షం దినాలు హైదరాబాదులో జరిగిన అఖిలభారత రచయితల శిబిరానికి అధ్యక్షత వహించారు. ఈ సభలలో వా రెంటికి కార్యదర్శిత ప్రదర్శించినదీ, భారత దేశం నలుమూలలనుంచి విచ్చేసిన రచయితల స్నేహసౌహార్ద్రా లెంతగా చూరగొన్నదీ శిబిర కార్యదర్శి, గౌహతి (అస్సాం) నివాసులు ప్రొ. తారినీచరణ భట్టాచార్య ఎం. ఏ., గారు అప్పలస్వామిగారికి వ్రాసిన ఈ వాక్యాలు చూడండి :

“You work not only the general Chairman, but also, by common consent, the most attractive person, who always spoke from his heart. Your geniality has left lasting stamp on us and you can rest assured that all the participants will long cherish your gentlemanliness and warmth of feelings. Personally I found in you a generous elder brother. I deem it a proud honour for me that I could get the affection of a distinguished writer like you.”

అప్పలస్వామిగారు కవితా సమితికే కాక ఇతర సంస్థలకు కూడా అధ్యక్షులుగా వున్నారు. కొన్నాళ్లు విశాఖ రచయితల సంఘానికి అధ్యక్షులుగా వున్నారు. ఆంధ్ర లలిత కళా సుజన రంజని మహాసభకు అధ్యక్షులుగా వున్నారు. ఓడిశాలో నయాగడ సదానంద సాహిత్య పరిషత్తుకు అధ్యక్షులుగా వున్నారు. ఎంతో కాలంనుంచి అఖిలభారత ఎ. ఇ. ఎస్ సంస్థలో సభ్యులుగా వున్నారు. ఇప్పుడు ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య

అకాడమిలోనూ, ఆంధ్రప్రదేశ్ లలితకళా అకాడమిలోనూ సభ్యులుగా వున్నారు.

—: వ్యావహారికవాది :—

1928 వరకు అప్పలస్వామిగారు గ్రాంథికంలోనే రచన సాగించారు. 15-5-1923 తేదీన భీమునిపట్నంలో జరిగిన సకలాంధ్ర కవి సమ్మేళనంలో గిడుగు రామమూర్తి పంతులు గారు అప్పలస్వామిగారిని ప్రబోధించడమూ, వారు వ్యావహారికవాదిగా మారడమూ జరిగింది. నిజంగా అది చరిత్రాత్మక సన్నివేశం. సమావేశానికి వస్తూ, “పురిపండా అప్పలస్వామిగారు ఏరీ?” అని అడిగారు పంతులుగారు గట్టిగా. “మీమీద ఇవాళ పిడుగులు కురుస్తాయి” అన్నారు అప్పలస్వామిగారి పక్కనేవున్న భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు. “భయం లేదు” అంటూ లేచి, ఎదురువెళ్ళి పంతులుగారికి అభివందనం చేశారు అప్పలస్వామిగారు. “ఏమయ్యా, మీరు ముందుకి రావలసిన యువకులు. గ్రాంథికంలో రాస్తున్నారు. మీ కవిసమ్మేళనం ఆహ్వానమున్నూ గ్రాంథికంలోనే వుంది. గ్రాంథికం కృత్రిమ భాష. అది ఎవరు వ్రాసినా తప్పులతడకే” అంటూ ఆవేదనతో ఉద్బోధించారు. అంతా విని “ఇవాళ నుంచీ నేను వ్యావహారికంలోనే వ్రాస్తాను. తమకు మాట ఇస్తున్నాను. ఆశీర్వాదించండి” అంటూ సమస్కరించారు అప్పలస్వామిగారు. ఆనందభాష్పాలతో ఆలింగనం చేసుకున్నారు పంతులుగారు. అవాళనుంచే వ్యావహారిక భాషలో కలం నడిపించడానికి దీక్ష పూనారు అప్పలస్వామిగారు. ఆ దీక్ష

ఫలితమే వ్యావహారికాంధ్ర మహా భారత అవతరణకి శారణమైంది.

5-7-33 తేదీని రామమూర్తి పంతులుగారు అప్పల స్వామిగారికి ఒక వుత్తరం వ్రాశారు. అందులో “మీరు రిచించిన ‘గుడిలోని దైవమా’ అన్న పాట చదివి చాలా సంతోషించాను. వచనరచన కూడా వ్యావహారిక భాషలో జరిగితేనేగాని, దేశభాష అన్ని పనులకూ అనుకూలముగా అందరికీ సామాన్యము కాదు అని మనవిచేస్తున్నాను” అని వ్రాశారు. ఇది కూడా అప్పలస్వామిగారిని మహా భారతం, రామాయణం, భాగవతం వంటి ఉద్గ్రంథాలు వ్యావహారిక భాషలో వ్రాయడానికి ప్రేరేపణ కలిగించింది.

—: ఒ క ప ద్యం :—

1935 ఫిబ్రవరి, మార్చి నెలలలో అప్పలస్వామిగారు విషమ జ్వరంతో బాధపడ్డారు. అప్పుడు వారి స్థితి ఎంతయినా ఆందోళన కలిగించింది. మిత్రు లెంతయినా కలవరపడ్డారు. మెలిపాకనుంచి ముద్దా విశ్వనాథంగారూ, ఎలమంచిలినుంచి మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారూ వచ్చి, వారింటనే వుండి వారి ఆరోగ్యంకోసం ఎంతయినా కృషి చేశారు. వైద్యసోదకుల ముజ్జీ సమీక్షయ్య త్రాడు, సన్యాసయ్య పాత్రుడుగార్లు పగలవక, రాత్రవక వైద్యం చేశారు. ఈ స్థితిని నూచించే అప్పలస్వామిగారి పద్యం ఇక్కడ ఉదహరించదగింది :

స్వాప్నికచ్ఛాయ లటుల వాసరము లెన్న
గడిచిపోయెను, జీవితాకాంక్ష వెలియు

తీరనేలేదు, తృప్తిత యాత్రికుడ నేను,
ఓయి వికటాట్టహాస మృత్యుగ్రమూర్తి !
అపుడె నిలిచితివేల నా ప్రాంగణాన ?

మృత్యువు తప్పింది. కాని, ఆ కాలంలోనే వారి స్నేహితులు భమిడిపాటి చిన యజ్ఞనారాయణశర్మ, సీతానాథ్ దేవు కాలం చెయ్యడం వారి నెంతయినా కుంగదీసింది.

—: వ్య వ హ ర్త :—

1938 నుంచి సాలూగు రాజకుమారి కామిలీప్రసాదు సామంతుగారి ఒడిశాలోని ఎస్టేటు మేనేజ్ చెయ్యవలసిన బాధ్యత అప్పలస్వామిగారికి తటస్థించింది. తమ భర్త సీతానాథ్ దేవు, మామ గోపీనాథ జగదేవు వరసగా 1935, 1938 సంవత్సరాలలో కాలం చెయ్యడమూ, కుమారుడు చిన్నవాడు కావడమూ కారణంగా సామంతుగారు అప్పలస్వామిగారి సహాయం అర్థించారు. వెనుక సాలూగుగారు వారి కుండిన అనుబంధం పురస్కరించుకుని అప్పలస్వామిగారు అంగీకరించి సామంతుగారికి సాయపడుతూ వచ్చారు. ఎస్టేటు ఎంతో అభివృద్ధికి తెచ్చారు. సామంతుగారి కుమారుడు ప్రయోజకుడయ్యాక, ఆస్తిలో సగం విక్రయించి, చెడుదారి తొక్కడంతో తల్లి కామిలీప్రసాదుగారు హిందూస్త్రీల సత్వరక్షణ చట్టం ప్రకారం పూర్వీ భువనేశ్వరం సబు జ్జి కోర్టులో దావా వేశారు. ఈ దావా ఆ ప్రాంతంలో పెద సంచ సంకలిగించింది. ఇందులో అప్పలస్వామిగారు న్యాయపక్షమైన తల్లిగారిపక్షం వహించారు. కుమారుడు అనర్థమార్గం తొక్కినా

అప్పలస్వామిగారు సత్యమార్గాన్నే దావా నడిపించారు. అక్రమాన్ని ఎదిరించడానికి ఎంతయినా పాటుపడ్డారు. కుమారుడు తల్లిగారిని అసురధిప స్వగృహంలో యాతనలపాలు చెయ్యడానికి పూనుకోకుండా పక్కగ్రామం కరడా అగ్రహారంలో ఆమెకు అన్నివిధాలా భద్రత కలిగించారు. దావాలో అవసరమైన రికార్డు, సాక్ష్యమూ సమకూర్చి తమ వ్యవహారజ్ఞానం ప్రదర్శించారు. సబ్జడ్జికోర్టులో కామిలీప్రసాదుగారు పూర్తిగా విజయం పొందారు. అసురధిప, కరడా గ్రామాలు పూరీ నయాగడ సబ్ డివిజనులోనివి. కామిలీప్రసాదుగారు సాలూరు రాజు కుమార్తె. ఈమె మామ గోపీనాథ జగదేవు గంజాం పాలూరురాజు తమ్ముడు. అత్తగారు నయాగడరాజు కుమార్తె చంద్రమాళిజమ్మా సామంతు. దావాపడిన ఆస్తి జగదేవుగారి స్వాధీనం.

—: గ్రంథ రచన :—

అప్పలస్వామిగారు అతి బాల్యంనుంచీ గ్రంథ రచన చేసినా వారి తొలి గ్రంథం 'రాట్నపతాకం' 1923లో వెలువడింది. అంతకిముందు ఆయన 'ప్రమదా పరిణయము' అని గద్య పద్యాల గ్రంథ మొకటి వ్రాశారు. కాని బాల్యరచన కావడంచేత ప్రకటనయోగ్యం కాలేదు. రాట్నపతాకం చిన్న కందపద్యాల గ్రంథం. ఇందులో గాంధీమహాత్ముడి రాట్న సందేశం గానం చేశాడు కవి. అనంతరం అప్పలస్వామిగారి "ముహమ్మదు చరిత్ర" 1927లో వెలువడింది. ఆనాటి ఖలాఫత్ ఉద్యమం అనుసరించి హిందూ ముహమ్మదీయ సమ్మేళనం

కోరుతూ వ్రాసిన చిన్న గ్రంథం ఇది. దీనిని పరామర్శిస్తూ 4-1-23 హిందూ ప్రతిక ఇలా వ్రాసింది.

“This book narrates in simple Telugu, the life and teachings of Mohomed and is calculated to promote Hindu Muslim unity. It explains that the religion propounded by the Prophet is fundamentally the same as the Hindu religion.

1927 లో వారి “మురళీధ్వనీ”, 1931 లో వారి “ఉత్కల పతనము” వెలువడ్డాయి. ఉత్కల పతనం రచన 1928 కి ముందే జరిగింది. కనుకనే అది ప్రౌఢమైన గ్రాంథికం లోనే వుంది. దీనికి ముందుమాట వ్రాయుచు శ్రీ మారేపల్లి రామచంద్ర కవిగారు ఇలా వ్రాశారు.

“అప్పలస్వామిగారు ఆంధ్ర పాఠకలోకమునకు క్రొత్త వారు కారు. తెలుగువారి అభినందనమునకు పాత్రులు. కవితా సమితి కార్యదర్శిగా ఉండి ఈయన చేయు భాషాసేవ ఎంతయు ప్రశంసనీయము. వీరి ఉత్కల పతనము రచన రసవంతమగుటచే నా మదిని రంజింపగలిగె.”

మురళీధ్వనిని పరామర్శిస్తూ 1929-1930 సమదర్శిని ఉగాది సంచికలో సబ్బనీసు సత్యకేశవరావుగారు ఇలా వ్రాశారు.

“ఈ మురళీధ్వని యందలి భాష సరళముగ నున్నది. కవిత్వము చాలవరకు సలక్షణముగనే యున్నది. ధార యనర్గళము; భావము లుదారములై, నీతిదాయకములై, దేశభక్తి ప్రధానములై యలరారుచున్నవి. ఇందు సాంఘిక విషయముల

కంటే కవిత్వ స్వతంత్రత మెండు; కవిత్వ స్వతంత్రతకంటే దేశభక్తి యధికము; దేశభక్తికంటే ప్రేమ యత్యధికము. ప్రేమయే ఈ ఖండకావ్యమున ప్రధాన రసము. ఇది యాహ్లాద కరముగ నున్నది.”

మొరళీశ్వరి ప్రకటన తరువాత అప్పలస్వామిగారి కవిత్వంలో ఎంతో మార్పు వచ్చింది. సరికొత్త పోకడల నాకళించుకుని గేయాలూ, ఖండకావ్యాలూ వ్రాశారు వారు. వాటి ఫలితమే సౌదామిని, పులిపంజా కావ్య సంపుటాలు. వీరి సౌదామిని కొన్ని పద్యాలూ, గేయాలూ శ్రీశ్రీ ఆంగ్లంలోకి అనువదించారు. దీని మొదటి ముద్రణ 1947 లోనూ, రెండో ముద్రణ 1951 లోనూ జరిగాయి.

సౌదామిని ఒడియాభాషలో కూడా భువనేశ్వరమిశ్ర ఎం. ఏ. గారు అనువదించారు.

“వచనరచన కూడా వ్యావహారిక భాషలో జరిగితేనే కాని, దేశభాష అన్నిపనులకూ అనుకూలముగా అందరికీ సామాన్యముకాదు” అన్న గిడుగు రామమూర్తిగారి ఉపదేశం అక్షరాలా నమ్మారు అప్పలస్వామిగారు. సామ్యవాద సిద్ధాంతం ప్రకారం తొండి గుడ్డలతోపాటు మన విజ్ఞానం కూడా అందరికీ అందుబాటు కావాలంటే అది వ్యావహారిక భాషవల్లే సాధ్యపడుతుందనీ విశ్వసించారు. ఆ విశ్వాసంతోనే ఓంప్రథమంగా 1851 లో కవిత్వయంవారి మహాభారతం వ్యావహారిక భాషలో వ్రాయడానికి బద్ధకంకణం లయ్యారు. వారి మహత్సంకల్పం సఫలమైంది. వారు శ్రీకారం చుట్టిన ముహూర్తం శుభ ప్రదమైంది. వారు వ్యావహారిక భాషలో మహా భారతం

వ్రాస్తున్నానడంతోనే దేశంస్వాగతంపలికింది. కృష్ణాపత్రికవంటి పత్రికలున్నూ “వీరు అంధ్రదేశానికి చేస్తున్న మహోపకారం అమూల్యమైంది” అని ప్రోత్సహించాయి. విరాళాలు సేకరించి సాయపడ్డారు ఆ పత్రికలు శ్రీ బిరుసుమంతి సింహాచలం, శ్రీ కొల్లూరు వీరభద్రరావు మొదలైనవారు. భారత రచన నిరాఘాటంగా సాగి పోయింది. దేశం నలుమూలలనుంచి అపూర్వమైన ఆమోదం లభించింది.

మొదట విరాటాద్యోగాల సంపుటం 1952 లో వెలువడింది. పుస్తకం బయటికి వచ్చిననాడే 5-12-52 తేదీని కళాభివర్ధనీ పరిషత్తువారు రాజమండ్రిలో వాణిని సమ్మానించారు. పండితులకూ, కవులకు తేనీవిందు చేశారు. 20-12-52 తేదీని విశాఖ రచయితల సంఘం యాజమాన్యం క్రింద విశాఖపట్టణం పౌరులు వారికి ఘనమైన సమ్మానం జరిపారు కాశ్మీరు శాలువా, నవరత్నాల ముద్రిక సమర్పించారు. 2,500 రూపాయలు నిధి బహూకరించారు. వివిధ సాహిత్య సంస్థలు సన్మాన పత్రాలు సమర్పించారు. పలువురు కవులు పద్య పుష్పా లర్పించారు. 26-4-53 తేదీని అనకాపల్లి పౌరులున్నూ సన్మానించారు. తెన్నేటి విశ్వనాథంగారి అధ్యక్షతను సభ జరిపి ‘మహాకవి’ అని బిరుద మిచ్చారు.

భారత రచన నిరాఘాటంగా సాగిపోయింది. పద్దెనిమిది పర్వాలూ ఏడు సంపుటాల్లో వెలువడ్డాయి.

1954 లో అప్పలస్వామిగారి భగవద్గీత వాడుకభాషలో వెలువడింది. 10-10-54 తేదీని దీని ఆవిష్కరణ మహోత్సవం విశాఖలో ఘనంగా జరిగింది.

1957 లో వీరి వీరభారతం వెలువడింది. 1857 స్వాతంత్ర్యసమర చరిత్ర ఇది. గ్రంథం చదివి పండిత శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు వ్రాసిన లేఖ ఇక్కడ ఉదహరిస్తే చాలు గ్రంథ ప్రాశస్త్యం వెల్లడి అవుతుంది.

“మీ రచన (వీరభారతం) చాలా గొప్పగా వుంది. పది పన్నెండేళ్ళ ఈలోపున తెలుగులో యిలాంటి గ్రంథం రాలేదు. అంటే అదివరకు వచ్చిందని కాదు.

విషయం చాలా గొప్పది. మన రక్తంలో మిళితమైనది. మన జీవస్రవంతిలో ఒకప్పుడు ధారాళంగా ప్రవహించిన్నీ వుండినది. అదికాదు చెప్పడం. మీ రచన చాలా గొప్పగా వుంది. ఆ గొప్పతనం దానికి వాడుక భాషవల్ల చాలా హెచ్చింది. విషయానికి తగిన భాష. భాషకు తగిన శైలి.

నా నమ్మకం ఏమిటంటే ?

నేను జన్మపరంపరా సిద్ధాంతం నమ్మేవాణ్ణి.

దాన్నిబట్టి నా భావన ఏమంటే ?

మీరు ఆ (1857) విప్లవం కల్లారా చూశారు. ఇంగ్లీషు వాళ్ళ ఆ రాక్షసత్వం మీకు అస్థిగతం అయిపోయింది. ఇంతే కాదు. ఆ విప్లవంలో మీరు పాలు పుచ్చుకున్నారు. ఇటు దేశీయులను ప్రబోధిస్తూ అటు శత్రువులను కుప్పతెప్పలుగా కూల్చిన్నీ వేశారు. అప్పుడు మీరు కత్తి విసిరి అంతపనీ చేసే వుండకపోతే, కలంపట్టి ఆప్పుడింత హృదయం స్పందించేటట్లు మీరు రాయగలిగి వుండేవారుకారు. రక్తం ఇంత వుడుకెత్తే టట్టున్నూ మీరు రాయగలిగి వుండరు.

మరి, నా బాధ ఏమిటంటే,

వెర్రి వెల్పాటిన్నేను.

యుద్ధం చేసి వుండన్నేను. ఆ విప్లవం చూడనైనా చూశానో లేదో? అసలు ఆ సమయాన నేనున్నానో లేనో కూడా?

కాని, మీ రచన చదవగా నాకున్నా అది ఆత్మానుభవం అన్నట్టునిపించింది.

మీ జీవితం మిక్కిలి ధన్యం.

మీ మహాభారతం నేను కాదనను, కాని మీకు శాశ్వతస్థితి కలిగించేది వీరభారతం. జాతీయ నిర్మాతల్లో మీ రొకరని ముందు ముందు (పరశ్రేయస్సహనం ఎరగని ఇప్పటి తరం కాదు) జాతి అంతా గుర్తించి మిమ్ము ఆరాధిస్తుంది.

మీరు నాకు ఆత్మీయులు.

ఇందుకు నేను గర్విస్తున్నాను.”

1959 లో అప్పలస్వామిగారి రామాయణం ఏడు కొండలూ వెలువడ్డాయి.

1962 లో వీరి భాగవతం మూడు సంపుటల్లో వెలువడింది.

మహాభారతం, రామాయణం, భాగవతం వాడుక భాషలో వ్రాసి ఆంధ్ర ప్రదేశ్ కానికి శాశ్వతమైన మహాపకారం చేశారు అప్పలస్వామిగారు. వారి జీవితమున్నూ సార్థకం చేసుకున్నారు.

మహాభారత ఆవిష్కరణ సమయంలో అప్పటి మధ్య ప్రదేశ గవర్నరు డా. భోగరాజు పట్టాభి సీతారామయ్యగారు ఇలా వ్రాశారు :

“శ్రీ పులిపండా అప్పలస్వామిగారు నాకు చిరకాల పరిచితులే కాక ప్రేమమిత్రులని కూడా చెప్ప సాహసించు చున్నారు. మహాభారతము వ్యావహారిక భాషలో వ్రాయుట సాహసమగు యత్నము. వ్యావహారిక భాషను వృద్ధిచేయు టకు గ్రంథ రచనయే తగు సహకారము నొసంగ గలదు. వాదోపవాదములు కంఠశోషకు కారణములు. వీనిని అతిక్రమించి, శ్రీ అప్పలస్వామిగారు గ్రంథ రచనకు పూనుకొనుట శ్లాఘనీయము. వీరికి చేయు సత్కార సమయమున నా యభి సందనములు ఇందుమూలముగా నంపుచున్నాను.

భో. పట్టాభి సీతారామయ్య
10-12-52'

పై గ్రంథాలు కాక అప్పలస్వామిగారు వ్యాసావళి (అనుదితం), సౌదామిని (అము), పులిపంజా (అము) జగద్గురు శంకరాచార్య (1957), భోమాణ ఆరగుంత (1956), విశ్వకథావీది (ఆరు భా), పిల్లల కథాసాగరం (1957), సంక్రమభారతం (అము), ముందడుగు (అము), అభిజ్ఞాన శాకుంతలం (అము), వాత్సల్యసీమం (అము), హంకేరీ విప్లవ (1960), మట్టిమనుషులు (1958), అమృతసంతానం (1963)

దేవీ భాగవతం (అము) మొదలైనవి అరవై గ్రంథాలకు పైగా వ్రాశారు. హిందీ, ఇంగ్లీషు, సంస్కృతం, ఒడియా, బాంగ్లా భాషలనుంచి ఎన్నో అనువాదాలు చేశారు. బాంగ్లా సాహిత్య చరిత్ర వ్రాశారు. ఒడియా స్త్రీ రచయితల చరిత్ర వ్రాశారు. వివిధసాహిత్యాలమీద ఎన్నో వ్యాసాలు వ్రాశారు. ఒడియాలో ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్ర వ్రాశారు. అఖిల భారత సాహిత్య అకాడమీవారి నిర్దేశంతో ఒడియానుంచి “మృత్యుమనుషులు”, “అమృత సంతానం” నవలలు తెలుగు చేశారు. ఈ అనువాదాలు మనప్రతికలన్నీ ముక్తకంఠంతో ప్రశంసించాయి. అమృత సంతానం పరిచయం చేస్తూ 12-1-64 ఆంధ్రప్రభ ఇలా వ్రాసింది :

“ఇంతటి అద్వితీయమైన రచనని భాషాంతరీకరణం చెయ్యడం సులభంకాదు. దాదాపు అసాధ్యం - కాని శ్రీ పురి పండా అప్పలస్వామిగారు ఈ దుస్సాధ్యమైన కార్యాన్ని విజయ వంతంగా సాధించారు. ఆయన మహాభారతాన్ని తెనిగించడం కంటే, ఈ నవల తెనిగించడంవల్ల ఎక్కువ ప్రజాసేవ చేశారు. సాధారణంగా తర్జుమాలలో భాష హింసపడుతుంది. మూలం లోని భావంలో అంతో ఇంతో తరుగు వస్తుంది. కాని ఈ నవలలో ఏదీ జరుగలేదు. పైగా అతిమధురమైన తెలుగు నుడికారంతో, ఆదికావ్యంలో వున్న కవితా గాంభీర్యం నిలబడింది. ఇదే, ఇంగ్లీషులో ఇంతటి సమర్థమయిన అనువాదం జరిగివుంటే - ప్రపంచ సాహిత్యంలో బహుమతి సందుకునే

పుస్తకం అయి వుండేది. సాహిత్య అకాడమికి, పురిపండా అప్పలస్వామిగారికి జోహార్లు.”

విశాలాంధ్ర సమీక్షిస్తూ 22-12-63 తేదీన ఇలా వ్రాసింది :

“మూలరచయిత ప్రతిభకు ఎంతో వన్నె తెచ్చి, రమ్యమైన శైలిలో మధురంగా తెనిగించిన పురిపండా అప్పలస్వామిగారి ప్రతిభ ప్రత్యేకించి పేర్కొన దిగింది. ఆయన అనువాదం మూలానికి ఒక అందమైన ఆభరణం.”

మట్టిమనుషులు పరామర్శిస్తూ 13-4-53 విశాలాంధ్ర ఇలా వ్రాసింది :

“దీన్ని గొప్పగా అనువదించారు శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామిగారు. శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారి అనువాదాలు చదివాక మళ్ళా అంత పకడ్బందీఅయిన అనువాదం ఈరవలాను వాదమే నేమో అనిపిస్తుంది. అనువాదకుల ప్రతిభ మూల గ్రంథానికి వన్నె దిద్దగలిగినట్టుంది.”

1958 అక్టోబరు త్రివేణి ఇలా వ్రాసింది :

“The translation is accomplished with remarkable success by Sri Appalaswamy, himself a writer with an established reputation, and serves to familiarise the people of all the different parts of Andhra with the spoken language of the region bordering on Orissa, and thus incidentally to foster mutual understanding

among the Telugu speaking people of the different regions within Andhra too."

అప్పలస్వామిగారి 'ప్రాచీనయోధ స్మృతి' ఆ సంవత్సరం వెలువడిన ఉత్తమ కవితలలో ఒక్కటిగా గణించి, హిందీలోకి అనువదించి 1954-55 భారతీయ కవితలో చేర్చారు. వారి "ఒడిశా పాలేరు పాటలు" సింధీభాషలో అనువాదమై బొంబాయినుంచి వెలువడే 'కూంజ' సాహిత్య పత్రికలో వెలువడింది. (మే, 1964).

కవిత్వయంవారి భారతం వాడుకభాషలో పూర్తిచెయ్యడమేకాక, శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు కెండున్నరపర్వాలు వ్రాసి ఒదిలిపెట్టిన వ్యాస మహాభారతం కూడా అప్పలస్వామిగారు పూర్తిచేస్తున్నారు.

అప్పలస్వామిగారి సాహిత్య సేవను గుర్తించి ప్రభుత్వంవారు వారికి 1961 నుంచి మాసిక సాహిత్య భృతి ఇస్తున్నారు.

అప్పలస్వామిగారు కవి; నవ్యకవి, కథకుడు, విమర్శకుడు, వ్యాసకర్త, గొప్ప అనువాదకుడు, ఆంధ్ర సారస్వతంలో విప్లవపరిణామాలకు దోహదం కలిగించిన సాహిత్యయోధుడు, వ్యావసారిక భాషలో ప్రామాణికమైన ఉద్గ్రంథాలు వ్రాసి సార్థకతగన్న ప్రసిద్ధ రచయిత, మంచి వక్త, సాంఘికసేవకుడు, ప్రగతిభావాలున్న దేశభక్తుడు, సహృదయుడు, స్నేహశీలి. వీరి రచనలనుంచి,

“కోడలు అనైనా ఆలోచించాడు కాదు, దాసీగా చేసుకున్నాడు అంధమహారాజు. ఆ మహానుభావుడి దగ్గరికే మళ్ళీ మావాళ్లు బయల్దేరితే, వీళ్ళతోసహా నేనూ వెళ్ళి, అతగాడికి కోడలికం చేయమంటావా? కాక, దాసీవని చేయమంటావా నన్ను? ఏం చెయ్యాలో నువ్వే చెప్పు మరి!”

“ఇదిగో, దుశ్శాసనుడి వేళ్ళలో తెగిపోగా మిగిలిన సగం ఇది” అంటూ గబాల్న సిగముడి విప్పింది. నల్లని మహా సర్పంలా వేలాడుతూన్న ఆ వేణీభారం ఎడమచేత్తో పట్టుకు నిలబడింది. వెళ్ళి కృష్ణుడిముందు పెట్టింది. “చూడు, కౌరవ సభలో సంధిమాట వచ్చేటప్పుడు దీన్నిమాత్రం మరిచిపోవద్దంటా. ఈ జుత్తుపట్టి ఈడ్చాడే వాడు, ఆ ఈడ్చిన చెయ్యి యుద్ధంలో తెగి కిందపడాలి. వాడి కట్టెతోకూడా అది ఇంతింత తునకలై బుగ్గిలో కలిసిపోవాలి; మాసిపోవాలి. అది కళ్ళతో చూసినప్పుడు - అప్పుడుకాని నాలో వుడుకు చల్లారదు. అన్నా, సామాన్యంగా చల్లారే చిచ్చేనా ఇది! ఇంతకీ కారణం - వాడున్నాడే - ఆ దుర్యోధనుడు - వాడి పీనిగ నా కాళ్ళముందు కళ్ళారా చూడకనేపోతే - భూతమంత గద మోసుకు తిరుగుతూన్న భీముడి బాహుబలం, తాటిపట్టంత గాండీవం వేసుకు బయల్దేరిన అర్జునుడి పరాక్రం ఎందుకూ - తగలెయ్యనా అంటా. ఎన్నాళ్ళని, ఎన్నాళ్ళని చిచ్చు వొళ్ళో పెట్టుకున్నట్టు ఈ క్రోధం భరించనూ!”

—వ్యా. ఆం. మహాభారతం.

“చందమామ ఆకాశం మధ్యకి వచ్చాడు. పుచ్చ పువ్వులా వెన్నెల అంతటా వెదజల్లుతున్నాడు. ఆవులమందలో మడించిన అబోతులా ఆకాశంమీద అవుపిస్తున్నాడు. లోకుల బాధలన్నీ పోగొడుతున్నాడు. సముద్రం పొంగిస్తున్నాడు. భూమిలో మందరపర్వతంమీది శోభలాగ, మునిమాపువేళ సముద్రంలో శోభలాగ, నీళ్ళలో పద్మాల శోభలాగ, చంద మామలో శోభ వెలిగిపోతూ వుంది.

“ఆకాశంమధ్య చందమామ వెండిపంజరంలో రాజ హంసలా వున్నాడు. మందరపర్వతం గుహలో సింహంలా వున్నాడు. మదపుటేనుగుమీద వీరుడిలా వున్నాడు. వాడి కొమ్మల అబోతులా వున్నాడు. శిఖరాల తెల్లకొండలా వున్నాడు. బంగారు దంతాల ఏనుగులా వున్నాడు. పదహారు కళలతోనూ వెలిగి పోతున్నాడు. మంచుబురదా, మచ్చా లేకండా ప్రకాశిస్తున్నాడు. ఇతర గ్రహాలు కనపడకండా ప్రకా శిస్తున్నాడు. స్వచ్ఛంగా, లక్షణంగా ప్రకాశిస్తున్నాడు. రాతి మీద నుంచున్న సింహంలా వున్నాడు. మహా యుద్ధంలో గజేంద్రుడిలా వున్నాడు. రాజ్యంచేస్తున్న రాజులా వున్నాడు.”

—రామాయణం.

“1857 స్వాతంత్ర్య సమరానికి సాంకేతిక చిహ్నాలు ఎర్రపద్మమూ, చపాతీ ఎంత గంభీరమైన సాంకేతికాలివి ? ఏ విప్లవ రుషి కల్పన ఇది ! గ్రామాలకి చపాతీ, పటాలానికి ఎర్ర పద్మం.

• “ఉన్నట్టుండి ఒక వూళ్ళోకి చపాతీ వచ్చేది. ఊరి చాకీ దారు చేతి కందేది. అతడొక చిన్న ముక్క కొరికేవాడు. ఊళ్ళోవాళ్ళకి ప్రసాదం పంచిపెట్టేవాడు. తరవాత ప్రక్క వూరికి చపాతీ అందించేవాడు. ఈ చపాతీ వచ్చిందంటే చాలు, వూరువూరంతా గుప్పుమనేది. చపాతీ తిన్నవూరు స్వాతంత్ర్య సమరాహ్వానం అంగీకరించిందన్నమాట. దేశంకోసం, ధర్మం కోసం ప్రాణాలర్పించడానికి సిద్ధపడిందన్నమాట. శపథం చేసిందన్నమాట. ఫరంగి పురుగులు హతవారి, తల్లిసంకెళ్ళు విడిపించడానికి నడుం కట్టిందన్నమాట.” —వీరభారతం.

17-8-0

శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు

Blank Page

శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు

వరంగల్లునగరంలో - బాగా సంపన్నమైన కుటుంబంలో పందొమ్మిదివందల పదిహేడవ సంవత్సరం - ఆగష్టు నెల - ఆగస్టు 12న అయిదో తారీఖున జన్మించాడు శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు.

కలవారి యింట పుట్టి పెరగడంవల్ల జీవితం ఏమాత్రం వడిదుడుకులు లేకుండా సాగిపోసాగింది. దినదిన ప్రవర్థమాన మవుతూ విరాజిల్ల సాగారు. మెట్రిక్యులేషన్ వరకూ సానుమ కొండలో విద్యాభ్యాసం గావించారు. మద్రాసు యూనివర్సిటీలో బి. ఏ., పట్టం పొందారు.

బానిస భారత దేశం స్వాతంత్ర్య కోసం తపించి పోసాగింది. నిరంకుశ నైజాం ప్రభుత్వం, తెలుగునేలను చీలదీసి ప్రత్యేకరీతి నీతులతో పరిపాలింప దొరకొన్నది. దేశంలో మహోదృత రూపంలో స్వాతంత్ర్య సమర వెల్లువలు ముంచెత్తు తూన్నా వాటి ప్రభావం తగినంతగా నైజాం పరిపాలిత ప్రాంతంలో ప్రస్ఫుటింపలేదనే చెప్పాలి.

శ్రీ రామానుజరావు బి. ఏ., పట్టం పొందిన అనంతరం గ్రంథాలయోద్యమంలో రెండు సంవత్సరాలు పాల్గొన్నారు. ఆ పిదప రెండేళ్ళు యువజన కాంగ్రెసులో కర్తవ్యనిష్ఠతో పనిచేశాడు. హైద్రాబాదు సంస్థాన జాతీయోద్యమంలో సన్నిహిత సంబంధం వుంది ఆయనకి.

ప్రజాసేవలో జీవితాన్ని గడపాలనే అభిలాషగల అనేక మందికే కలిగినట్లుగానే శ్రీ రామానుజరావుకు కూడా న్యాయ వాది కావాలనే కోరిక కలిగింది. పెంటనే నాగపూరు విశ్వ

వీచ్యాలయంలో ప్రవేశించారు. ఎల్.ఎల్.బి. పరీక్షలో కృతార్థులై - తిరిగినచ్చి న్యాయవాద వృత్తి ప్రారంభించారు.

న్యాయవాదవృత్తిని స్వీకరించినా ఆయనకు సాహిత్యోద్యమంలో ఎంతో అభిమానం. అందుకని “శోభ” అనే ఉన్నతశ్రేణికి చెందిన సారస్వత మాసపత్రికకు సంపాదకులుగా రెండు సంవత్సరాలు పనిచేశారు.

తెలంగాణ రాజకీయాలు క్రమక్రమంగా అస్తవ్యస్తమై వికృతరూపం ధరించ సాగాయి. విశ్వంఖిలత్వం పెచ్చుపెరిగింది. దౌర్జన్యం - దోపిడీలు పెచ్చురిల్లాయి. హైదరాబాదు సంస్థానం స్వతంత్ర్య ప్రతిపత్తితో వుండిపోవాలనే కాంక్ష ముస్లిమ్ నాయకులలో పొడచూపింది. స్వతంత్ర హైదరాబాదు నినాదాలు నలుచేరగులా వినిపించ నారంభించాయి. ఇదే సమయమనుకున్న కొంతమంది మత దురహంకారులు గూండా లను అమాయక ప్రజానీకంపైకి పురిగొల్పారు.

రజాకారు ఉద్యమం ఒకవైపు - కమ్యూనిష్టు గోరిల్లా యుద్ధం మరోవైపు, వికృత వికటహాసాలతో తెలంగాణ మొత్తాన్ని కదిలించివేయ సాగాయి. ఏ క్షణంలో ఏ పచ్చటి సంగసంగం మట్టిగొట్టుకు పోతుందో ఎవరూ చెప్పలేనంత దౌర్భాగ్యస్థితికి వచ్చింది నిజాం సంస్థానం.

సాహిత్యోద్యమంలో జీవయాత్రను సాగించాలనుకున్న శ్రీ రామానుజరావు హృదయంలో ఈ రాక్షస రాజకీయ విధానాలు చాలా ఆవేదనను కలిగించాయి. ఈ ఘోరాతిఘోరమైన అభివృద్ధి నిరోధక విధానాలను ఎదుర్కొని రూపుమాపడమే తక్షణ కర్తవ్యంగా ఆయనకు పొడగట్టింది. అందుకు

తన భావాలను విరివిగా ప్రచారమయ్యేలా చూడటం అననరం. అందుకు తాను నడుపుతోన్న సారస్వత మాసపత్రిక తగిన సాధనగా తోచలేదు. అందుకు అనువైన సాధనకోసం ఆలోచిస్తూండగానే అంతవరకు వారపత్రికగా నడుస్తోన్న “గోలు కొండ” పత్రిక దినపత్రికగా మారింది. అందులో శ్రీ రామానుజరావు ఉపసంపాదకులుగా అయ్యారు. ఎదురుచూచిన అవకాశం ఇందుమూలంగా దొరికింది. నాటినుండి నాలుగు సంవత్సరాలపాటు అందులో పనిచేశారు. తాను ఏ అభివృద్ధి నిరోధక విధానాలను ఎదుర్కోవా లనుకున్నారో అందుకు తగిన విధంగా తమ భావాలను విస్తృతరూపంలో ప్రచారమయ్యేలా ప్రయత్నం సాగించారు.

భారతదేశం స్వాతంత్ర్యం పొందింది. సంస్థానాలు మెల్లమెల్లగా విలీనమయ్యాయి. ఎంతో రక్తపాతంతో - మతోన్మాదంతో కళ్లోలితమైన హైదరాబాదు సంస్థానం కూడా పోలీసుచర్య అనంతరమే అయినా దేశం మొత్తంలో కలసి పోయింది.

అనంతరం శ్రీ రామానుజరావు సారస్వత పరిషత్తు అభివృద్ధికిగాను అశేషకృషి సాగించ సాగాడు. తెలంగాణా సాహిత్య విమర్శకులలో అగ్రగణ్యులుగా కీర్తి నందారు.

నిజానికి న్యాయవాద వృత్తి అంటేనే ఆయనకు ఎంతో ఇష్టం. ఆ వృత్తిలో గొప్ప స్థానాన్ని పొందాలనే ఆయన అభిలాష. కాని పరిస్థితులు విచిత్రంగా ఆయనను నడిపించాయి. అనేక ఉద్యమాలలో ఆయన మనఃపూర్వకంగా పనిచేసి వాటి అభివృద్ధికి కారకులయ్యారు.

సహచరులను కూడగట్టుకుని వారిచేత అవసరమైన పనులను చేయించ గలగడంలో మహా నేర్పరి. తెలంగాణా లోని ప్రధాన సాంస్కృతిక సంస్థ అయిన ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తుకు నాయకత్వం వహించి అత్యున్నతస్థితికి తెచ్చింది శ్రీ రామానుజరావే" నని అనేకులచేత శ్లాఘింపబడ్డా రాయన.

ఆంధ్రరాష్ట్రం ఏర్పడింది. అది సమగ్రమైన ఆంధ్ర రాష్ట్రం కాదనీ, తెలంగాణాతో కూడిన సమగ్ర ఆంధ్ర రాష్ట్రాన్ని సాధించడానికీ, ఆంధ్రజాతి సర్వతోముఖాభివృద్ధికీ పూనుకోవటానికి నాయకులంతా బద్ధకంకణులై కృషిచేయ వలసివుందనీ ఎలుగైతి చాచినవారిలో శ్రీ రామానుజరావు కూడా ఒకరు.

“హైదరాబాదులో స్వాతంత్ర్యోద్యమము” అనే గ్రంథాన్ని వ్రాశారు. శ్రీ అయ్యదేవరవారితోనూ - మరికొంత మంది పెద్దలతోనూ కలిసి విశాలాంధ్ర నిర్మాణోద్యమాన్ని నడిపారు. లక్ష్యం సిద్ధించింది. విశాలాంధ్ర ఏర్పడింది. — “విశాలాంధ్ర వచ్చింది” అన్న పేరుతో ఓ పుస్తకం వెలువరించారు.

శ్రీ రామానుజరావుతో సంబంధంలేని సారస్వతసంఘం గానీ, విద్యాసంస్థగాని రాష్ట్రంలో ఏదీ లేదనడం ఆశ్చర్యపోవలసిన విషయంకాదు. కొంతకాలం ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం సెనేటులోనూ - రాష్ట్ర ప్రభుత్వ విద్యా సలహా సంఘంలోనూ, ఇతర అనేక సంఘాలలోనూ శ్రీ రామానుజరావు సభ్యత్వం పొందారు. కేంద్ర సాహిత్య ఎకాడమీ

కొన్ని సభ్యులు. సాహిత్య ప్రతినిధిగా రాజ్యసభలో స్థానం పొందారాయన.

ఆయనకు ప్రాచీన సాహిత్యంలోని భారతం, భాగవతం అంటే ఎంతో ఇష్టం. తెలుగులోని తియ్యదనాన్ని హిందూ స్త్రీవారికి తెలియజేసేందుకు ఉరుదూలో తెలుగు సాహిత్య చరిత్రను ప్రచురించారు. హాలీ, గాలీబ్ అంటే అపరిమిత ఆదరం. మాలానా షిల్లీ నచన రచయిత ఆయనకు చాలా ఇష్టుడు. జాతీయోద్యమానికి సంబంధించినంత వరకూ హాలీ రచనలను తెలుగులో ప్రచురించారు వారు.

తాగుూ శతవార్షిక జయంతి సంఘ కార్యదర్శిగా - గురజాడ శతవార్షిక జయంతి సంపుటి సంపాదకులుగా ఎంతో ఓర్పు నేర్పులతో పనిచేశారు శ్రీ రామానుజరావు.

వారు అనేకపు స్తకాలు వ్రాశారు. అందులో 'నవ్య కవి తానీరాజనము' - 'సారస్వత నవనీతం' - 'వ్యాసమంజూష' అనేవి సాహిత్య విమర్శకాలు. 'పచ్చతోరణము' పద్యాలు. 'విశాలాంధ్ర రాష్ట్రము' - 'హైదరాబాదులో స్వాతంత్ర్యోద్యమము' - 'విశాలాంధ్ర వచ్చింది' అనేవి రాజకీయ సంబంధ మైనవి. 'నవనీతం' అనేది సాహిత్య వ్యాసాల సంపుటి. - 'తెలుగు సీమలో సాంస్కృతిక పునరుజ్జీవనము' అనేది సంస్కృతికి చెందింది. - 'మనదేశము' - 'తెలుగుదేశము' - 'జవహర్ లాల్ నెహ్రూ' - 'గౌతమ బుద్ధ' - 'ఆదిమ నివాసులు' అనేవి బాల సాహిత్యం. ఉర్దూలో 'తెలుగు సాహిత్య చరిత్ర' అనేది వెలువడింది.

శ్రీ రామానుజరావు పొట్టిమనిషి. పైజామా - షర్టా

నీలను ధరించడం అలవాటు. అవి అంటేనే ఆయనకు అభిమానం మొందు. ప్రాచీనసంస్కృతిలోని ఉదాత్తతను కాలానుగుణ్యంగా మలచుకొని, దాని నిగ్గును రక్షించుకోవాలని వారి భావం. భారతీయ సంస్కృతిలో విశ్వజనీనత వెల్లివిరిస్తోంది. దానినే భారతీయులు కాపాడుకోవాలని అభిలషిస్తారాయన. అంతటి ఉదాత్తమైన విశ్వజనీనతే భారతీయ సంస్కృతిని శాశ్వతం చేయగలుగుతూందని వారు గాఢంగా సమ్మతారు.

తెల్లవారుఝాము నాలుగున్నర గంటలకేలేచి స్నానాదులు పూర్తిచేసుకుని, ఆరున్నరనుండి ఎనిమిదిన్నర వరకూ ముఖ్యమైన వ్రాతపనులు చూచుకుని, అటుపిమ్మట సారస్వత పరిషత్తు కార్యాలయాన్ని చేరుకుంటారు. అక్కడ పరిషత్తు - సాహిత్య ఎకాడమీల పనులు చూచుకుని పన్నెండు గంటలకు ఇంటికి వెళ్ళి భోజనాదులు పూర్తిచేసుకుని ఓ గంటన్నర విశ్రమిస్తారు. సాయంత్రం నాలుగున్నరకు పరిషత్తు కార్యాలయం జేరి ఆరుగంటల వరకూ పని చూచుకుని ఆ పిదప విహారానికి బయలుదేరుతారు.

ఆయనకు బాదరబందీపమీ లేదనే చెప్పాలి. కుమారుడు చేతికి అందివచ్చే కాలం. అతడు పెద్దవాడైన అనంతరం అన్ని పనులనుండి విడుదలపొంది వరంగల్లులో స్థిరపడి అభిమానకరమైన తోటపని చేసుకుంటూ మిగతా కాలాన్ని వెళ్ళబుచ్చాని కోరిక. వీరి ఈ కోరిక విషయనంతం కాగలదనడానికి ఎలాంటి సందేహమూ కలగదు. తలచిన ప్రతి విషయంలోనూ ఆయన ఇంతవరకూ దిగ్విజయమే అయి చేనోళ్ళ కీర్తింపబడటం చూస్తూనే వచ్చాముగదా ?

శ్రీ రామానుజరావుగారు వివిధ కాలాలలో నిర్వహించిన కార్యక్రమాల వివరాలు కొన్ని ఇవి :

రాజకీయ రంగంలో - హైద్రాబాదు సంస్థాన జాతీయోద్యమంలో సన్నిహిత సంబంధం-ఆంధ్రప్రదేశ్ కాంగ్రెస్ కమిటీ సభ్యత్వం - 1945-49 లో వరంగల్లు యువజన కాంగ్రెస్ అధ్యక్షుడుగా పనిచేశారు. 1949-50 హైద్రాబాదు స్టేట్ కాంగ్రెస్ ఎలక్షన్ ట్రెజ్యూనల్ లో సభ్యులు. 1955 లో అలంపూర్ తాలూకా కాంగ్రెస్ ఎన్నికలకు ఓటర్నింగు ఆఫీసరుగా నియమించబడ్డారు. 1957 లో హైద్రాబాదు ప్రదేశ్ కాంగ్రెస్ సామాన్య ఎన్నికల ప్రచార అధికారి అయ్యారు.

సహకార సంస్థలలో 1953 నుండి 57 వరకూ హైద్రాబాదు కో ఆపరేటివ్ ట్రేడింగు సొసైటీకి డైరెక్టరుగా - 1955 నుండి హైద్రాబాదు కో ఆపరేటివ్ ఇన్ఫ్యూరెన్సు సొసైటీ డైరెక్టరుగా పనిచేశారు.

పార్లమెంటులో - 1960 నుండి 62 వరకూ రాజ్యసభ సభ్యులుగా వున్నారు.

భారత్ సేవక సమాజ్ లో - జనరల్ కౌన్సిల్ సభ్యునిగా-సమాచార కార్యనిర్వాహకవర్గ కార్యదర్శిగా వున్నారు.

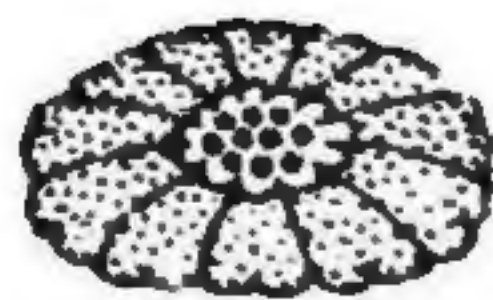
సాహిత్య రంగంలో - 1957 నుండి ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య ఎకాడమీ కార్యదర్శి. 1957 నుండి 60 వరకూ ఆంధ్రప్రదేశ్ లెజిస్లేచర్ పరివాలనానుకూలంగా రూపొందింపబడిన పారిభాషిక పదకోశం నిర్మాణ కార్యనిర్వాహక వర్గంలో సభ్యునిగా పనిచేయడం జరిగింది. 1949 నుండి ఆంధ్ర సారస్వత

పరిషత్తు ఉపాధ్యక్షులుగా-1952నుండి 54 వరకూ అధ్యక్షులుగా 1959 నుండి క్రొత్త ఢిల్లీ సాహిత్య ఎకాడమీ తెలుగు సలహా సంఘ సభ్యుడుగా వున్నారు. 1960 నుండి 62 వరకూ ఆంధ్ర ప్రదేశ్ తాగుడు శతజయంతి కార్యచర్య కార్యదర్శిగా పని చేశారు. మైద్రాబాదు సంస్కృత విద్యాసభ సభ్యునిగా, ప్రేమచంద్ సంఘ ఉపాధ్యక్షునిగా, మాలానా ఆజాద్ స్మారక పరిశోధనాసంస్థ ఎగ్జిక్యూటివ్ బోర్డులో సభ్యునిగా, అంజుమన్ తరఫ్ఫీ - ఉర్దూ ఎగ్జిక్యూటివ్ బోర్డు సభ్యునిగానూ వున్నారు. 1963 నుండి 63 వరకూ క్రొత్త ఢిల్లీ సాహిత్య ఎకాడమీ కౌన్సిల్ సభ్యత్వం నిర్వహించారు.

గ్రంథాలయోద్యమం - ఈ ఉద్యమంలో వీరు అశేష కృషి జరిపినవారసక తప్పదు. వరంగల్లు ఆంధ్ర గ్రంథాలయ మునకు కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. 1963 సంవత్సరం మైద్రాబాదులో జరిగిన ఆరవ యావద్భారత గ్రంథాలయ మహాసభకు ఆహ్వాన సంఘ కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. మైద్రాబాదు లోకల్ లైబ్రరీ అథారిటీ సభ్యులు.

విద్యాసంబంధమైన సంస్థలు - 1952 నుండి 55 వరకూ కేంద్ర విద్యా సలహా సంఘంలో, 1952 నుండి 57 వరకూ సాత్యగ్రంథాల కమిటీలో, 1952 నుండి 57 వరకూ విద్యా శాఖలో ఉపాధ్యాయుల సెలెక్షన్ కమిటీలో, 1955 నుండి 57 వరకూ రాష్ట్ర గ్రంథాలయ పుస్తక సంఘంలో, 1952 నుండి 54 వరకూ వయోజన విద్యాసంఘంలో, 1952 నుండి 54 వరకూ హిందీ-సంస్కృత సంఘంలో, 1952 నుండి 54 వరకూ కళాశాల విద్యాసంఘంలో, 1954 నుండి ఉస్మానియా

విశ్వ విద్యాలయం సెనేటు సభ్యులుగా, రియాయతీ స్కాలర్ షిప్ సంఘం సభ్యులుగా, 1953 నుండి 60 వరకూ ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రభుత్వ తెలుగు ట్రెపు రైటర్ కీ బోర్డు సంఘం అధ్యక్షునిగా, 1956 నుండి హైదరాబాదు మదరసా అయజ్ఘా ఉన్నతపాఠశాల ఎగ్జిక్యూటివ్ సంఘ ఉపాధ్యక్షునిగా, ముంతాజ్ యవరూద్దులా ఎడ్యుకేషన్ ఇ-వర్క్ సభ్యునిగా, ఉర్దూ ఆర్ట్స్ కళాశాలా పరిపాలనా సంఘ సభ్యునిగా, ముంతాజ్ సైన్స్ కళాశాలా పరిపాలనా సంఘ సభ్యునిగా, హైదరాబాదు అసఫియా ఉన్నతపాఠశాలా ఎగ్జిక్యూటివ్ బోర్డు సభ్యునిగా పనిచేశారు.

ప్రజా ప్రచురణలు

పవరుపేట, ఏలూరు - ఆంధ్ర.

శ్రీ గోరా	వల్లభనేని కాశీ విశ్వనాథం	4-0
పోలీసు విప్లవం	"	3-50
దేశభక్తులు-దీపావళిజ్యోతులు	"	1-50
నెలుగు దివ్యలు	"	1-25
వీరదంపతులు	"	1-25
1942 ఆగష్టు విప్లవం	"	1-00
కారణజన్ముడు	జగం	2-7
మన్యంలో విప్లవం	రాధాకృష్ణమూర్తి	4-00
శృంగారవనం	హరిప్రసాదరావు	2-00
కామరాజ్	పరిశీలకుడు	1-00
ఋణవిముక్తి	బి. వి. వి. ఆర్. సుబ్బారావు	3-00
శరత్ చెప్పిన కథలు	నాబ్జీ	1-31
బాలబంధు	వల్లభనేని కాశీ విశ్వనాథం	4-00
బాల విహారం	"	4-00
కమలా నైహూ	పి. శ్రీనివాసరావు	0-75
చాచా నైహూ	వల్లభనేని కాశీ విశ్వనాథం	2-00
తాతా మనుమడు	"	1-00
అమ్మా కొడుకు	"	1-25
బిస్కెట్లు	"	0-75
లోకజ్ఞానం	"	0-75
జనవాక్యం	"	0-37